Biblioteca Centrală Regională

Proletari din toate țările, uniți-vă!

GAZETA LITERARĂ

Anul XI Nr. 37 (548) Joi 10 septembrie 1964 — ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMÎNĂ — 8 pagini 50 bani

Pag. 3: KOVACS GYÖRGY „Enigma"

Pag. 4: VICTOR VÎNTU: Cu aceste unelte (reportaj)

LUMINILE DUNĂRII

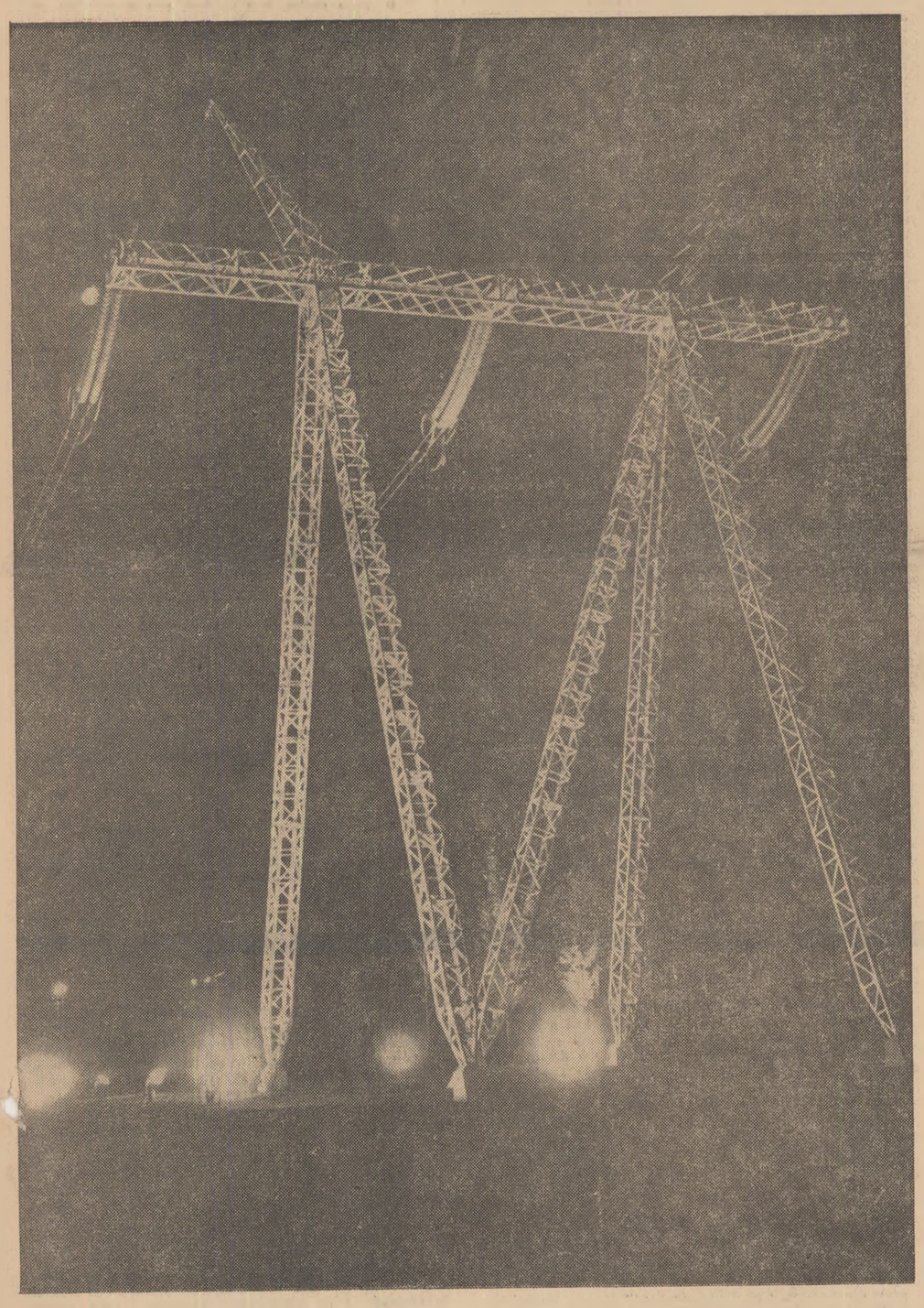

Fotografia: GH. VINȚILĂ

Electrificare

M-am născut la Orșova; am copilărit într-o stradă abruptă, care alerga spre Dunăre o dată cu rîul de pe mijlocul ei: „Grațca". Ani de zile am copilărit fermecat de solemna singurătate a stîncii Babagai, insula de granit pînă la care legenda spune că ar fi ajuns trirema argonauților. Copilăria mea ține minte și azi, cîntată din gură și taragot, și amplificată de ecourile profunde ale Clisurii, ca în niște fiorduri de la Septentrion, balada eroică a lui Iovan Iorgovan. Aceeași copilărie n-a uitat zecile de plimbări cu barca, duminica, pe întinsul de argint al Dunării, pe locurile acelea de un pitoresc impresionant, cu munți gigantici și acoperiți de o vegetație fermecătoare, cu valuri sclipind în soare, într-o neîntreruptă și robustă rostogolire. De sute de ori am privit clocotul detunător al Cazanelor, în locul unde de-a lungul erelor geologice gigantul ferăstrău de apă care-i Dunărea n-a încetat cu tenacitate și disperare să-și taie un drum prin munți. În apropierea lor, stau și azi mărturie, cele două capete de piatră și cărămidă ale podului zidit de Apolodor din Damasc.

Dar acolo unde de multe secole stau față în față, cu brîul gigantic al fluviului între ele, modestele localități Sip și Gura Văii, acolo se va ridica în anii ce vin una din cele mai îndrăznețe și puternice construcții hidrotehnice din Europa. La Gura Văii și la Sip, pe malul romînesc ca și pe malul iugoslav al Dunării, s-au dezvelit două gemene plăci de marmură. Vor trece secole și milenii, dar viitorimea nu va înceta niciodată să citească inscripția săpată în marmură: **„Astăzi 7 septembrie 1964, în prezența președintelui Consiliului de Stat al Republicii Populare Romîne, Gheorghe Gheorghiu-Dej, și a președintelui R.S.F. Iugoslavia, Iosip Broz Tito, a avut loc inaugurarea lucrărilor de construcție a Sistemului hidroenergetic și de navigație Porțile de Fier, simbol al prieteniei și colaborării dintre popoarele romîn și iugoslav".**

În aceeași zi, pe malul romînesc și pe cel iugoslav al Dunării, excavatoarele au dislocat primii metri cubi de pămînt acolo unde nu peste mulți ani se vor înălța barajul de beton, instalațiile gemene ale hidrocentralelor și canalelor cu ecluzele pentru trecerea vapoarelor în aval și-n amont, pe apele celui mai cîntat dintre fluviile Europei, de către compozitori și poeți.

Viitoarea hidrocentrală, așa cum ne-o înfățișează și macheta apărută în ziare, va fi de-o mărime uriașă, cu o putere instalată de 2 milioane kilowați (cît zece hidrocentrale de felul Bicazului), cu o producție de energie electrică de peste 10 miliarde kilowați/ore (echivalînd, numai partea ce va reveni țării noastre, cu consumul de energie electrică a patru orașe ca Bucureștiul). La Porțile de Fier, apele vor fi zăgăzuite pe un kilometru, un gigant de beton înalt de 60 metri ținîndu-le piept. La fiecare capăt al barajului se va ridica cîte o centrală hidroelectrică masivă, asemănătoare, de proporțiile unui bloc cu 25 etaje. Dunărea va produce lumină la un preț mai ieftin decît oricare dintre termocentralele noastre.

Această construcție, rod al colaborării și prieteniei dintre popoarele romîn și iugoslav, va fi un exemplu strălucit al forței unite a oamenilor care, făurind socialismul, își glorifică ei înșiși munca și energia creatoare, zidind un monument de o măreție fără precedent, în această parte a planetei.

În fața viitorului monument al erei socialiste, vestigiile podului roman, vestigiile drumului roman străjuit de marmura „Tabulei traiane", ca și îndelungata forță zadarnică a Dunării la gherdapuri, cu toată aura lor încărcată de istorii și legende, vor fi acoperite de uriașa reverberație de lumină care va izvorî din turbinele sistemului hidroenergetic de la Porțile de Fier.

Petru VINTILĂ

MIHAI BENIUC

CRINI ȘI SPINI

Aceste mîni omenești
Care-au scris Odiseia
Și-au zugrăvit pe Mona Lisa
Și-au compus a Noua Simfonie
Și-au legănat copii
Și-au arat și semănat
Ar merita să fie după moarte crini.

Aceste mîni omenești
Care-au spintecat oameni
Și-au dat cetăților foc
Și-au tras la țintă-n copii
Și-au furat muncă străină
Și-au strîns prietenește mîni trădătoare
Ar merita să fie după moarte spini.

MARIA BANUȘ: „La porțile raiului"

MOMENTE ALE LITERATURII NOASTRE NOI

De la debut pînă la realizările din ultimii ani, poezia Mariei Banuș a parcurs o interesantă evoluție, nu lipsită de sinuozități și nici de momente de stagnare, dar îndreptată mereu în sensul unei tot mai vaste deschideri spre lume, al unei lărgiri crescinde a orizonturilor lăuntrice. Asimilarea lirică a unor tot mai întinse sfere din realitatea obiectivă nu s-a obținut cu prețul vreunui sacrificiu din fondul individual inefabil; dimpotrivă, orientarea spre viața largă a sporit considerabil (prilej de fecundă meditație pentru tineri!) posibilitățile îmbogățirii și reliefării acestui fond. La porțile raiului, poemul cel mai rezistent, poate, al Mariei Banuș, în care o temă preferată a poetei: refuzul alienării umane — este tratată la nivelul unei concepții superioare a fericirii, atestă tocmai valorificarea plenară a resurselor vădite încă în primele poezii ajunse la cunoștința unui cerc mai larg de cititori. Țara fetelor (1937), volum constituit din poezii apărute, din 1928 începînd, în diverse periodice (Bilete de papagal, Azi, Adam ș. a.) este documentul liric al descoperirii existenței înconjurătoare și a misterelor propriei ființe, cu uimire ingenuă, al unor trăiri în cotidian, fermecătoare prin inefabilul individual. Din acest volum ne vorbesc îndrăznelile și sfielile, visurile și nedumeririle, mirările și naivitățile unei „codane" a cărei sensibilitate de o finețe florală a receptat cu vibrații interioare inedite și inimitabile mari (sub aparență banală) mișcări ale vieții, inclusiv și îndeosebi zvicniri tulburătoare ale propriilor simțuri tinere, exultînd de sănătate, predispuse să amplifice totul pînă la dimensiunile miracolului și să confere atribute de basm realului. Pentru adolescenta care descoperă cu înfiorare frumusețe și taine în orice lucru și în orice privelște, mugurii în explozie sînt „haite" de mici demoni care „învață tălpile să dezmierde", „ciorapii verzui" aruncați pe covor — o grămadă de frunze putrede, degetele — „luminări plăpînde" și unghiile „palide flăcări, mișcate încet de vînt, ca în vis". Experiențele se consumă deocamdată, cum vedem, într-o sferă limitată, parcă insuficientă sieși, cu ignorarea problematicii timpului istoric, a dramelor și elanurilor umanității.

Către acestea aveau să fie atrase privirile poetei în anii imediat premergători aruncării Romîniei în văpăile celui de al doilea război mondial, cînd în poezii precum Apocalips sau Sabat va denunța la modul aluziv mai mult printr-o teamă paralizantă, indolența unei lumi ce se sufoca în propria-i ticăloșie și al cărei organism putrefiat zămislise monstrul omenirii: fascismul. Poeziile acestea, ca și multe din cele reunite în ciclul Cîntec sub tancuri, care aveau să vadă lumina tiparului după Eliberare, sînt mărturii ale unei tragedii istorice, trăite în aspectele ei terifiante nemijlocite și elementare. Adolescenta plină de candoare și neastîmpăr din Țara fetelor a devenit o tînără sobră, care, ca trezită brusc dintr-un vis amăgitor, asistă cu o crispare a tuturor simțurilor la un spectacol de necrezut, stupid și criminal, care îi contrazice toate iluziile, îi retează entuziasmele inocente, revelîndu-i cu neîndurătoare cruzime sensurile grave ale existenței. Poeta intuiește revolta contra opresiunii fasciste în fiece gest al celor oprimați, are impresia de a simți ura împotriva cotropitorilor chiar în sufletele copiilor încă nenăscuți, care, în sînul matern „cresc bătrîni și lucizi" Abandonate dulcile amăgiri, istovite avînturile și speranțele fără temei obiectiv, din adolescență, conștiința este încinsă de sentimentul solidarității cu umanitatea luptătoare, și în poezii cum sînt Pogrom, Cîntec de leagăn, Teroare ne vorbește o mamă care-și adoarme copiii cu prevestirea înfiorată a pieirii asupritorilor. În laconismul lor, versurile par profeții sibilinice ale unui oracol și în ele auzim sentința implacabilă a destinului: „Se duce călăul, se duce, / Tăicuțu c-un glonț o să-l culce, / Cu mii de gloanțe-o să-l culce, / Se duce călăul, se duce".

Următorul ciclu, Vînt de martie, care împreună cu Cîntec sub tancuri formează volumul Bucurie (1949), deschide o nouă etapă în evoluția poetei — aceea a angajării totale, entuziaste în lupta pentru o existență nouă. Dragostea de viață, dorul de trăire intensă, a căror expresie lirică fusese Țara fetelor, renasc în Vînt de martie la nivelul superior al conștiinței de a participa cu întreaga țară la evenimente cum nu mai înregistrase istoria: „Strigă un vînt puternic prin lume: / Credeți în forța brațelor voastre! / Ascult și privesc printre crengile goale / Spațiile-adînci și vaste".

Poeta se vrea părtașe la viața tuturor și găsește imagini pline de prospețime pentru exprimarea bucuriei de a-și ști sufletul cutia de rezonanță a marilor simțăminte colective: „...Nu primăvara ta și-a mea, / Mai firavă ca lacrima, / Ci cîmpul larg ce ne-nfășoară, / Plăpînda strună de vioară, / Ci hora soarelui și-a lunii / Cu toată primăvara lumii".

Principala sursă de inspirație a Mariei Banuș o constituie în Bucurie, ca și în culegerile următoare, problematica prezentului și poezii cum sînt Din Maramureș, Patronul, Dărîmăm, Chemare, La masa verde sau poeme mai ample ca Despre pămînt și Ție-ți vorbesc, America I se numără printre piesele de seamă ale liricii noastre militante. Sintetizînd idei și sentimente ale unei umanități care a parcurs o experiență istorică hotărîtoare, ajungînd să pună sfîrșit trecutului de obidă și întuneric, piese ca acestea comunică optimismul muncii constructive socialiste, hotărîrea de a dărîma tot ce ne-a lăsat putred lumea de ieri, voința nestrămutată de pace a poporul romîn, de prietenie cu toate popoarele lumii.

Cu trecerea anilor, poezia Mariei Banuș, tîrînd continuu la lărgirea domeniilor de inspirație, a dobîndit în același timp un tot mai pronunțat caracter meditativ.

Ancorată în contemporaneitate, poeta este preocupată, în poeme de mari dimensiuni ca La porțile raiului, Torentul, Pietrele sfinte, Diamantul, ca și în compuneri mai scurte, de înțelesurile profunde ale frămîntărilor și prefacerilor prin care trece lumea, de adevărurile fundamentale către care aceste frămîntări și prefaceri conduc omenirea. Dacă în Vînt de martie avem mărturisirea emoționată a simțămîntului de renaștere interioară, atîns prin identificarea cu aspirațiile colectivității, poeziile și poemele mai noi își trag substanța din explorarea sensurilor filozofice ale angajării. Poem de dragoste, cu nemijlocite ecouri din Cartea Facerii și Cîntarea cîntărilor, slăvind „omul întreg" spiritual și carnal, contemplat în „splendida lui unitate", La porțile raiului este totodată o amplă meditație lirică asupra condiției umane și a temeiurilor fericirii. Cuplul biblic Adam și Eva devine, în reprezentarea poetei, imaginea simbolică a perechii

Dumitru MICU

(Continuare în pagina 7)

POEZIA CONSTRUCȚIEI SOCIALISTE

Una dintre trăsăturile definitorii ale poeziei noastre actuale este universul ei, mai bogat și mai cuprinzător decît al perioadelor lirice anterioare. A pătruns adînc în zona de preocupări a poetului ceea ce s-a numit cu decenii în urmă „viața imediată", adică aspectele nemijlocite ale muncii, ale străzii și ale șantierului. Pentru o asemenea innoire a tematicii poetice militase încă Tudor Arghezi după primul război mondial într-un articol care se intitula Romantica industrială și care făcea elogiul muncitorului din fabrică. Indemnului acestuia i-a fost dat să rodească abia în anii noștri. Și era firesc să fie așa, căci poezia marilor șantiere și construcții, a peisajului și a muncii industriale aparține în literatura romînă epocii socialismului. În condițiile revoluției victorioase, cînd s-a schimbat fundamental concepția despre muncă și cînd omul are posibilitatea să fructifice spre binele general toate cuceririle secolelor în lupta de supunere a naturii, reînvie, cum ar fi spus Tudor Vianu, sociogoniile, adică acele compuneri poetice menite să celebreze eforturile spre progres ale umanității. Înflorește acum o poezie hesiodică și hugoliană, a muncii și a uneltelor, care-și găsește expresia ei superioară în Cîntare omului de Tudor Arghezi. Imnul este înălțat lui „homo faber", eroul care, îmbină cuceririle tehnice cu cele politico-morale. În poemele argheziene se scoate în relief o trăsătură definitorie a omului contemporan și anume puterea de a gîndi, de a născoci și a zămisli: „Cel ce gîndește singur și scormone lumina / A dat o viață nouă și-un om de fier, mașina. / Ființă zămislită cu gîndul și visarea, / Nenchipuit mai tare ca brațul și spinarea". Eroul lui Arghezi este un Prometeu care a smuls focul stelelor și „taina tainelor", atomul, care a prefăcut visurile și legendele în realitatea de fiecare zi: „Topitorii, cuptoare, mori, puțuri, fierăstraie, // O sîrmă de lumină, o țeavă vîlvătaie, / O lampă duce graiul și dă-n văzduhuri vești / Că omul zămislește puterea din povești".

Poezia noastră actuală este într-un grad foarte înalt o „laudă a lucrurilor", o laudă a materiei, cum o numesc adesea G. Călinescu și Mihai Beniuc. Niciodată n-au fost slăvite cu un patos mai arzător „cărbunele și fierul", munca uzinei și a șantierului, în ritmul ei năvalnic și suitor spre stele, spre asaltul impetuos al cosmosului.

Tinerii mai ales descifrează cu perspicacitate semnificațiile poetice care se ascund în elemente. Puterea lor de metaforizare face din ce în ce mai sensibil, artisticește vorbind, un domeniu rămas multă vreme ca și străin poeziei. De pildă, Ilie Constantin are viziunea gigantică și totodată plastică a unei șarje de oțel: „Așteaptă formele în rînd — șiștare — / Și-n tone se măsoară fiecare. / În fața ta oțelul se revarsă / Din oala vastă și întoarsă / ...La răsăritul soarelui se-ntoarce / Tot astfel bolta ca un om pe zare / Și-n vîlvătăi de cositor se sparge / Lăsînd să curgă stelele în mare..." (Șarjă de oțel). Și mai concret mi se pare descris același moment, sau dacă vreți, același gest uman, de către Cezar Baltag, care elimină orice urmă de „ariditate" a temei: „Aici, printre aceste ziduri / aud / cum îngenunche metalul în sine însuși sfios, / ca un bivol fulgerat printre coarne. / Adînc, tot mai adînc / coboară treptele fierbinți, întîi grumazul, / apoi gîtul înroșit, / apoi botul" (În halele uzinei). Dar elogiul muncii industriale înseamnă implicit elogiul muncitorului, al amintitului „homo faber", care se relevă acum într-o nouă și superioară ipostază. Prezența lui însuflețește și înviorează peisajul, îl dă profunzime, și căldură, făcînd să vibreze materia în aparență rece și inertă. Zugrăvirea fastidioasă a procesului tehnic în sine este detestabilă și nu puține poezii rămîn în afara percepției noastre estetice din pricina lipsei de fior a „tehnicismului". De aceea, sînt cu atît mai merituoși acei poeți, care atacînd tema construcției socialiste, mai precis a șantierului și uzinei, reușesc să înfrîngă cerbicia materiei și s-o topească în imagini vii, prin care să se audă murmurul sevelor poetice.

Ținîndu-se heraclitian, aproape de „izvoarele de foc ale tuturor lucrurilor", Aurel Rău mută imaginea tradițională și pitorească a buciumașilor într-o fabrică de sticlă. Suflătorii, „stranii cîntăreți ai materiei", își „înalță tulnicele / în aerul fierbinte al halelor vibrînd", spre a „doini", spre a intona „un cîntec de dor ca o amforă verde / un cîntec de veselie strălucitor ca un vin / într-un pahar de cristal cu piciorul înalt". Muzica lor ciudată nu se pierde în eter, e substanțială, devenind în procesul muncii nemijlocit palpabilă: „Vocalele sublime în aer se încheagă / iau forme de păsări, de sălcii, de plante cerești". Același proces

Al. SANDULESCU

(Continuare în pagina 2)

O POEZIE INEDITA DE G. BACOVIA

Niciodată...

Jn grădina moartă...
Am sărit aseară peste zidul mort...
Pasul meu încet se oprea în loc
Conştient de soartă, de durere orb...
În grădina moartă
A sosit un mort...

Se uita-n grădina moartă
Luna albă moartă...
Plumb corpul meu căzu
Pe banca de piatră.

Dar striga de-afară
Oastea proletară.
Numai umbra mea după zidul mort...
În zadar... oriunde... niciodată...
În grădina moartă
A sosit un mort...

G. BACOVIA

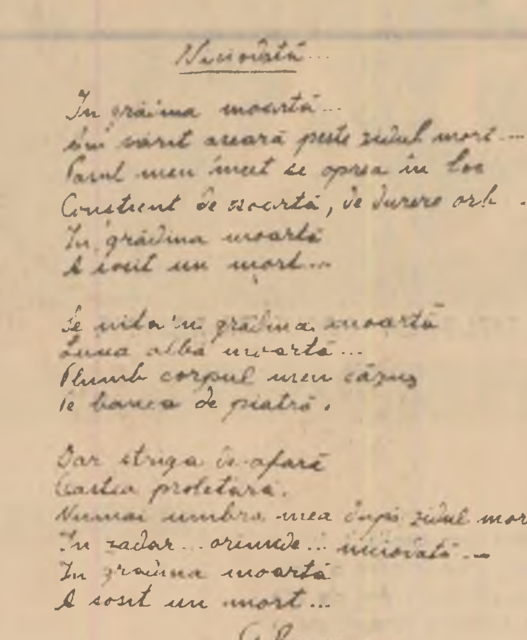

Am dat peste arhiva unei reviste literare apărută în urmă cu mai bine de trei decenii. Revista se intitula Ulise şi a apărut în anii 1932—1933, editată fiind de un sensibil şi original poet, Emanoil Ungher, din păcate uitat. Nu ştiu cîte numere au apărut cu totul din Ulise. Arhiva respectivă păstrează doar patru. Faptul nici nu interesează aci, despre Ulise urmînd să se ocupe alţii, mai competenţi decît semnatarul rîndurilor de faţă. Cercetînd însă arhiva revistei, am găsit cîteva manuscrise care prezintă un deosebit interes. Pe lîngă versuri originale şi traduceri semnate de Emanoil Ungher, pe lîngă un caiet cu conspecte la Capitalul lui Karl Marx, făcute de poet înainte de 1940, am aflat aici şi manuscrisele unor scrieri în versuri sau proză apărute în Ulise şi datorate lui Eugen Ionescu, Eugen Jebeleanu, Dan Botta, Emil Botta, Octav Suluţiu, Lucian Boz, Al. Robot, Barbu Brezianu, Anton Holban, B. Jordan ş. a. Alături de acestea am întîlnit şi manuscrisul unei poezii de G. Bacovia. În cele patru numere din Ulise această poezie nu a apărut. Ea nu este cuprinsă nici în volumul de Scrieri alese apărute în 1961 la Editura pentru literatură şi nici nu este menţionată în bibliografia ce însoţeşte acest volum. Pe cîte se pare, deci, poezia e necunoscută.

Cînd a adus-o la Ulise? De ce n-a apărut în această revistă sau în altă publicaţie? E greu de răspuns. Bacovia s-a stabilit definitiv în Bucureşti în anul 1933. Or, ultimul număr din Ulise de care avem cunoştinţă este numărul 4, apărut în ianuarie 1933. Nu este exclus ca poetul să fi dat redacţiei poezia sa pentru un număr ce n-a mai apucat să apară. Nu este exclus însă încă un fapt: ca poezia să dea glas sentimentelor trezite în sufletul poetului de evenimente contemporane. Ne aflăm doar în zbuciumatul an 1933, anul luptelor revoluţionare ale ceferiştilor de la Griviţa şi ale petroliştilor din Valea Prahovei. Iar poetul, care în această (presupun) inedită poezie arată că, în timp ce în „grădina moartă", corpul său căzuse, plumb, pe o bancă de piatră, „...striga de afară / Oastea proletară", — acest poet, zic, putea într-adevăr să se refere la evenimentele eroice petrecute în anul în care, probabil, a scris aceste versuri, chiar dacă, aşa cum reiese din versuri, el nu se simţea în stare să se alăture luptei. Şi cu aceasta ajungem la cea de a doua supoziţie: poezia n-a mai văzut lumina tiparului — în Ulise nu se mai putea, deoarece şi-a încetat apariţia — nici în altă publicaţie, tocmai datorită conţinutului ei, care putea să atragă represalii atît asupra autorului, cît şi asupra celor ce ar fi tipărit-o. Textul a rămas uitat în această arhivă. Probabil că nici autorul nu i-a mai ştiut de urmă.

Pentru istoria literaturii noastre credem însă că scoaterea lui la lumină este importantă. Atît prin faptul că face cunoscută încă o lucrare a unui mare poet al nostru, cît şi prin acela că prezintă în sine o valoare deosebită, tocmai prin referirea pe care o conţine la lupta, din acea vreme, a clasei muncitoare.

V. SAVIN

PE SCURT DESPRE CĂRŢI

NICOLAE TĂUTU: „Cantata eroică"

Poem de largă respiraţie, Cantata eroică este dedicat — aşa cum ne-o spune autorul însuşi — „celor care cu arma în mînă au luptat pentru ca libertatea şi fericirea să triumfe". În afară de o „invocare" către republică şi o parte finală intitulată **Nemurire**, poemul cuprinde trei cînturi: **Omul de partid, Omul cu arma şi Omul de la graniţă.** Omului de partid, ale cărui trăsături cardinale sînt fixate în cîntul întîi, i se cuvinte „întîia-ne cîntare / primul ton din simfonia generoasă a victoriei / întîiul vers din imnul dedicat eroilor ţării..."

Viziunea poetului e aceea prezentă în baladele populare, fie că e vorba de luptătorul revoluţionar din primul cînt, de ostaşii Petre Vlasin şi Ion Cojoc din al doilea cînt sau de grănicerul Radu Floare din al treilea cînt... Cele trei mari momente ale naraţiunii epice exprimă, de altfel, tot atîtea realităţi din istoria recentă a poporului nostru: lupta dusă de comunişti împotriva duşmanului de clasă, aportul poporului nostru la zdrobirea maşinii de război hitleriste şi, în fine, apărarea cuceririlor revoluţionare împotriva încercărilor de restauraţie. Eroul luptător, neînfricat, este în ultima analiză unul şi acelaşi, surprins în ipostaze diferite.

Nota baladescă, legendară uneori, în care e văzut comunistul („Ce voinic în colţ de lume / Doarme-n groapa fără nume? / Spune, care Făt-Frumos / Veni pe Trotuş în jos, / Nu cu dor de Cosînzene, / Ci de ţara care geme?") pledează evident pentru legătura funciară dintre cauza luptătorului şi aspiraţiile maselor largi populare. Exaltarea virtuţilor exemplare ale omului de partid dă motivului epic (voinicul îşi găseşte moartea în lupta cu „jandarii") coloratură de odă. Tot ca în poezia populară, natura participă activ la stările sufleteşti ale eroului său, la vicisitudinile pe care acesta le înfruntă. Nicolae Tăutu reuşeşte să creeze, de pildă, atmosfera sumbră a naturii îndurerate de supliciul eroului: „Şi l-au dus pe o potică / Unde luna e mai mică, / În colţonul de vîlcică / Unde frunza-n taină pică, / Unde stele nu se văd / De hăuri şi de prăpăd".

Moartea celor doi ostaşi, schiorii Petre Vlasin şi Ion Cojoc (din cîntul II) fixată într-un decor de iarnă, are semnificaţia unui simbol al purităţii şi abnegaţiei. O deosebită pregnanţă dobîndeşte în paginile poemului povestirea grănicerului Radu Floare (cîntul III). Reluînd un procedeu mai vechi (referirea la **Dan căpitan de plai** al lui V. Alecsandri e revelatoare), autorul stabileşte eroului său o genealogie ilustră prin virtuţile strămoşilor săraci, dar cutezători („Fost-a Radu veac din veac / Şi din neam în neam sărac / ...Cică unul din străbuni / A luat durda în mîini / Şi calea munţilor suri / Prin desişuri de păduri / Şi prin codri s-a tot dus, / Tremurau domnii de sus") şi evocă împrejurări care definesc profilul energic al luptătorului. Ideea artistică (exprimată elocvent în versul: „N-or să treacă, n-or să treacă") se comunică cu uşurinţă cititorului. „E lina grea de aur" din ultima parte a poemului (**Nemurire**) e o metaforă a momentului istoric actual văzut în adîncimea măreţelor perspective. El ne apare ca un rezultat firesc al unor aprige încleştări, al luptei angajate de întregul popor împotriva unor duşmani a căror funestă deviză era: „ucideţi şi incendiaţi".

Exceptînd caracterul oarecum plat al versurilor rezumative cu care încep cele trei cînturi, tendinţa prea manifestă uneori spre retorism şi unele neglijenţe stilistice supărătoare, evidente pe ici colo, volumul lui N. Tăutu rămîne, fără îndoială, prin mesajul său eroic şi prin versul său cursiv, spontan, metaforic, străin de sentimentalităţi fade, o mărturie lirică meritorie.

N. VERDEŢU

POEZIA CONSTRUCŢIEI SOCIALISTE

(Urmare din pagina 1)

deu îl descoperim şi într-o foarte frumoasă poezie a lui Ion Brad. Simbolurile tradiţionale sînt convertite plastic la realităţile construcţiei socialiste. Dacă Aurel Rău aude sunetele dulci care se preschimbă în flori şi în sălcii pletoase, Ion Brad vede icoane de ctitori, chipuri de eroi legendari, înzestraţi cu puteri uriaşe ca în basmul popular: „O, cum aş putea să uit / Mîinile acestea de Sfarmă-piatră, mari, / Palmele cu şesurile brăzdate, / mănoase, / în care ţin ctitoriile blocurilor / Ca domnitorii din imaginea vechilor iconari, / Palme de beton armat şi de mătase!" (Constructorii). Omul şantierului socialist e admirat ca stăpîn al universului, ca un Prometeu învingător de care depind pînă şi galaxiile. Pentru Al. Andriţoiu, concepţia heliocentrică pare depăşită în plan poetic. Atotputernic şi de aceea frumos este zidarul, care suie necontenit spre ţării, supunîndu-le: „Stă cerul sprijinit pe fruntea sa / şi, cucerit îşi pierde-n gol misterul — / iar dacă fruntea i s-ar clătina, / s-ar clătina în ritm cu ea, tot cerul" (Zidarul). De aici izvorăşte sentimentul de mîndrie al acestui erou, sentiment inedit, care exprimă pentru prima dată pe deplin satisfacţia muncii, şi pe care Tiberiu Utan a surprins-o într-o încrucişare de linii cînd severe, cînd graţioase: „Mîndria e a celui care cată / ţiţeiu-ascuns sub roca ferecată, / îl smulge din fîntîni subpămîntene / şi-i dă aripi arteziene. / Mîndria e a celui care creşte / cerul ţinînd pe umeri şi în creştet, — / se-apropie de soare ori de stele / pe rădăcini de piatră şi de schele (Mîndrie). Pentru Nichita Stănescu chipul constructorului se confundă cu al miticului Amfion, al cărui simbol dă naştere unei imagini plenare, oglindind caleidescopic edificarea socialismului.

Laudă a materiei, a muncii şi a constructorilor, poezia noastră de azi este şi poezia care nu-şi mai găseşte sursa de inspiraţie doar în frumuseţea naturii sălbatice ci mai ales în frumuseţea creată de mintea şi mîna omului. Regretatul Nicolae Labiş caracteriza foarte exact acest peisaj, numindu-l sugestiv într-un vers: „Decor străvechi, încins de-un arc modern". Tot el a exprimat printre primii acel sentiment fundamental de „însănătoşire" pe care-l exprimă priveliştile naturii graţie industrializării ţării şi ridicării noilor construcţii urbane. „Mocirlele stătute cu negrele bulboane" „dau înapoi, se scurg" şi „se retrag în valuri" ca „armiile duşmane". (Mocirlele) Antinomia aceasta (noul care înaintează năvalnic victorios şi vechiul care se împuţinează şi dispare) e frecventă în mai toate versurile consacrate construcţiei socialiste. Cunoaştem o poezie a demolării, aşa cum romanticii au cunoscut-o pe aceea a „ruinurilor". Departe de a fi regretate, vestigiile trecutului, sînt privite dispărînd cu o neascunsă satisfacţie ca în poemele Casa cu obloane verzi de Gh. Tomozei şi Constructorii de Ion Brad.

Un aspect cu totul nou pe care-l relevă poezia construcţiei socialiste constă în faptul că poeţii noştri, moştenitori ai unei vechi şi bogate tradiţii a pastelului rural, au dobîndit acum, după expresia lui Ion Brad „sentimentul marilor oraşe", al peisajului urban şi industrial. Sălbaticul Bărăgan de odinioară, cunoscut mai ales din clasica descripţie a lui Odobescu, e în viziunea lui A. E. Baconsky o cîmpie sonoră, traversată de fire electrice, care cîntă, ca nişte harpe, noaptea sub lună: „Linii de-naltă tensiune fluieră noaptea, / Fluieră noaptea-n cîmpiile Dunării / Linii de-naltă tensiune, harpe electrice / Noaptea sub lună pe marile şesuri din sud". (Harpe electrice). În Munţii Neamţului, pe Valea Bistriţei, evocate de atîţia din scriitorii moldoveni de la Alecu Russo la Sadoveanu şi Hogaş, s-a ivit acum o făptură năstruşnică: Hidrocentrala de la Bicaz. Geo Dumitrescu, poate cel mai înzestrat dintre reporterii noştri lirici, rupe cu tradiţia, zugrăvind în loc de „ţara lui Cremene", „ fosta ţară a opaiţului", peisajul tehnic, „stîna electrică a lui Ion ciobanul": „Uşor palpită în şoaptă, clip-clap, / creierul uzinei... / Ochi verzi, albaştri, galbeni, roşii, / privesc cu mirare la omul în salopetă / ce stăpîneşte liniştit stufoasa vegetaţie tehnică" (Creierul uzinei).

Poezia construcţiei este, prin excelenţă, o poezie a civilizaţiei, sociogonică. Fenomenul de extindere impetuoasă a oraşului, stimulează imaginaţia multor poeţi, printre care aş aminti în primul rînd pe Ion Brad şi Geo Dumitrescu. Ei au observat cu fineţe întîlnirea dintre cele două elemente antitetice (nou şi vechi), înaintarea triumfală a construcţiilor socialiste în mahalalele uitate de altădată, în terenurile virane de la marginea urbei. Momentul face obiectul unui amplu poem, adesea citat, al lui Geo Dumitrescu: Macarale la marginea oraşului. Procesul complex al demolării şi construcţiei apare aici ca un extraordinar fenomen seismic menit să scoată periferia dintr-un ev troglodit. Macaralele înaintează biruitor fiind aşteptate parcă de nişte naufragiaţi milenari: „Vin macaralele! spun pe rînd oamenii / ca într-un joc de o mare frumuseţe şi voluptate / şi-şi plimbă privirile cu uimire / pe gardurile bătrîne şi putrede din jur / pe zidurile leproase, de paiantă, / pe acoperişurile peticite, de carton". Operaţia ce se execută este de asanare, de „însănătoşire" cum ar fi zis Labiş, impetuoasele macarale mărşăluind ca simboluri ale unei supreme salubrităţi.

Celebrînd munca de edificare paşnică şi zugrăvind peisajul industrial, poezia noastră, şi-a anexat domenii importante pe care literatura romînă dinaintea Eliberării le-a cunoscut sporadic. Odată cu îmbogăţirea universului tematic, s-a produs şi o îmbogăţire, o înnoire a limbajului poetic, a imagisticii. Observam că Aurel Rău şi Ion Brad procedează la un transfer de imagini tradiţionale, atunci cînd vorbesc despre „tulnicele" suflătorilor de sticlă, sau despre mîinile de Sfarmă-piatră ale constructorilor. În acelaşi sens, Geo Dumitrescu vede hidrocentrala ca pe o „stînă electrică" sau ca pe „uriaşe mori care macină apă" iar macaralele ca pe „uriaşi arbori de oţel". Cred că şi mai interesant este de urmărit cum se infiltrează în poezie metafora şi termenii de comparaţie împrumutaţi domeniului industrial. A. E. Baconsky se închipuie în Harfe electrice „ca un stîlp de beton" susţinînd „acest fluviu sacru de energie fluidă"; la Nichita Stănescu, ideile „iau chipul zvelt al podurilor de beton", şi trupul drept al „schelelor de fier" (Autoportret în timp de veghe); tot lui braţele bărbăteşti îi par „două macarale", iar iubita e ca „o schelă îndrăgostită de tainicul zenit" (Amfion constructorul). Pentru Geo Dumitrescu, oamenii sînt dimineaţa „ca nişte gingaşe locomotive sub presiune" care „leapădă aburii somnului, fumegînd".

Poezia construcţiei socialiste reprezintă una dintre laturile cele mai de seamă şi mai specifice ale liricii noastre din ultimii douăzeci de ani. Preluînd vechi tradiţii ale poemelor sociogonice, ea se afirmă, în esenţă, ca o cîntare înălţată, omului, născocitorului şi constructorului, Prometeului victorios, ca o laudă a materiei şi a muncii. Pentru literatura romînă „romantica industrială", ca să folosim încă o dată expresia lui Arghezi, a determinat două sentimente inedite: sentimentul de „însănătoşire" a peisajului şi sentimentul marilor oraşe, restructurînd pastelul şi primenind imagistica. Aportul ei este considerabil prin valoarea umanistă şi prin noutate, iar destinul ei viitor este unul dintre cele mai trainic legate de înaintarea socialismului şi de înflorirea literaturii romîne.

Al. SĂNDULESCU

J. SZERVATIUSZ Ţăran din Rodna

AUREL RĂU: „Stampe"

Indiscutabil, lira — ca să uzez de această superuzată metaforă — lira lui Aurel Rău s-a îmbogăţit, şi-a adăugat noi coarde, sună mai plin şi mai limpede totodată. Cu **Stampe**, poetul ambiţionează să compună o nouă **Cîntare a Romîniei**, a Romîniei socialiste; întreprindere plină de temeritate pe care — în linii mari — el o duce la bun sfîrşit. Volumul este un portret omagial în care autorul zugrăveşte noul peisaj al ţării.

Funciar liric, poetul este prezent (la persoana I) peste tot, vibrînd împreună cu oamenii şi priveliştile descrise. Există la Aurel Rău o frenezie a participării care — de cele mai multe ori — adaugă o valoare indubitabilă scrierilor sale, ferindu-le de un descriptivism plat, elevîndu-le. Sînt puţine poemele care abdică de la această autonormă şi nu întîmplător tocmai ele sînt punctele de mai mică rezistenţă ale cărţii.

Cele opt cicluri sînt dedicate oraşelor petrolului, ale oţelului, litoralului, Bicazului, satelor; două dintre ele îşi au geneza în istorie: **1907 şi Jubileu** (închinat comemorării lui Ştefan cel Mare). Aurel Rău cîntă o ţară bogată în care „Viaţa trecutelor ere / Cîntă prin fluierele conductelor, / Biruind încă o dată / Şi contopindu-se cu freamătul vieţii de-acum", „În care metalul topit a-nirecut toate febrele pămîntului / Şi pînă la spiritualizare s-a concentrat..." ţara în care „bărbaţii şi femeile" îşi trecură „chipurile lor în beton şi-n lumină", „Dacia felix" unde „Prin lungi miliarde zi-muncă, / prin fierbinţi rîuri de sudoare, sub ploaie, / sub haite de vînturi, în soarele-ncins, / cedează pămîntul". Este un portret în mişcare care detectează cîmpurile de forţă, dialectica intimă a transformărilor, un portret realizat cu un acut simţ al istoriei. Respiră din paginile volumului mîndria şi conştiinţa demnităţii, coordonate esenţiale ale ethosului romînesc. „Priveşti cum se duce lauda, / în lume, a vetrelor noastre, a braţelor / ce cu seceră şi ciocan o-mpliniră".

Există în volum şi piese cu un mesaj mai ceţos (**Rugul, Fumurile fabricii de ciment**) sau mai neîndemînatec scrise: „În fine / Am ajuns! / De două zile / Sublimele cetăţi de stînci te tot privim / Dar cum urcam, se depărtau într-una". Există apoi o supărătoare frecvenţă a unor cuvinte. Iată numai unul dintre ele: „**delirează** un plop", „arborii de-ntuneric **al delirului**", „luna **delirînd**", „într-un **delir** de-o clipă" ş.a. Dar — bineînţeles — toate acestea nu-l caracterizează pe poet.

George-Radu CHIROVICI

ERATĂ

În „**O însemnare**" de Liviu Rebreanu (**Gazeta literară**, nr. 36/1964), coloana a doua, rîndul 37, se va citi: „Totuşi mi-am dat seama vag că nu poate fi nebunie cînd îţi dai seama că e nebunie... Voiam să-mi alung gîndurile şi nu aveam măcar o carte sau ceva".

CRONICA LITERARA

DAN DEŞLIU

„Minunile de fiecare zi"

În multe privinţe, Minunile de fiecare zi înseamnează pentru evoluţia artistică a lui Dan Deşliu o cotitură. Nu însă una bruscă, neaşteptată şi, deci, neanticipată în intenţii de către volumele anterioare. Dimpotrivă. Cititorii atenţi puteau desluşi mai de mult capacitatea poetului de a nu cînta pe o singură strună şi, mai ales, de a nu selecta din realitate aspecte exclusiv eroice. „Goarnelor inimii" li se asociau, de aceea, şi melodii mai diafane, iscate dintr-o stare lirică de coloratură meditativă, oda encomiastică lăsa loc şi confesiunilor de natură intimă, lumea obiectivă i se descoperea şi în ipostaze mai puţin extraordinare, iar limbajul hiperbolic, metafora sonoră şi epitetul ornant îngăduiau, măcar din cînd în cînd, şi valorificarea unei expresii mai necăutate, mai spontane şi chiar mai directe. Ceva mai greu, dar cu deosebire Cercuri de copac probau lărgirea progresivă a registrului tematic şi emoţional, împrospătarea continuă a universului de imagini, hotărîrea de a elimina orice urmă de artificios şi ostentativ, orientarea, în fine, a lui Dan Deşliu, spre o poezie de altă substanţă decît aceea specifică plachetelor lui de debut. Minunile de fiecare zi reprezintă o etapă înaintată, bine cristalizată a acestui proces.

Cotitura de care vorbeam nu are, aşadar, un caracter cu totul neaşteptat. Ea se impune, totuşi, ca atare, dacă raportăm materia lirică încorporată aici la aceea care domină celelalte cărţi ale lui Dan Deşliu. De saltul realizat e convins, în fond, şi poetul. Nu o dată, el polemizează cu maniera mitizantă, niţel grandilocventă, căreia nu numai autorul Minerilor din Maramureş, ci şi mulţi alţii îi căzuseră cîndva pradă, iar unii, fără simţul istoriei şi al evoluţiei gusturilor, îi mai cad şi azi. Frumosul, pare a zice Deşliu, nu trăieşte doar în concretizările ideale ale umanităţii sau în peisajul sugerînd categoria sublimului. El e răspîndit peste tot, fiind prezent în gesturile noastre cotidiene şi în lucrurile care ne înconjoară, avînd, prin urmare, virtutea de a se materializa în forme infinite. Trebuie însă descoperit. Elogiului adus altădată lui Clio, Calliope sau Erato, poetul îi adaugă acum (în aceeaşi perspectivă mitologică, dragă inimii lui), pe acela înălţat unei alte făpturi scornite de fantezia vechilor locuitori de pe ţărmurile Helladei, Proteu. Acesta, ne spune Homer (Odiseia, IV, 349 ş.u.), Virgiliu (Georgicele, IV, 387 ş.u.) şi Ovidiu (Metamorfozele, XI, 224 ş.u.), era un zeu marin înzestrat cu facultatea de a se preface în cele mai diverse animale şi elemente şi cu darul de a profeţi. Din feluritele lui funcţii devenite simbolice, Deşliu reţine (în Către Proteu), ideea de întruchipare a aceleeaşi esenţe în cele mai variate ipostaze. De unde, pe plan estetic, concluzia caracterului necesar al eforturilor de lărgire considerabilă a hotarelor frumosului, pe de o parte, şi de mutiplicare a modalităţilor de revelare a acestuia, pe de altă parte. Poemul are, precum se vede, un conţinut manifest programatic, sugerînd, între altele, şi recomandarea de a cobori inspiraţia din zonele eterate şi idealizate, în acelea populate de „minunile de fiecare zi". Acestor „minuni", poetul le aduce omagiul său în piesa titulară, unde vorbeşte despre neobişnuitul devenit obişnuit, despre farmecul pămîntean al lucrurilor înconjurătoare, create de un „meşter vrăjitor" care „n-are vreme / să facă ţapaj" autoîmpăunîndu-se, şi nu-l interesează teme ca: «„Despre mine" / „Despre cugetul meu" / „Despre măreţele mele isprăvi"» El îşi vede, dimpotrivă, de treabă, la locul său de muncă, iar dacă cineva s-ar apuca să-l laude, ridicîndu-l „în slăvi, / cu helicopterul / frazelor sclipitoare", s-ar cruci, „neputînd să priceapă / de ce trebuie să lauzi izvorul / fiindcă dă apă, / codrul, fremătătorul, / fiindcă freamătă, / bunăoară, / şoimul — că zboară". Lauda firescului se împleteşte aici cu intenţia tot programatică de a demitiza o realitate pe care „bastarzii muzelor solemne / şi-ai oratorilor gîngavi" (din poezia Precum) au interpretat-o sau o mai interpretează în chip fals, ignorînd adevărul elementar că viaţa nu poate fi redusă la numitor comun. Ei sînt, scrie Deşliu, asemenea nevîrstnicilor care „se trudesc să-şi potrivească / o voce foarte bărbătească" pentru a place femeilor, dar acestea, surîzătoare, preferă să se depărteze „lin, / cînd bate ornicul de lună, / cu cei ce ştiu şi pot să spună / mai multe — glăsuind puţin".

Demitizarea e, în fond, cheia de boltă a întregului volum, chiar în poemele care, aparent sau nu, sînt expresia dorinţei de a afirma, fără altă implicaţie, frumosul cotidian, de a reconstitui cu nostalgie sau amărăciune anii copilăriei sau de a sublinia varietatea infinită a lumii. Ceea ce presupune şi un mod polemic de a defini fenomenele. Împrejurarea aduce cu sine (în cazul lui Deşliu) o interesantă îmbinare, aproape în toate textele, a lirismului, întemeiat pe sentimentul de simpatie şi adeziune, cu nota umoristică, ironică, vizînd direct sau prin aluzie modalităţi artistice socotite anacronice ori compromise.

Primul sector asupra căruia operează ideea de demitizare, e cel tematic. Credinţei că realitatea ar modela valori poetice şi nonpoetice, Deşliu îi opune convingerea, comunicată încă în Către Proteu şi Minunile de fiecare zi, că universul în întregimea lui merită a fi cîntat, că frumosul vieţuieşte în fiecare element, că tocmai acest fapt uluitor de simplu explică frumuseţea uimitoare a lumii obiective şi subiective. Varietatea elimină senzaţia de plictiseală, bucurînd ochiul ce contemplă: „Sînt atîtea culori, / atîtea culori sînt pe lume, / de la norii mereu călători / la nălucitoarele hore de spume!" (Despre diverse). Fiecare dintre ele (albastrul, de pildă, căruia Deşliu îi face o mică monografie) cunoaşte nenumărate nuanţe, încît „s-ar putea povesti în neştire, / mereu, / din amurg pînă-n zori, / numai despre un singur crîmpei / de curcubeu, / despre albastra nemărginire..." Dar, „din fericire / pentru cititori, / sînt şi alte, şi alte, / şi alte culori!" Diversitatea nu e numai cromatică. Ea caracterizează existenţa noastră în ansamblul acesteia, definind, într-un anume sens, însăşi libertatea umană de a se manifesta fără constrîngeri elementare, ceea ce îngăduie unui individ să nu se comporte aidoma altuia, şi nici să nu aibă acelaşi ideal imediat ca semenul său. Privirile iubitei sugerează şi ele varietatea ameţitoare a nuanţelor, similară doar cu „veşnicul cer pămîntesc" (Privire). Într-un atare context, omul, ca făuritor de valori materiale şi ca realitate etică exemplară, e şi el demitizat. Credincios descoperirii făcute în poemul titular, Dan Deşliu nu-i mai atribuie puteri herculiene, nu-l mai desenează dintr-o perspectivă ostentativ eroică, nu-i mai desluşeşte hiperbolic cine ştie ce resurse sufleteşti extraordinare. Actele lui de eroism sînt atît de fireşti şi de cotidiene, încît, pentru el, n-au nimic ieşit din comun. Polemizînd cu poeţii „înflăcăraţi", dispuşi să transfigureze adevărul la temperaturi foarte înalte şi să aducă, în realizarea reportajelor lor lirice, confecţionate în fugă, tot arsenalul superlativelor posibile, Dan Deşliu surprinde în poemul Prima baracă atitudinea muncitorilor înşişi faţă de un act pe care altcineva l-ar nimba probabil cu semnele excepţionalului. Lor totul li se pare natural şi, de aceea, narează întîmplarea fără să încerce a-i evidenţia vreo semnificaţie aparte: „— Păi, / nici nu văd / ce-ar fi de povestit; / am făcut-o / şi — gata! / — A fost greu? / — Potrivit. / — Şi, pe urmă? / — Pe urmă — / ne-am culcat şi-am dormit..." Aceeaşi intenţie de a demitiza guvernează şi poemul Spre ţara visată, unde Deşliu, contemplînd munca oamenilor de pe şantier, ar vrea să afle „taina tulburătoare / a celor ce-ndreaptă / pe stele, / pe soare, / treaptă cu treaptă, / paşii noştri spre ţara visată". Imaginaţia îl duce cu gîndul la „nave şi zboruri astrale", la inşi stăpîniţi de vis şi fantezie romantică; meşterilor constructori maşinile li se par însă „că ar fi mai degrabă, / niscaiva rezervoare pentru distileria de azot... // Şi — cam asta e tot... // Şi-şi cată de treabă". E firesc, într-un asemenea sistem de referinţe fundamental, ca poetul să asculte cu atenţie părerea despre război şi pace nu a unei personalităţi, ci a unui „om oarecare" (Istorie şi geografie) şi să închine paharul în cinstea făuritorului „ştiut şi neştiut" al „pîinii din care trăim, / al soarelui grav din turbine, / al doinei de dor!" (Cîntec de inimă). Copilăria însăşi capătă în viziunea lui Dan Deşliu reverberaţii particulare. Coexistă aici două moduri diferite de a o interpreta, în funcţie de materialul uman şi de relaţiile evocate. E vorba, pe de o parte, de rememorarea cîtorva momente de neuitat prin factura lor neobişnuită sau prin capacitatea de a se fixa pentru totdeauna în sensibilitate: senzaţia bucuriei de a conduce singur velocipedul (Cum am învăţat să merg pe bicicletă), descoperirea tulburătoare, într-un dos de maidan, a unei uliţi misterioase, cu ziduri dosnice, „cu geamlîcuri / cam cît o batistă" şi cu „derbedei" (Uliţa vrăjită), întîlnirea cu ursul jucăuş care „de-ar vrea" s-ar da „peste cap şi s-ar face / precum a fost / un prinţipe de neam" (Prinţul ascuns) sau cu „ştima ultramarină" a viselor sale „mai vechi decît cele mai vechi amintiri" (N-aţi văzut o balenă albastră?), dar şi figura (evocată în ton de romanţă elegiacă) a hamalului de lux, sfîrşit pe o targă de spital (Săracul taică-meu). E vorba, pe de altă parte, de fixarea unor noi puncte de reper în dezvăluirea relaţiilor dintre cei mici şi cei maturi. Aceştia din urmă nu sînt, în fond, în ce priveşte psihologia vîrstelor, decît nişte copii mai mari în care „undeva, / dincolo de expresia gravă, / de ochelari şi mustăţi, / şi chelie, / tînjeşte pînă la adînci bătrîneţi / vietatea bolnavă / de copilărie" (Oglinzi înceţoşate). Dar au uitat, pesemne, că de-a lungul anilor, „nu numai ei au crescut", ci şi odraslele lor, şi continuă, de aceea, să se joace de-a darurile, ţinînd mereu aceleaşi discursuri condiţionale şi convenţionale despre iluzoria conduită exemplară. Copiii acceptă convenţia, înţelegători, pentru că „ce mai încolo-încoace, / trebuie să fim indulgenţi / cu cei mari: / lasă-i şi pe ei să se joace!" (De-a Moş Crăciun).

E strecurată, cum spuneam, în toate aceste poezii, o tendinţă polemică evidentă. Ea nu vizează însă numai un anume mod de selectare preferenţială a fenomenelor lumii obiective sau unul de reflectare, în culori false, stridente şi exagerat romantice, a realităţii. În perimetrul aspectelor ce trebuie demitizate intră şi ceea ce Deşliu numeşte, în textul intitulat Coşmar de copil, cu un termen ambiguu, „poezie modernă". Aceasta ar fi (poemul e neconvingător şi confuz) asemănabilă unei „lentile convexe" care, adusă „în proximitatea" unui „corp oarecare, / o muscă, de pildă", ne-ar oferi „o imagine amplificată". Ea, poezia modernă (de ce nu „modernistă"?) există nu în vis, ci „prin diverse reviste, / gazete, plachete..." Că obiectul polemicii nu e de domeniul închipuirii, e în afara oricărei îndoieli. Tratîndu-l însă la dimensiunile abstractului, demonstraţia se produce în gol. Formula incriminată (exagerarea prin hiperbolă) nu e specific modernă (chiar dacă „musca" e o bagatelă, deşi în materie de univers poetic, nimic nu merită epitete înjositoare). Hotărît lucru, de data aceasta, intenţiile poetului nu şi-au atins ţinta scontată.

Demitizarea vizează, în fine, problema limbajului poetic propriu-zis. Evident, în cursul anilor, acumulînd o experienţă tot mai bogată, Dan Deşliu a cunoscut o evoluţie ascendentă incontestabilă, şi sub raportul expresiei: versul a devenit mai fluent, imaginea mai puţin încărcată, simptomele de retorism tot mai rare. Poetul a rămas credincios însă limbajului figurat, cu toate că nu o dată (cu precădere în poemele de mari dimensiuni), cultiva şi oralitatea, în feluritele ei manifestări. Orientarea spre expresia metaforică, sugestivă, frumoasă e prezentă şi în volumul de care mă ocup, de pildă, în această mică bijuterie lirică, intitulată Interior: „Ce arde-n tine, suflet sur? / O candelă de sihăstrie, / un tînăr soare, împrejur / cu-o viitoare galaxie? // Cenuşa rugului imens / în care mai zvîcnesc tăciunii? / Entuziasmul fără sens / al valului sub vraja lunii? // Răni putrede în trunchiul bont, / cu fulgere fosforescente? / Faruri vestind la orizont / nălucitoare continente? // Fantoma unui vis ucis / cîndva, într-un amurg de lună? / Mirajul unui paradis / sclipind magnetic, a furtună?" Paralel, Dan Deşliu promovează însă în Minunile de fiecare zi şi expresia anticalofilă, limbajul cotidian, locuţiunea populară, într-o formulă apropiată de cea folosită de Geo Dumitrescu în Aventuri lirice, (dar fără tendinţele spre imaginea arborescentă, curente la acesta din urmă) ca în exemplul pe care îl spicuiesc din poemul Istorie şi geografie: „Cînd, însă, încep să lucreze-n doi peri / principalele baterii, / de sub principalele pălării, / ale uneia din principalele puteri, / cînd baba-moarte ridică laba / şi-n loc să-şi vadă de ţintirim, / vrea să ne-nveţe cum să trăim, / se schimbă treaba!" Dar asemănările nu sînt decît superficiale, pentru că anticalofilia lui Deşliu se întemeiază pe utilizarea unui vocabular împrumutat unor pături şi straturi diferite, şi mai ales pe intenţia de a demonstra, concomitent cu existenţa frumosului cotidian, şi valabilitatea artistică a oricărui cuvînt prezent în limbă. Cum mostrele pot fi extrase din aproape fiecare poezie, mă limitez a semnala doar fenomenul, în măsura în care el certifică noua orientare stilistică a lui Deşliu, şi ca o replică dată celor ce se încăpăţînează să conceapă poezia drept un domeniu exclusiv al expresiei „frumoase".

Cu Minunile de fiecare zi, Dan Deşliu realizează unul dintre cele mai bune volume ale sale. Cred că cel mai bun. Ceea ce nu înseamnează că toate piesele incluse aici mulţumesc pe de-a-ntregul exigenţa cititorilor. Există poeme asupra cărora autorul mai putea medita, în sensul concentrării (Prima baracă şi, mai ales, Spre ţara visată); sînt altele în care ideea nu e destul de clară (Totul, spre tine trecînd) sau în deajuns de bine concretizată (Coşmar de copil). Esenţial mi se pare a fi însă faptul incontestabil că, prin noul volum, universul tematic şi emoţional al poeziei lui Deşliu s-a lărgit considerabil, că sistemul său de referinţe s-a împrospătat, că lira lui a adăugat corzi noi celor cunoscute, că melodia versului său a căpătat amplitudini şi modulaţii inedite, că, în fine, arta lui de a transfigura realităţile înconjurătoare şi de a transcrie zbaterile sufleteşti a cîştigat în profunzime.

Aurel MARTIN

KOVACS GYÖRGY

enigma

Studentul Vojtech Sivak de la Facultatea de agronomie din Cluj a descoperit în casa unui țăran bătrîn, Vajda Tamás, din Regiunea Mureș Autonomă Maghiară, o fotografie veche în care, într-un grup, l-a recunoscut pe tatăl său, soldat mort în cel de al doilea război mondial. Fără a-i spune bătrînului de ce-l interesează această fotografie, studentul îl roagă să i-o împrumute și, după cîtva timp, pleacă din sat fără s-o restituie, iar bătrînul se sfiește să-i amintească aceasta, deși soldatul din fotografie e feciorul său. Actualmente muncitoare la o întreprindere clujeană, Ancsa, mama lui Sivak, slujnică prin '40—41 în casa unui burghez din Cluj, a fost în dragoste cu cel din fotografie fără ca războiul să-i fi dat răgazul să se mărite cu el; ea nu i-a cunoscut părinții, și nu știa nici locul lui de baștină, aest sat unde nimerise întîmplător fiul ei pentru un scurt timp.

În linii foarte mari, inevitabil simplificatoare, cam în aceasta constă acțiunea amplei nuvele **Enigma** de Kovacs György, încă netradusă în romînește. Cele ce urmează constituie partea a treia, ultimă, a nuvelei:

Desen de EUGEN MIHAESCU

Chiar în ultima lună a acelui an cu toamnă lungă, s-a inaugurat colectiva în satul străjuit de mîndrele creste ale Carpaților, satul în care studentul Vojtech Sivak petrecuse cîteva săptămîni dînd ajutor la desăvîrșirea muncilor agricole de toamnă.

Deși ținutul fusese bîntuit de geruri, iar mai apoi de zăpezi mari care fuseseră gata-gata să îngroape căsuțele țărănești ce-și dormeau somnul de iarnă, deși vîntul troienise nămeți, nu glumă, de-a lungul gardurilor, satul era totuși luminat de vîlvătaia vieții noi. Prin încăperile sediului colectivei, situat ceva mai la deal de sfatul popular, se muncea de zor pînă tîrziu noaptea. Ai fi zis că ferestrele mereu luminate vegheau asupra satului cufundat în somn. Se alcătuiau planurile de producție pentru anul ce venea: adunări... scăderi... înmulțiri... împărțiri... Coloane mari de cifre pe toate hîrtiile aruncate de-a valma pe mese... Creionul trăgea mereu alte linii pe harta ce înfățișa hotarul comunei. Contururile tarlalelor erau indicate prin linii albastre, roșii și verzi, arătîndu-se pînă unde urma să se semene, în terenurile de luncă, firește, — porumbul, unde cartofii... „Moașa" colectivei, inginerul agronom, un tînăr înalt, brunet și slab, cu ochi arzători, cutreiera cîmpul, înotînd prin nămeți pînă-și simțea tîmplele scăldate în sudoare sub neagra-i căciulă de oaie. Umbla escortat de o ceată de săteni — consiliul de conducere! — ca să marcheze pe teren („să traducă în fapt", cum se deprinsese el a spune) tarlalele însemnate cu creion colorat, pe panourile agățate pe pereții sediului. Cîteva dărabe de pămînt scăpaseră totuși de fierul plugului: cu toate eforturile depuse, rămăseseră nearate. Aceasta, din pricina secetei persistente, din toamnă. Ele urmau să fie însămînțate, în primăvară, cu ovăz, deși inginerul se cam împotrivea stăruind să demonstreze cum că, urmînd a se vinde o parte din cai, ovăzul nu prea mai avea rost. Pămîntul de sus, de pe coastele expuse spre nord, urmau a fi însămînțate cu cartofi.

Dar prima primăvară a noii gospodării colective nu prea adusese cu ea miros de primăvară! Iarna pleca greu, iarnă aspră și lungă... Ploi cu ninsoare, ploi cu măzăriche purtată de un vînt năprasnic stăvileau împrimăvărarea adevărată. Pe alocuri, marile tarlale erau învîrstate de mici fișii de teren, subțiri ca niște panglicuțe și semănînd mai degrabă cu niște săgeți înfipte în inima ogorului, — petice de pămînt al căror verde viu atrăgea cu deosebire atenția. Rămășițe de anul trecut, dar supărau ochiul, chiar dacă, în fond, făceau parte tot din averea colectivei.

Consiliul de conducere se și apucase a elabora planul de culturi pentru anul următor. Se și știa unde avea să fie însămînțată secara, cultură care dădea rod bogat în acel ținut, unde trifoiul nu mergea cel mai bine. Porumbul de nutreț stîrnise discuții: unii erau de părere să se ia un împrumut masiv de la stat și să se cumpere vite, dar erau împotriva porumbului de siloz. Alții făceau alte propuneri. Tare greu de ales!...

Se iscau discuții aprinse, pătimașe. Și nu rareori discuțiile erau presărate cu sudalme aruncate cu năduf, sudalme șfichiuitoare ca pleasna biciului. Monotonia de toate zilele era adesea răscolită de furtuni. Cu toate astea, încă nu se mistuiseră bine ultimele pete de zăpadă de pe coastele dealurilor, și oamenii porniră să dureze noul grajd, ale cărui ziduri de cărămidă creșteau acum zi de zi. Grajdul, proiectat cam pentru o sută de vite mari, se contura din ce în ce mai limpede, pe un teren din capul satului.

Viața clocotea. Pretutindeni izbucneau discuții, pretutindeni se muncea de zor. Iar președintele, Kapis Gergely, care as-toamnă, nu și nu, că să se mai aștepte, acum se scărpina la ceafă și, scuipînd mereu printre dinți, își trudea mintea, să înțeleagă mai bine pe viitor tot ce se petrecea în sat. De! nu-i el cel ce trebuie să facă față atîtor și-atîtor probleme, cîte se ivesc mereu?

În primăvara aceea, precum și în lungile zile de vară, cu nopți scurte scăldate în belșug de rouă, cîmpul promitea rod bogat. Se părea că natura însăși trecuse de partea tinerei colective: secara, orzul și grîul se coceau văzînd cu ochii, de parcă spicele își dădeau seama că sînt datoare să potrivească totul în așa fel, încît să aibă mult de lucru oamenii, preț de vreo două săptămîni... Lanurile din așezături aveau să dea de furcă combinei, cele de pe coaste, coaselor colectiviștilor. Sub munte, pe un deal căruia i se zice „Pintenul diavolului", bucatele se făcuseră bune de secere tocmai în zilele cînd — după multe, multe zile cu soare — vremea începuse a se strica. Luna, din care nu mai rămăsese decît un cornuleț firav, răsărea abia hăt! spre ziuă. Și, scumpă tare la vedere, nu se arăta dintre nori decît parcă spre a recunoaște că ea e vinovată de stricarea vremii.

Oamenii dădeau buzna, cu mic cu mare, la tabla de pe „Pintenul diavolului". Sunau coasele aici de ai fi zis că bate dracu din pinteni. Și asta, din revărsatul zorilor pînă la ivirea luceafărului de seară.

Încă din vară tufele de cartofi te lăsau să ghicești că sub tulpinele lor zdravene, sub frunzișul care le umbrea cuiburile, ascundeau rod îmbelșugat. (Președintele, scormonind un cuib, scoase într-un rînd o grămadă mare. Cartofii „rozé" îi zîmbeau rușinați de goliciunea lor prematură... Președintele luase cu sine vreo trei din ei și, ducîndu-i la sediul colectivei, îi pusese pe birou. De-atunci nimănui nu-i mai era îngăduit să iasă din birou pînă nu lăuda cele trei „eșantioane" ale viitoarei recolte).

Vajda Tamás, bătrînul, văzuse multe... Mintea lui era plină de atîtea amintiri, încît nici nu-i mai venea să pomenească despre ele. Cel ce știe multe, de obicei e scump la vorbă.

Și tocmai pentru că văzuse și auzise multe, putea spune cu mîna pe inimă, că mai înainte nici într-o juma' de veac roata lumii nu se-nvîrtise, în ce privește viața satului, cît în cele cîteva luni ce tocmai trecuseră... Chiar primul an de viață în colectiv trezise nădejdi mari care se și transformaseră în fapte: pale de lumină aprinse de viața cea nouă spulberau, intrînd pe ferestre în căsuțele oamenilor, — negurile. Negurile de prin odăițele în care satul vegeta de veacuri...

Repezile schimbări, neașteptatele cotituri pe care le făcea viața, emoțiile și clocotul stîrnit de aceste prefaceri cam împingeau în lături amintirile, așa cum un om bine dispus și mîndru de înfăptuirile lui îi dă în lături pe cei ce-i stau în cale. Trecutul asfințea din ce în ce, din ce în ce se ducea mai afund în oceanul vieții. Cine-și mai aduce aminte, de pildă, de tînărul în vindiac verzui... Tînărul acela blond, cu părul vîlvoi... Studentul agronom care, acum cîteva luni, picase din senin, într-o după amiază de toamnă, în sediul sfatului și începuse a tot întreba cum și ce-i cu treburile gospodăriei colective. Doar Margitka, secretara președintelui, se mai gîndea uneori la el. Margitka, cea veșnic cu nasul vîrît în scripte, reprezentanta locală a Puterii de Stat, fata care ținea la zi catastiful rapoartelor ce trebuiau înaintate organelor ierarhice... Da! Doar ei parcă i se mai arăta încă uneori în fața ochilor zîmbitorul chip al acelui tînăr, și tocul ei atunci își încetinea mersul pe hîrtie, de nu cumva se oprea cu totul... Ochișorii ei migdalați și plini de viață, se ridicau uneori de pe scripte, fixîndu-se în gol... Mînie reținută și reproșuri vechi i se învălmășeau în minte: nu putea uita că studentul, în loc să se rezeme de soba rece din biroul ei, și să mai șoptească și el vreo vorbă dulce, bătea toată ziulica drumul, între cîmp și sat. Și... ce băiat manierat, ce băiat drăguț era!... Cîtă înviorare adusese în monotonia satului felul lui avîntat de a fi, și vioiciunea gesturilor și vorbelor lui de orășan!

Fata îi notase numele, dar nu și adresa. Ar fi însemnat că abdică de la „demnitatea ei de femeie"! Știe ea că dacă i-ar scrie la facultate, băiatul ar primi repede scrisoarea. Dar nu-i scrie!... Să-l ia naiba! Nu-i scrie!...

O vreme a tot tras nădejde că într-o bună zi îi va aduce poștașul vreo scrisoare... Atunci... da! I-ar răspunde și ea. Firește!... Apoi nădejdea i s-a spulberat din ce în ce... Iar ea... s-a resemnat. Își vede de serviciu, gospodărește maldărele de hîrtii oficiale de prin dulapuri, trece peste drum la colectivă, unde mai dă o mînă de ajutor la ținerea registrelor.

E toamnă iar... Și crivățul ăsta care a început să dea tîrcoale satului...

Din cînd în cînd fetei îi scapă cîte-un oftat. Își simte inima prinsă ca între stînci. Băgînd de seamă, revizorul contabil care scîrțîie cu penița pe hîrtie la masa de alături, a ridicat capul (Omul e abia de cîteva zile în sat, a venit să clarifice problema unor restanțe). Se uită lung la fată și o întreabă:

— Ce-i necazul, tovărășico?

Ea caută să pară indiferentă. Ridică din umeri, lasă buza:

— Aaaa.... nimiiic... Mă gîndeam... ce-i și viața asta! Un nesfîrșit lanț de surprize...

Celălalt e de acord întru totul... N-o mai descoase... Are el experiență în materie de femei. Așa, bunăoară, știe că fetele de vîrsta celei ce se află acum în fața lui au obiceiul să ofteze. Și cu motiv, și fără... Și le place să facă pe misterioasele! Cîți ani o fi avînd Margitka asta? Vreo douăzeci... Ehei! își zice contabilul în sinea lui, unde-i vremea cînd el, neclintitul străjer al exactității alocațiilor bugetare, punea la inimă asemenea oftaturi!

Margitka a tras pe furiș sertarul și a scos țidula pe care notase, cîndva, numele studentului. O privește mult timp. Cum-necum, țidulica asta mereu îi cade sub mînă. Păi, dacă-i pusă deasupra!...

O vîră frumușel la loc și împinge sertarul.

★

Precum copoiul nu lasă în ruptul capului dîra cerbului, tot astfel anotimpurile mereu se țin unele de altele. Se hăituiesc într-una fără ca vreodată să se ajungă din urmă. Iarăși secularii fagi ai codrilor de pe Harghita și-au îmbrăcat hlamida purpurie, iarăși verdele brădetului s-a întunecat. Iar dinspre „Vîrful Hoților" ce-și împinge crestele golașe pînă la o palmă sub bolta cerului, a prins a vui vîntul toamnei. Șuieră crivăț tăios, dezgolind tot mai mult copacii de podoaba frunzișului arămiu. Sus, la munte, lumina soarelui pălește din ce în ce. Pînă cînd, într-o bună zi de pe la mijlocul lui decembrie, piscurile s-au trezit purtînd albe căciuli de nea. Dar nu-i decît un pospai de zăpadă. Un strat subțire ce încă nu e în stare să învelească șoseaua. Vîntul, luîndu-și inima-n dinți, se încumetă chiar să măture din cînd în cînd văgăunile, învolburînd pe deasupra lor nori de fulguială proaspătă. Șuieră subțirel și vrea, în locuri adăpostite, să aștearnă de pe acum temelie viitoarelor prime troiene. Văile sînt necurmat în stăpînirea cîte unui vîrtej. Zadarnic vor cei ce mînă vitele prinse la ham sau la jug, să-și întoarcă fața dinspre crivăț, căci vîntul umblă roată. Tufele de scaieți s-au încăpățînat să țină capul sus, dar tot sînt nevoite să se închine în fața vîntului.

E sfîrșit de decembrie și e seară. Neica Vajda tocmai s-a întors din sat și-acum tropăie cît poate în fața ușii, de-ai zice că-i mînios pe lespedea înghețată afară lîngă prag, și că i-a pus gînd rău: s-o calce-n picioare pînă i-o ieși sufletul! Omătul apos i s-a lipit de cizmele moi de-atîta purtat și i se ține de călcîie. Iar nevastă-sa, țața Szofi — de! — se uită chiorîș de cîte ori al ei bărbat îi cară în casă zăpadă sau tină.

— Ce-oi fi greșit să mătur și să frec într-una pe jos? îl ia în răspăr bătrîna fulgerînd cu privirea spre încălțămintea lui.

— ...Se socotesc zilele muncă, zice bătrînul. Iar din felul cum anunță aceasta, reiese clar și convingerea sa că, uite, un astfel de calcul ar avea puterea să justifice orice întoarcere mai tîrzie acasă.

— Da... fără tine nu se pot socoti?...

— Am zis eu asta?!...

— Păi atunci de ce-ți pierzi a dragă de vreme?!...

— Ce știi tu, măi femeie! o repede bătrînul pe babă.

Neica Tamás face parte dintre acei „pipași" care sînt în stare să străjuiască și-o zi întreagă cancelaria colectivei. Acolo e bine, cald, că este o sobă de zid uriașă, care dă căldurică. El, și alții ca el, bătrînl, trag cu urechea la fiece vorbuliță care se rostește. Au grijă să știe tot. Nimic să nu le scape din cîte se vorbesc ori se făptuiesc între cei patru pereți. Președintele, văzîndu-i pe acești musafiri nepoftiți, adesea își cam iese din sărite. De cîte ori n-a încercat să-i determine să treacă dincolo în sala mică a căminului cultural; acolo... radio, acolo... cărți, acolo... gazete... Pînă și șah le stă la dispoziție acolo! Și scrumiere, și scuipători. Ce le mai trebuie?!... Dar vorba lui e predică în pustiu. Păi da! Că acolo nu se socotesc veniturile colectivei, veniturile pe care le aduce averea comună. Nici nu se schițează planul de cultură pentru anul viitor. Nu se organizează transportul lemnelor pentru iarnă, ca să-și primească fiecare colectivist la vreme combustibilul, și să fie aprovizionați cu lemne de foc și cei care, din pricina drumurilor desfundate de ploi, nu au putut să-și aducă decît un car sau două... Problema transportării lemnelor de foc îl pasionează foarte pe neica Vajda. De cînd se știe, abia acum i s-a întîmplat întîia oară să-și vadă lemnele în bătătură fără să fi fost nevoit, ca pe vremuri, să se chinuie singur ca să și le transporte din pădure.

Într-o dimineață se pomeni poftit, spre marea lui mirare, la sfat. Într-un singur an, viața i se împletise într-atîta cu aceea a colectivei, încît aproape uitase că mai există și un sfat comunal. Nici chiar veșnicul du-te-vino al lui Albu, președintele sfatului, nu-i mai reținea azi atenția. Din iarna trecută, dacă își aduce bine aminte, nu mai călcase pe la sfat.

Firește, cum auzi că e chemat de președintele sfatului, curiozitatea nu-i mai dădu pas. Mii de gînduri începură a-i trece iute prin cap. Ce-o fi vrînd Albu cu el?! Nu cumva, tot făcîndu-se și refăcîndu-se calculele acelea, l-or fi scos dator cine știe ce, de cine știe cînd? S-ar putea însă, ca organele de conducere să fi ajuns ulterior la concluzia contrară. De cîte ori nu se auzise și așa! Iar în acest caz, firește, i s-ar mai cuveni ceva bănișori. Bănișori despre care, la urma urmei, femeia nici nu trebuia să știe. Care va să zică — o sumușoară numai bună de dat pe-un tutun, pe-un păhărel de rachiu...

— Ia mai stai și pe la noi, neică Tamás, să ne stea pețitorii, zice președintele oferindu-i un scaun.

— Is grăbit, se codește bătrînul. Nu prea mi-e a sta... Albu îi rîde-n nas:

— ...Grăbit, hai?... Nu-ți vei fi văzînd capu' de trebi!...

— Nu pentru mine-s zorit, da' nu vreau să vă țin pe voi din lucru.

— Nici gînd, neică Tamás!

— Și-aș avea și eu de mers...

— Unde, păcatele mele? Unde-i fi avînd de mers?!

— Trebuie să mă înfățișez la colectivă.

Președintele îi face cu ochiul, în zeflemea, și continuă să-l iscodească:

— Ia spune! Ce treabă ai la colectivă? Că doar acum nu-i de plug...

— Treaba mea!

Nu-i arde bătrînului de șagă, nu-i plac tainele. Și, pînă-n momentul de față, se cunoaște că președintele îi tăinuiește ceva. Ar prefera ca Albu să dea cărțile pe față. După aceea... nu l-ar ține de rău chiar dacă s-ar întinde la vorbă. Dacă — după cum zice — îi dă mîna președintelui să piardă vremea...

Se pare însă că Albu înadins o lungește... Și-a pus în minte pesemne să-l sîcîie:

— Sănătos, voinic, neică Vajda?

— Mulțam de-ntrebare. Așa și-așa...

—Eu zic că, din partea dumitale, doctorul ăsta al nostru ar muri de foame.

— Ar muri, dacă n-ar trage leafă de la stat!

Albu s-a săltat din jeț. S-a ridicat, s-a întors pe jumătate, a luat de pe scrinul vopsit cafeniu un plic vînăt, nedezlipit — e un plic mare — și începe:

— Uite ce-i: cînd trec ieri pe la raion, secretarul îmi înmînează plicul ăsta și mă roagă să ți-l dau... Și cu aceste vorbe președintele îi întinde plicul. Plic închis bine, cu grijă, lucesc pe el, uscate, urmele lipiciului. Dar pe plic nu tu adresă, nu tu expeditor...

Bătrînul se holbează la președinte ca omul căruia nu-i vine să-și creadă ochilor. Apoi se holbează la plic, și privirea îi e oarecum... rezervată. Ia plicul, îl întoarce de pe o parte pe alta, îl învîrtește între degete ținîndu-l totuși cît mai departe de sine. Nu se prea dumirește, căci își dă seama că nu poate fi vorba de-o scrisoare ca oricare alta. Ba îl mai pune pe gînduri și faptul că nu i l-a adus poștașul. Ce-o fi avînd sfatul raional cu el?!

Albu e deasemeni curios:

— Da' desfă-l odată, omule, să vedem ce-o fi înăuntru.

Neica Tamas e și mai contrariat:

— Cum? Nici tu nu știi?...

— De un' să știu! scutură Albu din cap, dacă nici raionul habar n-are!... Plicul a venit de la regiune, cu ordin să ajungă la dumneata.

Cu jerba de lumină a farului fanteziei, neica Tamás vrea să-și explice singur ceea ce se întîmplă. Dacă așa stau lucrurile — îi trece prin minte — în plicul ăsta așa de mare nu poate fi altceva decît vreo diplomă din alea scrise caligrafic și puse în chenar colorat și înflorat, prin care se aduc laude cuiva... O diplomă din alea cu pecete și două iscălituri, cum a văzut el una pusă pe perete într-o încăpere la căminul cultural, dobîndită, cu ani în urmă, de echipa de dansuri, la un concurs. Nu numai neica Tamás se gîndește la această eventualitate, ci și Albu, — fără însă ca vreunul dintre ei doi să-și poată da seama prin ce anume s-ar fi făcut vrednic bătrînul de o asemenea cinstire.

Bătrînul pipăie într-una plicul. Dar numai pe furiș. A înțeles că în plic se găsește un carton. Se împacă el și cu gîndul că da! avînd în vedere strădaniile pe care le-a depus în munca din colectivă, în plic nu poate fi altceva decît o diplomă prin care i se recunosc ostenelile. Dar... cum se face, oare, că numai el primește o asemenea distincție? Căci, ce-i drept e drept — și alții din sat munciseră bine... Apoi atunci... cum se făcea că tocmai el și numai el primea distincție?...

Îl mai punea pe gînduri și un alt fapt: cu această ocazie, președintele ar fi trebuit, ca de obicei, să convoace obștea pentru ca, făcînd odată cu predarea diplomei un elogiu al meritelor celui evidențiat, să mobilizeze mai puternic conștiința maselor... Dar plicul venise de sus, neînsoțit de o dispoziție în acest sens.

Neica Tamás simte cum, pipăind mereu plicul, se înalță în proprii lui ochi. Ca om și ca cetățean!... Nu mai stă zgribulit ca odineauri, nu mai răspunde morocănos la întrebările președintelui. Acum șade drept și falnic pe scaun. E țeapăn, parcă ar fi înghițit un par, iar picioarele și le-a răsfirat larg. Parcă și lumina ce vine de-afară e alta: îi pune în jurul tîmplelor un fel de aureolă, n-ar strica să tragă cineva o fugă după fotograf. Presupunînd, firește, că s-ar găsi vreun asemenea artist în comună. Ridicînd ochii întrebător spre președinte, are hotărît impresia că și acesta îl privește cu alți ochi.

Îi vine parcă și-o amețeală. După cîtva timp de frămîntare, pune totuși mîna pe cuțitul de tăiat hîrtie, de pe masa președintelui. („Măi, să fie!" constată neica Tamás în sinea lui, „ăstuia nu-i mai convine strămoșescul cosor. Se respectă Albu, ce crezi!"). Și, luînd cuțitul de tăiat hîrtie, începe să desfacă plicul.

Abia a scos, cu mîna tremurîndă, un colț al cartonului, și a recunoscut totul... Oleo!... Fotografia!... Fotografia mărită! Fotografia feciorului căzut în război! Iar mai jos în plic, pitită cu modestie — fotografia veche din rama oglinzii, fotografia pe care cu un an și mai bine în urmă o luase studentul...

Bătrînul simte că se îneacă. I-a pierit glasul. Nu-i în stare să scoată o vorbă.

Cu atît mai gureș acum e președintele. S-a aplecat peste masă, îi suflă-n față, fierbinte, bătrînului care-l privește uluit, — și comentează, cu grabă:

— Ai văzut, neică Tamás?... Tocmai de la regiune!... Pentru pozele astea!... Al ciorilor să fiu de-am mai auzit una ca asta! Al naibii să fiu dacă-nțeleg... Ei, nu, ia spune-mi! Cum a ajuns fotografia asta la regiune?! Președintele a luat în mînă cartonul și îl ține departe de ochi. De! I-a slăbit și lui vederea, după atîția ani de muncă la scripte, muncă cu care nu fusese deprins. Așa, zău! zice iar. Ehei! de-ar trăi... bietul... Nici nu știi dumneata ce prieteni buni eram... eu cu bietul Pișta al dumitale! Dar... ce să-i faci?! Războiul.... războiul... arde-l-ar focul!

Neica Tamás a avut noroc: tocmai cînd intra dînsul pe poartă, iubita-i consoartă trebăluia prin fundul curții, pe la cotețe. Așa încît bătrînul, valorificînd situația, s-a putut strecura nesimțit în casă.

Poza mai mică, poza care ani de zile privise din rama oglinzii trecerea vremilor, e așezată la vechiu-i loc. Apoi bătrînul așteaptă cu răbdare să intre nevastă-sa. Țața Szofi însă, are o mulțime de treabă cu păsările: se războiește cu cocoșul carele zor-nevoie s-o ciupească de mînă. Și mai trebuie să le toarne porcilor lăturile. Și li se mai cade și oițelor o aruncătură de ochi...

Bătrînul și-a pierdut răbdarea. Iese în ușă și prinde a striga:

— Femeie-fa! Ia poftim încoa'! Hai! Zor!...

Bătrîna totuși nu se lasă smintită de la treburile ei; amestecă în troaca porcilor încă o dată lăturile din care se ridică aburi acri, silește grosul de la fund să se ridice... făcînd asta se năclăiește pe mîini în așa hal, încît și acum, după ce a intrat în casă și se găsește în fața bărbatului, tot mai e nevoită să se șteargă cu șorțul.

Țața Szofi își plimbă ochii pe podea, de-acolo pe pereți, în cele din urmă pe tavan. Numai la oglindă n-o taie capul să se uite. Tamás o întreabă tăinuindu-și în mustață un zîmbet ironic:

— Ei! Nu observi nimic?

Țața Szofi îl privește fără să priceapă.

— Nu. Ce să observ? Nu observ nimic, omule.

Bărbatul împunge cu degetu-i osos, peste propriu-i umăr, spre oglindă:

— Da' aia de colo ce-i?!

Paf a rămas țața Szofi, și a pleznit din palme, apoi a sărit — cît i-au îngăduit puterile, firește — în fața oglinzii și a întins mîna spre poză. Izbucnește în hohote — cîte zeci de ani or fi de cînd n-a mai auzit-o neica Tamás rîzînd așa voioasă? — iar din rîs trece-n plîns:

— Vasăzică... tot ne-a trimis-o!... Știam eu că nu ne-a pus gînd rău. Da'... ce-o fi vrut? Ce-o fi avut el cu poza asta?!

Neica Tamás a scos, brusc, de sub cuvertura patului, fotografia mărită și-acum i-o prezintă triumfător, nevestei:

— Ce-a vrut? Uite ce-a vrut!...

De mult nu s-a simțit țața Szofi atît de emoționată, atît de agitată. Pieptul i se umflă și apoi iar i se vălurește, strîngîndu-se... N-a mai fost niciodată în starea asta... Și tot așa parcă niciodată nu i s-a mai întîmplat să plîngă și să rîdă în același timp. I se prăvălesc lacrimi grele pe obrajii numai piele și os, zbîrciți, dar strălucirea bucuriei care-i umple de lumină ochii nu se stinge. Nici o clipă nu se stinge! A smuls din mîna bărbatului ei poza mărită și acum o sărută nebunește, furtunos, de-ai crede că și-a pierdut mințile. O îmbrățișează, o strînge la piept...

Clipele astea i-au adus atîta fericire, ca și cum însuși feciorul ei, de mult răposatul flăcău de odinioară, s-ar ivi de sub glia mormîntului pierdut prin locuri străine. I se pare că, reîntrupîndu-se, băiatul ei de mult plecat, ar fi reintrat în casa părintească. I se năzare țaței Szofi că simte căldura trupului lui tînăr, în timp ce strînge la piept fotografia. În timp ce mîngîie darul studentului, i se pare a auzi bătăile inimii celui din poză.

Există, firește, o strînsă legătură între diferitele întîmplări ale acestei povestiri, dar dintre personajele ce s-au perindat prin fața cititorului doar Vojtech Sivak îi vede pe fiecare ieșind din tainițele vieții.

Iar studentul înțelege să păstreze taina...

Cei doi bătrîni, soții Vajda, habar n-au de aceste legături. Și poate că nici Ancsa, mama lui Vojtech, nu va ști nimic, niciodată, Ancsa, femeia care își duce zilele în orașul situat la sute de kilometri de soții Tamás, Ancsa, femeia a cărei viață a intrat pe făgașul molcom al unei existențe liniștite, și ale cărei amintiri de mult au pălit, în al cărei suflet mai pîlpîie doar icoana unei nopți de august cînd, pe o zăpușeală de nesuferit, în grădina unei anumite vile se stîrnise un concert de greieruși. Și foșnet de frunze... Iar ea... ea, trezindu-se, se pomenise cu cineva stînd lîngă patul ei... Cineva care, cu cîteva ceasuri înainte de-a porni la moarte îi admirase, cu ochi triști, albeața piciorului dezvelit...

Vîntul mătură asfaltul ulițelor. Trecătorii și-au tras capul între umeri, și-au ridicat gulerul... Frunza moartă e smulsă din copaci, hîrtii unsuroase sînt smulse din mîinile copiilor. Și la fel sînt smulse de la locul lor și risipite, și alte lucruri pe care puterea vîntului le dovedește: frînturi de scrisori de dragoste, frînturi din gîndurile tînărului Vojtech Sivak.

Vîntul mereu poartă ceva pe aripile lui ca și viața care poartă pe aripile ei destinele oamenilor. Pentru a le părăsi apoi în vreo vale adîncă, sau prin șanțuri de drum. Ori spre a lăsa soarta omului prizonieră prin cine știe ce tufișuri de scaieți.

Iar viitura adusă de vînt acoperă miriștea istoriei. Gîndurile studentului adesea scotocesc prin cripta trecutului, căutînd să măture colbul de pe poteca ce șerpuiește prin munți. Poteca duce spre trecut, dar și spre viitor. Potecă ce la cîte-o răscruce... mai poticnește și ea.

Cînd pe-afară se stîrnesc vijeliile toamnei, Vojtech Sivak își aduce aminte de crivăț. Îl copleșesc amintirile, și-l pun pe gînduri. Și căzînd pe gînduri se pomenește cuprins de valul liniștii și al păcii. Și se simte crescînd în bărbătească înțelepciune. Și simte cum în inima lui crește dragostea și respectul pentru om.

În romînește de
NIC. A. STRĂVOIU

DIMITRIE STELARU

PATRIA

Mulți te cîntară și flori în bucle ți-au pus
feții pămîntului. Lunecînd prin oceane înalte
stelele cu zăpezi și somn
înveliră obrajii roadelor tale.
Inima tînguitoare a vîntului ți-a cules
aroma și polenul
apoi din malurile norilor ca o herghelie
dezlănțuită
a sfîșiat cu ploaie fîntîna de aer pînă jos
la buzele tale încinse cu neliniște fecundă.

Mulți te cîntară în file cu litere mari
și alămuri ritmate
dar eu merg aplecat peste cîmpul
cu puii de pîine ai grîului,
peste colinele tale, vibrîndu-mi inima
întîrziată în granitul negru al brazdelor.

OMUL

Nu, eu nu dorm niciodată;
ca un fluviu alerg, sparg temelii de bronz și
nisip
și totemuri ale civilizațiilor bătrîne.
Străbat păduri învelite cu lămpile stelelor,
cu cerul sub care dau mîna altor oameni
altor pîrîuri și aripi.
Mă revărs prin străzile pămîntului
și beau nori și ulcioare cu vin,
sărut deșertul și construiesc crașe
pentru fiii mei.

Nu, eu nu dorm niciodată și nu mor -
țîșnesc și dau muguri în obrajii pămîntului,
într-una țîșnesc și dau muguri.

LITERELE

Literele mele sînt clopoței tăi:
dimineața umbli în ele și rîzi.
Faleza înaltă e plină de litere
și rîzi citindu-mă.
Tot ce e neînsemnat îmi calcă
alfabetul - și tu rîzi ascultîndu-mă.

Desen de MIHU VULCĂNESCU

Schiță de NICOLAE ȚIC

Aveau bilete la un film de aventuri (pasiunea lui Bănică !) dar soția zise că nu poți să mergi la film oricînd, și oricum, chiar dacă ai bilete : acum trebuie să discute niște chestiuni de principiu, iar dacă s-o dovedi că nu-i chip să ajungă la o înțelegere (la un anume mod de viață, prețiză ea) atunci, de ce s-o mai lungească, doar nu-i nici o rușine să te desparți ! Obiecția ei ar fi că de-o vreme încoace, din modestie, ori din prostie, ori dintr-o altă pricină, de care încă nu-și dă seama, el prea se lasă călcat pe coadă, ba mai zice și pardon. Cu ăștia de se lasă călcați pe coadă e o poveste : Zice că a venit odată un domn bine...

— Un domn bine ! o îngină Bănică.

— De ce nu mă asculți pînă la capăt ?

— Aici e capătul ! da, da ! — cu domnul ăsta ! hotărî el. Tie îți trebuie un domn bine, cu mașină în patru timpi, care să te plimbe pe la mănăstiri. Asta-i moda, să te plimbi cu mașina pe-acolo, că ar fi opere de artă. N-am mașină, duduie, regret — nici în patru timpi, nici în doi. Ți-am propus să te plimb în circă pe 6 Martie, de ce n-ai primit ? (Pîn-aici, Bănică glumise, sau cel puțin așa pretindea el). Ce-ți veni, fato, să ai obiecții atît de grave ? întrebă, mai apoi. Cu obiecțiile astea ne aprobă divorțul de la prima înfățișare. Ia mai lasă din ele, ori încearcă să le ajustezi pe ici, pe colo, de să rămînă doar așa, de ciriială. Ei, ce veste poveste cu domnul bine ? Mustăcioara lui, pana corbului ! Pe ce stradă locuiește ?

— Da, da, mă miram eu să te prind odată serios !

— De-ai ști cît sînt de obosit !

— Cînd nu-ți convine ceva, o dai pe oboseală.

— Cît mi-e de sete !

— Ai băut trei pahare de apă.

— Cît mi-e de somn !

— Ei, hai, culcă-te !

— Șapte fără douăzeci. Asta-i oră de culcare ?

— Măi blestemăție, se alintă Stela, ție îți place s-o iei razna. Parcă ai fi de capul tău, teleleu. Parcă ai fi din ăia cu „ce-am avut și ce-am pierdut" ! Oare de ce nu-ți intră ție în cap, odată și bine, că ești bărbat cu nevastă, iar nevasta vrea să fie și ca în rînd cu alte neveste !

— Cu ce-ți dorești tu, cu mașina în patru timpi, e absolut exclus ! anunță Bănică. Poate așa, peste vreo trei ani să ne vedem și noi la volan. Adică, tu : te trimit la școala de șoferi, să înveți, să-ți dea carnetul, și hai la drum, cu optzeci pe oră ! În ce mă privește, n-am nici o pretenție, o să stau pe bancheta din spate, gata în orice moment să achit o amendă, ori să protestez.

— Ia vino mai aproape ! îl pofti ea. Rom, drojdie, coniac ? Credeam că ai băut. Dacă ai vorbi așa la beție, poate că ți-ar sta bine. Dar tu spui prăpăstii numai cînd ești treaz. Și-ți stă aiurea. Cine te-aude, zice că ești într-o ureche. Iar eu zic așa : îi greu să se-nțeleagă omul cu tine ; îi greu să se certe ; îi greu să se-nveselească. (Îi făcu semn să se uite în ochii ei. Se uită : ea avea ochii înlăcrimați). M-ai auzit tu că vreau mașină ?

— Am auzit-o pe Minodora.

— Asta cine mai e ?

— Una de prin Bucureștii noi.

— Habar n-am ! Ți-a zis ea de mine ?

— Cum să-mi zică, dacă nu te cunoaște ? Minodora asta vorbea cu o prietenă de-a ei, cu Luminița : Vreau, tu, unul cu mașină, să mă scoată sîmbăta la iarbă verde !

— Și tu ce i-ai zis ?

— Nimic, treceam pe lîngă ea, am prins așa, din zbor, ce-și dorea.

— Și de unde știi cum o cheamă ?

— De nici unde, dar așa am hotărît eu s-o cheme : Minodora. Pe cealaltă : Luminița. Pentru fetele astea simpatice am întotdeauna pregătit cîte un nume : Ilina, Agripina, Marina, Niculina... Șapte fără zece ! observă Bănică. Asta nu-ți spune nimic ?

— Dacă vrei să te duci la film, du-te ! spuse ea. Du-te cu Minodora, cu Ilina, cu Agripina... Dar cînd te-i întoarce, să nu-mi ceri de mîncare !

— Bine ! — o să iau masa la restaurant, cu Minodora. Ți-au mai rămas ceva bani, să-mi dai și mie de două fripturi? Două fripturi, acolo, două salate de roșii, pîine și cîte o sticlă de bere. Pe urmă, vin acasă și mă culc.

— Poate că o să te invite ia ea.

— Da, ar fi o soluție.

— Cine-i Minodora asta ?

— O profesoară de matematică. Aia de te-a căzut pe tine anul trecut. Ieri, sau alaltăieri m-a întrebat : Ce mai face Stela ? Să-i transmiți salutări. Și să nu fie supărată pe mine : n-aveam încotro !

— Măi, pălărie, cînd am căzut eu la matematică ?

— Într-o existență anterioară.

— Gata cu tine ! hotărî Stela. Du-te la culcare.

— Degeaba, tot nu pot să dorm, prea obosit...

— Măcar să stai întins.

— Ca ăia de la spital ? făcu Bănică. Dă-mi un pahar cu apă.

— Am niște bere, două sticle de bere.

— Știam că ai două sticle de bere. Dacă te uiți mai bine în frigider, trebuie să fie pe-acolo și niște portocale, niște prăjituri, poate chiar și o jumătate de coniac.

— Este și o jumătate de coniac.

— Să bem pentru insuccesul meu de azi.

— Insuccesul tău de șase luni, îl corectă Stela.

— De un an și jumătate, dacă vrei tu. Atunci mi-a venit ideea. Cu ideea am rămas !

Ea se gîndi că adunase prea multe bunătăți pentru un om învins : cît ar fi el de simpatic și de bărbatul ei, cît de tare s-ar ține, în momentul de față nu e decît un om învins și obosit. Patru ceasuri îl așteptase pe balcon, atentă la toți care treceau pe stradă, atentă și la sonerie (poate că trimite pe cineva cu vești) pînă cînd îl zărise, printre alții, cam leneș la mers, cu bluza de doc într-o mînă, cu geanta în cealaltă. Imediat se retrăsese din balcon : „Altfel se întoarce acasă un om care a reușit !" Cu greu își stăpînise plînsul, cu greu îi zîmbise, cum știa ea că zîmbesc nevestele înțelegătoare : Ei hai, doar n-o să ne amărîm !... (Așa hotărîse să se poarte : cu răbdare și înțelegere față de bărbat, și uneori, cînd e nevoie, cu dureroasă veselie). Bănică ceruse un pahar cu apă, și încă unul: „Ce vorbești tu de amăreală ? N-a fost să fie acum, o să fie altădată !... Apoi îi arătase două bilete la un film de aventuri : Azi mergem să-l vedem pe Jean Marais !" Cîteva minute mai tîrziu, cînd ea îl rugase să-i spună cum a fost, vorbise cu haz de nereușita lui, ca de ceva din cale-afară de caraghios. Ce-avea să facă de-aici încolo ? Multe și mărunte, întîi de toate să achite niște materiale pe care le-a stricat — vreo cinci sute nouăzeci de lei. (Erau tocmai banii pe care ea îi pusese de-o parte, pentru o rochie și o pereche de pantofi). Supărarea ei nu ținea atît de bani, cît de insuccesul lui de-a dreptul rușinos, după ce pierduse atîtea zile și nopți citind, calculînd, după ce se făcuse atîta zarvă în legătură cu inovația... Azi i-a căzut inovația, astă seară se împrăștie vestea, mîine o să-l ia toți la rost, ca pe-un neisprăvit. Dar, ce-i pasă lui ! — încă nu simte insuccesul, încă nu-i prevede urmările ! El are chef de un film de aventuri ; are chef de bere, de roșii, de portocale... Îl urmări cum taie roșiile în două, cum le-nghite hap ! hap ! una după alta, cum golește paharul de bere. El mănîncă și bea ca după o mare victorie. Oare unde s-a mai pomenit ?!

— Și cînd ei au zis că nu merge, tu ce le-ai zis ?

— Că au perfectă dreptate.

— Să te cred ?

— Pe ce am eu mai scump.

— Sigur că te cred ! se amărî ea. După cîte ai făcut pînă acuma, sînt gata să cred orice. (Îi mai aduse niște roșii, o bucată de pîine, și-i turnă în pahar. Apoi se așeză la masă, în fața lui : tu m-asculți, ori mănînci ? El zise că face și una și alta). Să știi că eu n-am glumit cu divorțul, îmi iau hainele și mă duc la mama, îl avertiză ea, cam șuierat. Cu tine o duc de-a-ndoaselea, cum te porți tu, nimeni nu-ți află pereche. De ce trebuia să zici că ăia au dreptate ?

— Dar ce era să le zic ?

— Orice !

— Dă-mi tu o mostră.

— Să le fi dovedit că nu se pricep.

— Dacă mi-au venit cu argumente ?!

— Or fi ei mai cu moț în frunte ! Da, da ! Tu lucrezi de șase luni, iar ei se uită odată prin hîrtii, vin la probă, strîmbă din nas și dau sentințe ! Or fi ei deștepții pămîntului ! Or fi, cînd au de-a face cu unul ca tine, care se-nchină în fața lor și admite : aveți perfectă dreptate ! De cînd te știu, toți au dreptate, numai tu n-ai niciodată. Da, da, tu mă acuzi că-mi stă gîndul la bani și la mașină. Ce de-a bani pe-o inovație de-a ta ! Află că de altceva mă doare, de cîtă înconștiență zace în tine !

— Dă-mi și-un păhărel de coniac, ceru Bănică.

Mîncase și băuse ca un victorios : acum începea greul, discuția adevărată, cu smiorcăieli și îmbufnări. Era și timpul, ei doi nu mai discutaseră de mult despre un anume mod de viață, cum îl plăcea el să spună. Cu modul ăsta era așa, că ea îl credea, ori îl voia un om deosebit, meritînd niște onoruri de să nu le poată duce. De vreo două luni își tot anunța prietenii și cunoscuții : Are Bănică o inovație, o s-auziți curînd de ea ! Se ferea să spună că e vorba de o inovație la ascensoare, de mai nimic. Are Bănică o inovație ! Are Bănică o prostie în capul lui... Ea nu se gîndise nici o clipă la insucces, iar acum, cînd nu mai avea încotro, se gîndea cu prea mare jenă. E sigură că începînd din seara asta și pînă nu știu cînd, toți o să vorbească numai despre ce-a pățit Bănică, ce-a vrut el să facă, și ce-a ieșit. Mîine, că-i duminică, o să stea în casă. Poimîine, că-i luni, o să dea ochi cu prietenii ei de la magazin : Ce-a făcut Bănică ?!... Știa exact ce-o să le răspundă : S-au găsit niște deștepți... Iar el, cum îl știți... le-a dat dreptate !

— Sînt gata să te-ascult ! anunță Bănică.

— Ești gata ? se uimi ea. Și pîn-acum ?

— Pîn-acum a fost un fel de exercițiu.

— O să-ți aduci tu aminte de exercițiul ăsta !

Ea deschise ușa dulapului, adună în grabă niște rochii, bluze, un batic, două perechi de pantofi, apoi îl rugă pe Bănică să-i coboare geamantanul de pe dulap. Era prima oară cînd îi vorbea de plecare, cînd se pregătea de plecare, și Bănică înțelese că ea nu glumește, nici măcar nu vrea să încerce un șantaj : ea pleacă ! Tot așa plecase și de la primul bărbat (după o ceartă, o bătaie) — și de-atunci, de aproape doi ani, nici că-l mai pomenise. Pentru cei douăzeci de ani ai ei, avea o uimitoare putere de-a uita, și chiar se mîndrea cu puterea asta, care o dezlega ușor de oameni și de întîmplări. (Și care o ferește de bătrînețe ! Altfel, ce folos ? „Maică-mea a trăit aiurea, și-a tot făcut gînduri, a tot plîns și s-a chinuit... La treizeci de ani, arăta ca altele la șaizeci...). Prevăzînd ce soartă îl așteaptă, Bănică se întrebă dacă ar mai fi ceva de făcut : ar fi să-i dea niște asigurări că în cel mult o lună de zile o să pună la punct o inovație de mare răsunet, de să-i îngroape pe toți. Are Bănică o inovație ! Are Bănică o mașină !... Duminică mergem la Sinaia. Stela se opri din împachetat, dar nu fiindcă se răzgîndise :

— Știi ce mi-a zis Mavrodin azi dimineață ? Că era să te trimită în Ungaria după niște materiale, dar tu le-ai zis că ai examene. Așa le-ai zis ?

— Așa, doar nu-i fi vrînd să pierd anul !

— Dădeai în toamnă.

— De ce să n-am și eu o vară ca lumea ?!

— De două ori s-a jurat Mavrodin că-i așa cum zice el, și tot nu l-am crezut. Oare ce-o fi în capul tău, ce socoteli îți faci tu cînd te dai la o parte ?!... mereu te dai la o parte... ca să-i lași pe alții să ți-o ia înainte ! Ce să mai vorbim ! îi aruncă ea, dacă ăsta e felul tău de a fi, te privește, dacă o faci intenționat, ca să vadă alții cît ești de modest, iar te privește.

— Înțeleg, spuse Bănică, înțeleg așa, că nu mai corespund. Poate că n-am corespuns niciodată... poate că numai întîmplarea te-a adus aici, într-o seară, și te-a lăsat aici, pînă la noi ordine...

— Îi fi vrînd să spui că n-am ținut la tine ?

Se ghicea în glasul ei o veche și aprigă dorință de scandal, înăbușită pînă acum, de la o zi la alta, de glumele și de asigurările lui (improvizate, fanteziste) că ei doi „o să dea lovitura", dacă nu altfel, măcar la Loto-pronosport. El nu se gîndea la nici o lovitură, el își vedea de lucru ca oricare, de cîte-o distracție, de cîte-o bere ; de la o lună la alta trăia numai din salariu (economiile se adunau greu pe un Cec cu dobîndă) din care pricină încă nu se închipuise la volan, cu nevasta alături, el conducînd, degajat, ea povestind despre alții, care au o mașină mai proastă decît a lor... Știa că peste cîțiva ani, poate chiar mai repede decît se așteaptă, o să aibă și-o mașină — dar pentru Stela cîțiva ani însemnau o veșnicie, ea nu mai avea răbdare (după ce bunicii și străbunicii ei muriseră înainte de-a vedea cum arată o mașină !) ea făcea socoteli, ce-ar fi de vîndut din casă, ce-ar fi de împrumutat, ce-ar fi de cîștigat cu o inovație... Bănică descoperise un caiet cu astfel de socoteli, în care era evaluat la 1500 lei chiar și costumul lui de seară. Toată ziua vorbea numai de mașini, învăța regulamentul de circulație, știa cîte mașini s-au vîndut într-o lună, cîte ar fi să se vîndă în cealaltă. Dintre cunoscuți, bărbatul care se bucura de cea mai mare trecere în ochii ei (cel mai deștept, cel mai simpatic !) era Mavrodin : el avea deja banii pentru un Trabant ! Mai mult decît pretențiile ei, pe Bănică îl supăra faptul că ea niciodată nu îi spusese ce pretenții are, trebuie să le afle el din caiete dosite, ori de la prieteni. Doar odată, într-o duminică, după o ieșire la șosea, se agățase de gîtul lui : „Ce fericiți or fi ăia cu mașină !"... Isteț nevoie mare, Bănică îl povestise trei bancuri cu radio Erevan, iar ea : „Crezi că așa merge, cu bancuri ?"

— Vreau să dau un telefon, spuse ea.

— Poftim.

— Dacă ești bun să mă lași...

— Dacă sînt bun ? se înăspri el.

— De ce te înfurii ? întrebă ea, cu o prea voită blîndețe. Dacă în doi ani nu ne-am certat, de ce s-o facem tocmai acum ? Eu n-o să te vorbesc de rău... După ce se gîndi o clipă, adăogă : Cred că nici n-aș avea motive. Hai, ieși puțin pe balcon !

Bănică ieși, dar era prea furios, și prea curios, ca să nu tragă cu urechea : nu înțelese mai nimic (ea vorbea aproape în șoaptă) totuși, cîteva expresii pe care le auzise cam des în ultima vreme (ești colosal !... dragă, ce conteazã, patru roți să fie !...) îi confirmară o mai veche bănuială. (Mavrodin se plîngea că se fac prea multe bancuri cu Trabantul, iar ea îl încuraja : Dragă, patru roți să fie !) După vreo cinci minute, cînd reveni în cameră, ea se pudra în fața oglinzii. Îl rugă să nu-i pună nici o întrebare. (Îți repet, ar fi stupid să ne certăm tocmai acum !) Cu cine-a vorbit și unde se duce, o privește numai pe ea. Zilele astea, peste două, trei zile o să mai treacă pe-aici, ca să-și ia ce a mai rămas, diverse mărunțișuri. Nu are nici o pretenție la mobilă, ori la televizor. Apoi, sărutîndu-l pe amîndoi obrajii, îi ură succes și sănătate. Bănică se întrebă dacă trebuie să-i spună, ori nu, ce auzise el : auzise ceva de un pariu... Dar o fi chiar așa ?!... O fi pariat Mavrodin că în ziua în care îi vine mașina o să-i vină și-o femeie ?!...

— Nu-i nevoie să mă conduci, spuse ea.

Înainte de-a ieși, îl mai sărută odată pe frunte, în semn de recunoștință pentru că o scutise de o despărțire dramatică. Și se gîndi că, orice s-ar spune, Bănică e un om civilizat.

ECRANUL ANULUI XX

CU ACESTE UNELTE

Pe ecranul anului XX se profilează cu o stăruitoare, simbolică frecvență, coloana lui Brâncuși. Verticalitatea ei conferă cea mai inspirată reprezentare plastică a urcușului unei țări în care energiile omenești, descătușate sub socialism, irump cu infinită forță. Silueta stilizată a coloanei ne apare de aceea firesc necesară la intrarea Expoziției realizărilor economiei naționale.

Există aici o continuitate logică a simbolului... Îndată ce ai trecut pragul pavilionului central, te întîmpină, pivot în jurul căruia parcă gravitează zecile de mii de creații materiale dimprejur, impunătorul rotor al unei turbine hidraulice. El figurează forța și primatul industriei noastre grele, sursă generatoare de energii în toate ramurile economiei naționale. Și iată, cu aceasta, prima imagine a expoziției — iar expoziția este vastul ecran al României anului XX — ne plasează direct într-o originală uzină constructoare de mașini. Mașini, utilaje, agregate, aparate — de la imensul strung Carusel care poate prelucra piese cu o greutate de 15 tone pînă la creierii electronici ai calculatorului CIFA 102, de la strungurile cu comandă după program pînă la gingașe microscoape. De altfel, pe tot cuprinsul de o sută de hectare al expoziției, cele mai statornice prezențe, veritabil numitor comun al întregii creații materiale, sînt (înțelese aici în sensul cel mai larg) *uneltele*. Cu aceste unelte își scrie poporul toate marile lui poeme de astăzi.

De la ele începe totul — cu ele trebuie început.

Cu douăzeci de ani în urmă, cînd se mai folosea încă plugul de lemn, iar în schelele petroliere ale uneia dintre cele mai bogate țări din lume în aur negru se importa pînă la ultimul șurub, industria constructoare de mașini, la coada mesei, avea o pondere de trei ori mai mică decît industria alimentară ! 1964 : două treimi din totalul utilajelor necesare tuturor ramurilor economiei sînt produse în țară, la un înalt nivel tehnic. Exportăm mașini-unelte în peste 40 de țări, dintre care unele — Anglia, Austria, Belgia, Franța, Italia, R.F. Germană, Suedia și altele — de veche și reputată tradiție industrială. O singură zi din 1964 echivalează 19 zile din 1938 în ceea ce privește producția industriei constructoare de mașini. Este una dintre cele mai dinamice realități economice românești — și nu e deloc surprinzător că majoritatea oaspeților străini care vizitează expoziția își exprimă uimirea și admirația față de peisajul tehnic al unei țări foste „eminamente agricole" (adică : eminamente înapoiate) cum consemnau vechile fraze de Larousse.

Condeiul de reporter, care în anii din urmă a notat de atîtea ori realități ca : tractor și combină, excavator și autocamion „Carpați", instalație de foraj 3 D.H.200 A și rulment, locomotivă Diesel-electrică și macara-turn, alăturîndu-le în cele mai multe cazuri adjectivul „primul", e pus în vădită dificultate, ca și ochiul vizitatorului, de a selecta și ordona impresiile, acum cînd se găsește în fața unui veritabil „congres" al uneltelor anului XX. Asupra cui să stăruiască ? Biografia fiecărui „delegat" închide o întreagă istorie de căutări și eforturi, de perfecționări și performanțe, de pasiuni și eroism.

Romanul constructorilor de mașini este palpitant și spectaculos ca acela despre temerarii pionieri și exploratori. Pe întîia filă a unei astfel de cărți, timid dar vestitor de mari biruințe, s-ar înscrie primul tractor românesc, acel IAR 22, socotit de reacțiune, înainte de apariția lui, „basmul cu cocoșul roșu" ; pe fila de astăzi, Universal 651, călător cu pașaport spre toate zările lumii. „Am folosit tractorul românesc la defrișarea pădurii noastre virgine, și el a atins o foarte bună performanță" — sună scrisoarea unei firme, purtînd ștampila poștei braziliene. Sau, romanul unei uzine, al unei glorioase uzine, care repara locomotive și vagoane și a găsit în ea frenetice resurse de a se reprofila în plin mers, fabricînd acum utilaje pentru industria chimică, la nivelul înalt al tehnicii mondiale. Da, este destinul Griviței Roșii. Sau, romanul celor născuți în socialism : Fabrica de mașini-unelte și agregate, Automatica, Electroputere, Fabrica de motoare din Reșița, Tehnofrig — autentice personaje dintr-o listă rămasă continuu deschisă. Sînt tot atîtea traiectorii ale industrializării, reunite pe una dintre principalele direcții ale progresului tehnic contemporan. Ele dau măsura cutezătoarelor și înțeleptelor planuri ale partidului comuniștilor care, înfăptuind cu fermitate politica de industrializare, face să pulseze viguros economia prosperă a României socialiste.

Mergînd prin expoziție, zărești lîngă fiecare mașină sau utilaj cîte o carte de vizită pe care se află înscrise o serie de caracteristici și performanțe. Cine știe să citească printre rînduri, printre acele rînduri de o strictă specialitate tehnică, descoperă însușirile meșterilor care le-au creat. Iar elogiul adus uneltelor este, firește, elogiul minților și brațelor făuritoare. Oprindu-mă în fața strungurilor arădene, i-am revăzut pe creatori, așa cum i-am cunoscut la ei acasă, în orașul de pe Mureș. „— Se mai poate vedea la dumneavoastră primul strung ?" — m-am adresat, atunci, inginerului șef de concepție. „— De S. 1 întrebați ? L-am scos din funcțiune. Pînă nu de mult, mai foloseam unul într-o secție auxiliară. Dar la drept vorbind, îl păstram ca piesă de muzeu pentru vizitatori". Piesă de muzeu ? Nu pentru că acel S. 1 în momentul apariției sale pe lume n-ar fi fost bun, ci pentru că i-au luat ulterior locul alte mașini, mai bune, pe măsura treptelor de calificare și a inteligenței tehnice cucerite de colectivul uzinei. Mereu mai bune, pînă la acest ultim strung cu program, admirat în expoziție, și el o treaptă spre mai sus.

Vizitatorul trece prin dreptul lui sau al altora, fără să bănuiască, poate, complexitatea genezei : cîteva mii de proiecte de scule, dispozitive și verificatoare, sute de fișe tehnologice și desene, care toate laolaltă, înscrise pe foi de hîrtie și foiță de calc, întrec volumul mașinii propriu-zise. Mii de proiecte de scule. Dar gîndiți-vă că media de proiectare a unei singure scule reprezintă zeci de ore de muncă. Oare cîte astfel de ore, de incandescentă inspirație, presupune conceperea și execuția, să zicem, a unei stații de telecomandă feroviară sau petrolieră ?

Uneori, asta se măsoară printr-o viață de om. După cum se desprinde din această mărturie : „Cei mai tineri în uzină îmi spun «tovarășe inginer», dar nu sînt inginer, sînt muncitor, strungar de meserie. Conduc numai un sector de muncă inginerească, mai precis, sectorul de mecanizări și automatizări al uzinei „1 Mai" din Ploiești. Cînd îmi fac bilanțul a 44 de ani de muncă, nu regret că ultimii 20 i-am petrecut printre mașini și planșete. Dimpotrivă, ei sînt marea satisfacție a vieții mele. Era un atelier oarecare fabrica în care m-am angajat înainte de Eliberare. Azi e prima uzină a țării, constructoare de utilaj petrolier. Visam eu la 12 ani, cînd am intrat ucenic, că am să ajung vreodată laureat al Premiului de Stat pentru tehnică ? Că dintr-un muncitor care abia îndrăznea să aspire la creația tehnică voi deveni un inovator cu peste 60 de lucrări aplicate și, în plus, cu brevet de inventator ?"

Astfel de oameni ca Iosif Lisowski au înălțat la cele mai înalte orizonturi ale tehnicii contemporane siluetele argintii ale instalațiilor noastre de foraj, făcîndu-le să-și dobîndească un binemeritat prestigiu în atîtea mari competiții industriale.

O, de-ar avea grai uneltele... Cîte romane nu închide metalul lor, păstrînd căldura atîtor inimi și brațe !

Cu aceste unelte, milioanele de oameni își înalță patria pe verticala timpului.

Victor VINTU

RADU BRATEȘ

PRIMA ZI DE ȘCOALA

Toamna își aduce pruncii-n clase noi.
Pe pervazuri, vrăbiile roi
Parcă-s niște păsări din abecedar ;
Au zburat în slavă și s-au întors iar.
Ochii trec pe pagini cu ciudate semne.
Lecția o-nvață fără să-i îndemne.
Pruncii-ntorc spre soare fețe ce nu mint.
Sună parcă-n aer clopoței de-argint.
Iar cînd soneria scapără deodată,
Veselia umple parcul, curtea toată,
Își revarsă-n stradă apele-n derivă,
În lumina toamnei, calmă și festivă.

INIMA

Uite-o stea, o aripă de nor și marea !
Cine le-a apropiat așa de mult ?
Stau pe țărm și măsur depărtarea.
Și-n tăcere inima-mi ascult.

Spune ea prea multe cîte spune,
Nu mai e nevoie s-o îndemn.
Apele de cumva-ncep să sune,
Din tărie steaua face semn.

Norul se apropie și el,
Lunecînd pe-o pîrtie de zare ;
Îi șoptește-n taină fel de fel
De descîntece alinătoare.

Noaptea curge limpede și vastă
Pe sub bolta umedă și rece...
Stau pe țărm și inima adastă.
Vreau să plec, ea nu mai vrea să plece...

NU MAI SÎNT EU TÎNĂR...

Nu mai sînt eu tînăr, nu mai sînt...
Sufletul visează primăveri.
Trupul se înclină spre pămînt
Ca un lan de grîu sub adieri.

Nu mai sînt eu tînăr, nu mai sînt.
Inima, doar ea, te simte-aproape.
Trupul se înclină spre pămînt
Ca un țărm de rîu mîncat de ape.

Nu mai sînt eu tînăr, nu mai sînt...
Versul, numai el întinerește.
Trupul se înclină spre pămînt,
În lumina care amurgește.

AUREL LAMBRINO

AD* MI* TE* REA

Șapte, cu el, șef, opt în echipă, da' s-a dus opt cu a brînzei nouă șefia lui, c-o să-l ia peste aia tot șantierul, te-a trîntit, Mangule, picași la admitere, dacă n-ai învățat. De ce n-ai...? De aia, că n-am învățat, echipa-echipă, nevasta-nevastă, la nuntă utemistă la mine, acum două luni, ți-a plăcut, așa-i ? Mangu sarcini peste sarcini în organizație, Mangu, tot Mangu sîreacu și la Casa de cultură, Mangu cea mai prima-ntîi echipă de dulgheri, nu cea mai bună dulgheri tineri, nota bene, cea mai bună dulgheri pe tot șantierul, ia mai dați-o, m-a picat, păi m-a picat, eu nu-s om ? nu trebuie să dorm și eu ? și am și nevastă, nu umblu fleaura toată noaptea ca voi, beau cu ea, treaba mea ce fac. Dogaru, Mislete și Ceaur : hai la școală în oraș să vedem rezultatul, a spus că-l afișează în seara asta, — dă-l naibii de rezultat, îl știu, după zece ore de lucru să mai iau și autobuzul ? mă așteaptă soția. Ei ! Las-o, nu moare ea pînă la noapte, hai cu noi. Ceilalți trei mocneau respectuoși. Lică-i într-a șaptea, Brant într-a cincea, pe Dumitraș Temistocle îl bat, îi pun pe toți să-l bată dacă nu se-nscrie și el la toamnă într-a cincea, sîntem echipă, — bați, da' să vedem cu ce autoritate, după ce te-ai dus de-a berbeleacul la admiterea într-o opta îi-mi-ar de ris admiterea, c-am vrut să cîștig un an, să nu fac mai întîi preparație un an, da' ce mă compar eu cu Mislete, cu Dogaru ? ei n-au întrerupt ca mine. Ceaur tremură, a încurcat-o la română. Bine c-am descurcat-o eu la matematici !

Totuși în autobuz făcea haz, susținea că-i pare bine. De ce-ți pare bine, mă ? c-o s-o dai din nou la toamnă ? O dau, și ce ? de ce să-mi scot sufletul ca voi ? Ceaur pusese nasu-n jos. Se gîndea cum o să-l ridă șantierul, bun înțeles c-o să-l ridă, n-are de ce ? de-acum tot aia-i. La școală însă, pe geam, în oraș, poc, Ceaur admis, Dogaru admis, admis și el, Ilie Mangu, numai ălălalt nu, cum dracu mă Mislete, n-ai știut ? Mislete se jura c-a știut, jură-te. Dintr-odată i se făcu negru în ochi lui Mangu, îl venea să-l plesnească pe Ceaur, el, Ilie Mangu, cot la cot cu Ceaur ? Fiindcă era clar pentru tustrei, pe Ceaur la română îl salvase teza, copiase, oralul clei, doar îl auziseră din sală. „Un' te-ci, Mangule, nu te-ntorci în colonie cu noi ? te-așteaptă nevasta." Nu s-a mai uitat la echipă, a dat buzna pe scări în sus la cancelarie, întrebase de Neguț, directorul, de matematici, cu Neguț dăduse, și i se spusese că este

— „Tovarășu' director, vă rog să mă ștergeți. De pe listă." — „Care listă ?" Se făcea al dracului că nu-nțelege. — „Tovar'șu' d'rector, la anu într-a opta n-o scot la capăt, n-am bază, teza... am tras cu ochiul". „Probabil. Mi s-a părut mie, cînd am citit, că nu-i chiar totul în regulă, dar ți-am dat drumul pentru oral". „Vă rog să mă ștergeți". — „Lasă, Mangule, nu exagera". Nu exagerez, vă rog să... Păi de ce, mă bătete, n-ai și tu o situație a ta care, o poziție, o... ? Chiar nu te șterg, nici nu mă gîndesc, plînge-te de mine la Secția de Învățămînt.

Bine. Bună seara. Școala-i pe o stradă paralelă cu blocul unde stă secretarul comitetului de partid. — glonț cu degetul la sonerie la etajul trei. „Tata e la Combinat, intră în funcție astă seară uzina de sodă electrolitică." Drăgută fată are tovarășul Tincu, niște ochi, te bagă-n boale, — să n-am eu 26 impliniți, să fiu eu un mucos ca ea, 16—17, și să n-am soție ori să nu țin eu la ea cum țin, he, he, tovar'șe Tincu ! da' ai noroc de mine că-s bătat serios.

Pînă la capătul autobuzului, la Combinat, nu prea mai voia să-l iasă fetișcana din minte, se tot împiedica de privirea ei acolo în ușă, ochi de veveriță, i-a făcut vînt în cele din urmă s-o alunge, „iote na !" și-a sărit glonț din autobuz, a început pertractările cu nea Ifrim la poartă. Că nu-i voie, autorizații și celelalte, „n-am, am o treabă cu tovarășu", „e ocupat", „las să fie". Nea Ifrim, doar se cunosc, și-a luat deodată aerul că pricepe ceva, ce să priceapă ? tufă, și l-a lăsat, i-a dat voie, acum e-acum, se făcuse noapte, lumină ca ziua pe tot șantierul Combinatului, colo sau colo se mai lucra, montorii, trustul de construcții-montaj, spargedrege, — la uzina de sodă lume-n păr, directorul, directori, ingineri, niște ziariști, poftim, discută cu Tincu dacă ai timp. Îl vedea roșu la față, transpirat, cu șapca pe ceafă, într-un grup de ingineri și directori, cu niște muncitori electricieni care tot făceau semne mari cu mîinile spre pereții halei. Un tehnician în spatele lui Mangu, către cineva :

— Nu merge. E ora opt aproape și nu merge. Trebuia de la șase.

Roșu la față, Tincu examina cu niște ingineri țevăria de pe pereți. Unul dintre ingineri își mușca buzele din cînd în cînd, încruntat, rezemat de o ușă, cu ochii aproape închiși. Tincu, se cunoștea, nu voia să-l deranjeze cu toate că ar fi vrut să-i spună ceva. Șeful electricienilor, Tincu era transpirat și roșu la față de căldură, iunie, altfel părea ca de obicei, calm, aproape zîmbitor. Dar unii dintre directori și ingineri, fierți, mai ales cei de la montaj, și-l furau din ochi fără încintare pe Tincu. Se făcuse zece și zece, mergeau ceas ceasurile electrice din hală, păcat că numai ceasurile. Ei, cum faci să te apropii de tovarășul Tincu, să-i spui ? Dați-o-ncolo, de asta-i mai ardea acum lui, lui Ilie Mangu ?

Zece jumătate, ăia mocoșesc la țevărie, la fire, directorul Combinatului, calm — nalt, slab și calm și frecînd într-una între arătător și degetul gros un chibrit stins, nevinovat — discută calm într-un colț cu Tincu, transpirat

vacanța sentimentelor

Povestire de MIHAI STOIAN

Tepii îi gîdilară în palmă, făcîndu-l să zîmbească fără voie. După doisprezece ani de căsătorie, aveau să fie vara împreună. Bătu cu veriginea în marginea farfurioarei și ceru :

— Încă unul mare.

— Unul mare, repetă roșcovanul care purta numai vestă peste cămașa albă, și se depărtă.

— Unul mare și-un pahar de sifon, strigă, iar roșcovanul repetă din prag:

— Unul mare și un pahar de sifon.

Lumina cădea pe fațada clădirii. Creștetul ospătarului, chel, luci odată cu vesta.

Reapăru în lumină clipind. Lumina deveni obositoare. Puse pe masă farfurioara cu păhărelul chihlimbariu, și încă un pahar aburit, mare.

— Mai am timp ? întrebă clientul, arătînd cu capul spre linia ferată.

— Mai aveți destul, domnule, zise prea serios omul în cămașă albă, după ce scoase din buzunar ceasornicul, și-și aminti că limbile sînt de mult înțepenite de la încăierarea cu bețivul care încercase s-o șteargă fără să plătească.

Totuși se făcuse timpul să iasă pe peron. Clientul bătu din nou în marginea farfurioarei și se sculă de la masă cu senzația că e un munte de moloz care crește. Celălalt îl însoți o bucată de vreme din ochi, cum se îndepărtează, apoi apucă între degete cele două pahare de două mărimi și dispăru în clădirea dreptunghiulară, de piatră, cu un acoperiș țuguiat, cu pod de bîrne și terasă de piatră la parter, paralelă cu peronul.

Bărbatul încă tînăr, cu trăsături aspre, prea singur în după amiaza aceea de sfîrșit de vară care se consuma fulgerător, se plimbă cu mîinile în buzunare de-a lungul liniei ferate, sfidînd aerul încins, imobil. Lui i se părea că totul se mișcă extrem de încet, că și el se mișcă cu încetinitorul, că respiră încetinit, gîndește și simte la fel. Pînă și trenul intrat în stație se supuse acestei senzații a lui.

— Cum îl găsești pe Andrei ? zise femeia coborîtă din tren, iar bărbatul care-i ieșise înainte se aplecă să ridice valiza lăsată pe peron de un călător care se prezentase, fără însă ca nimeni să-i audă numele ; pe urmă se întoarse către băiat.

— Nu mi-ai scris că i-ați pus ochelari.

— Și ce-i cu asta ? I-a slăbit vederea, i-am pus ochelari.

Băiatul înălță privirea și zîmbi atent, mîndru de noua lui înfățișare. Apoi, la autobuz, refuză să se urce prin ușa din față.

Seara era apăsător de caldă. Se întunecase dintr-o dată. Intrară în curtea gostatului. Simonei i se păru că totul e tăiat în carton, simple siluete alăturate, fără adîncime, cu numai două dimensiuni. La intrarea în dormitor, o izbi mirosul bun de tutun, de sudoare și de rufe curate. Camera de țară, podită, avea la perete un șir de patru paturi metalice, albe, ca de spital, mai albe sub becul care spînzura de-un fir. Ea își aprinse o țigară și se așeză pe ultimul pat, cu fața la fereastră, bătu cît bătu din picior, după care, cu vîrful unui pantof și-l scoase pe celălalt. „Nu-i chiar atît de rău nici aici", gîndi, întinzîndu-și picioarele cu o nervozitate extenuată. Își scoase și pantoful stîng, apoi se apropie de fereastra deschisă. El o urmări, iar unghiile ei mici, îngrijite, apăreau, pe podeaua din scîndură de brad nevopsită, ca niște scoici într-o palmă aspră; și se bucură de venirea ei, dar se simți dintr-o dată extrem de obosit.

Simona avu impresia că simte căldura păstrată de geam încă de cînd soarele bătuse într-însul, apoi că dealurile sînt ireal de apropiate. Își aminti ceva și își zise că așa se întîmplă de multe ori, lucruri depărtate par apropiate. Se răsuci pe călcîiele goale și-l privi pe omul de alături, așezat pe marginea ultimului pat, exact în locul în care ea stătuse cu o clipă înainte. Era neras, cu ochi posaci, dar putea să mai placă. În minte îi apăru fața lui de demult, de dinaintea căsătoriei, oricum cu altă expresie, virilă, limpede. Vru să mute numaidecît privirea pe fața băiatului și acesta, simțindu-se observat, dădu capul pe spate, zîmbi, arătîndu-și dinții, însă redeveni imediat sobru și distant ; lăsîndu-și toată greutatea corpului pe brațe, cercetă mai departe harta care fusese în porthartul tatălui, întinsă acum pe tot patul. Brațele îi tresăriră, cu mușchii lor neîmpliniți și Tiberiu zise fericit :

— Așa-i că nu-ți place să mergi cu trenul ?

— Cu trenul mergi și cînd îți place și cînd nu-ți place — aproape mormăi fără să mai dea capul pe spate.

— Și cînd îți place ?

— Cînd mă duc — se răsuci și clipi dindărătul lentilelor — nu cînd mă întorc.

— Mie mi se pare întotdeauna că mă întorc — și își trecu mîna prin păr.

Simona zise cu un aer contrariat :

— Ai ajuns la capăt: cunoști totul, nu te mai îndrepți către nimic.

— Dimpotrivă. Abia acum mă întorc cel mai mult și cel mai des.

Clătină din cap, uitîndu-se la femeie într-un fel care nu însemna c-o și vede; ea privi din nou pe fereastră, întrebîndu-se dacă a făcut bine ce-a făcut, venind aici.

— Ce-i cu tine ? se întoarse ca să-și rezeme palmele de umerii lui. Hai, încearcă să nu fii caraghios.

El rîse și nu rosti nici un cuvînt, se eliberă, și abia cînd reveni în cameră, zise:

— Directorul se plînge că uliul de fier îi mănîncă două găini pe zi. Astăzi i-a mîncat trei.

Andrei își potrivi mai bine ochelarii pe nas și închipuindu-și pesemne ce-ar fi fost dac-ar fi făcut și el parte din echipajul avionului, zîmbi mîndru și veni la masă, unde începu să miște atent. cu multă precizie, cuțitul și furculița. Despică în două bucata de pui din farfurie, îi găsi încheietura piciorului, tăie, tăie și cartilagiile care țin legate oasele între ele. Tiberiu măsură însă mîna Simonei, mare, ca de infirmieră, cu degete care își pierdeau, cît nu se mișcau, orice suplețe, viguroase cum erau, aproape bărbătești. Băgă de seamă cît de bine se potrivesc gesturile mamei cu ale băiatului. și nu încercă să-i imite ; apucă cuțitul, furculița, tăie stîngaci prima îmbucătură : „Tot sînt un necioplit". La sfîrșit, în jurul farfuriei băiatului nu era nici o firmitură.

— Fumezi prea mult, Simona. Tot așa de mult ?

Trîntită în patul de la fereastră, cu capul la picioarele patului, fără să fi strîns nimic de pe masă, aprinse o țigară. De pe pat privi din nou dealurile, teribil de apropiate, cu copacii drepți și verdele întîrziat, intens, și își dădu seama că nimeni n-a înțeles-o vreodată și gîndul acesta o copleși, obligînd-o să vorbească.

— Nu-i rău nici aici, zise. Dacă ai înceta și tu cu tăcerea ta, ar fi chiar foarte drăguț.

— Bine. Am să încetez, zise și continuă să așeze farfuriile una peste alta. Uite că vorbesc.

— Îți mulțumesc — zîmbi prietenos și ironic —, deși asta înseamnă să ne certăm în continuare.

— Noi ne certăm oriunde, și pe pămînt, și în aer.

— În aer ești singur, nu mă ai pe mine, așa că n-ai de ce să te cerți cu mine.

— Cu tine mă cert și cînd nu ești lîngă mine.

— Îți mulțumesc, îl măsură acum cu ochi calzi și tot ironici. Mă obligi să-ți mulțumesc de două ori. Declarații ca astea nu mi-ai mai făcut de la începutul începutului.

Trase aer în piept ca atunci cînd oftezi. Tiberiu îi întinse băiatului fața de masă, strînsă ghem, și-i arătă din ochi s-o scuture pe fereastră. Andrei se aplecă peste pervaz și făcu întocmai. La întoarcere, lăsă colțul feței de masă să atingă, ca din întîmplare, fruntea Simonei, dar ea nu simți nimic. Simona zise :

— Pentru tăcerea asta a ta nu-ți mulțumesc.

— Nu-i nevoie să-mi mulțumești pentru nimic, replică profund și simplu ca un copil.

— Poate că tu ai dreptate. Nu prea am de ce să-ți mulțumesc. Îți amintești ? Încercai prototipul, trebuia să zbori și eu am venit să te iau de la aeroport. Ați amînat ora zborului și tu n-ai zburat. Dar eu nu știam și din autobuzul cu care veneam la tine am văzut planorul rupîndu-se în două. Tu mi-ai ieșit înainte. Altul zburase în locul tău, fiindcă tu ai telefont acasă și ai aflat că vin la tine să te iau. Ai vrut să-mi faci o surpriză, cum îți făceam și eu. În zilele acelea am fost amîndoi la pămînt. Dar ne-am obișnuit cu timpul să nu ne mai facem surprize, să rămînă totul așa cum ne înțelegem dinainte: te aștept pînă dimineața, ori primesc un telefon care poate să-mi anunțe catastrofa. Tensiunea a devorat tot ce a existat între noi.

Ea avu sentimentul că se umilise vorbind, așa că-și luă o expresie aspră, disprețuitoare, ferindu-se totodată de privirea lui fixă. El o privea într-una: părul tuns scurt, decolorat, fața plină, palidă acum și nervoasă, gesturile — cînd fuma — molatice, de femeie care se mai știe frumoasă și nu se grăbește să-și cîștige admiratorii; îi asculta glasul posomorît și parcă totuși ușor glumeț, și îi păru rău că în chestiuni dintr-astea se simte ca un om încălțat cu bocanci de munte, dar pus să umble în vîrful picioarelor.

— Stînd aici, am început să destest Bucureștiul, zise Simona.

Din patul de la fereastră vedea pervazul scorojit de soare, dar el n-avu cum să-l vadă, și nici zîmbetul ei nu-l văzu, neplăcut, ademenitor și jalnic, și poate că nici n-o auzi destul de bine, pentru că nu răspunse nimic.

În dormitor lumina cădea difuz, inegal, ca trecută prin frunzișul arborilor din spatele clădirii. El ascultă respirația băiatului și nu-și luă privirea de la ochelarii care sticleau pe scaun, lîngă pantalonii lungi așezați pe dungă, pe spetează. Îl apucă dintr-o dată un chef nebun să scotocească prin buzunarele lui Andrei, să știe ce ascunde el acum, de parcă asta l-ar fi ajutat să nu-l mai scape din mînă. Apoi hotărî că mai normal ar fi fost să-și întoarcă el însuși buzunarele pe dos, ca să înțeleagă ce-a putut strînge un om în patruzeci de ani de viață, cu alte cuvinte să găsească măcar o urmă din ceea ce fusese existența lui alături de Simona, dar nu găsi nimic altceva de luat în seamă decît munca și munca, adică zborul peste cîmp, atît. Nu mai știa de cînd muncește ca și cum s-ar fi amețit. Trăia împărțit : cu impresia ciudată că funcționează parțial — un aparat care zboară cu un singur motor, deși e înzestrat cu mai multe; ori cu impresia că în carlingă, alături de ceilalți, timpul nu-l iartă nici pe el, îl mișcă într-un ritm care te umple de satisfacție și care te ține în viață.. Aici era curajul, în munca de toate zilele. În rest mișcările țineau de fire, nu de profesiune. Plană asupra lui însuși ca peste un pustiu de gheață, în inima căruia descoperi un izvor fierbinte. Asta era viața lui: un centru echilibrat — o piață cu statuie, și o periferie dușmănoasă lipsită de transparență pe care tocmai gerul o împrumută lucrurilor. Se simți apoi ca la aterizare, uimit de repeziciunea cu care trecuse timpul; își aminti și de timpul celălalt, de drumul afurisit de singuratic străbătut împreună cu Simona și care trecuse la fel de repede, fără să-i lase măcar răgazul să acționeze în vreun fel, în ciuda aerului său precis și decis. Și-ar fi scos și acum cascheta de piele, cu un gest opac, lent și prelungit, ca să asculte cîmpul, să privească ultima lumină, și după certitudinea unei zile de muncă lăsate în urmă, să dorească să se fi întors de-a dreptul în inima lui, în inima tăcerii. Dar totul se petrecea apoi cu atîta grabă, cu ocolișuri și ciudă, încît rămînea cu ochii deschiși pînă cînd altă zi aluneca în cameră, făcîndu-l să uite că nici el, nici ea, nu mai așteptau nimic unul de la altul.

Acum, alternanța de lumină și umbră îi aminti că altădată, foarte demult, cînd își inventaria buzunarele, găsea: o bilă de oțel, gumilastic, nasturi, poleială, un rest de radieră, dopuri de plută, cîteva bucăți de cretă, țiplă. Știa bine că băiatul acela, care a existat cîndva, dispăruse. Ar fi dat orice ca să mai intre o dată, o singură dată în lumea aceea netedă, de pînză, a buzunarelor din copilărie. Pe urmă își dori un alt buzunar, lucios, oval, carlinga lui de plexiglas în care trăiau, ca într-un unic și vesel buzunar, toți băieții de altă dată, împreună cu bilele lor de oțel, cu poleiala și nasturii, cu gumilasticul și țipla, cu setea lor de muncă, de risc și claritate.

Băiatul continuă să doarmă adînc, cu ochelarii pe scaun, la căpătîi. Îl priveau doi ochi stinși. Era ca și cum învelișul unei nuci bătrîne și-ar fi dorit un miez veșnic fraged, pur.

Simona veni în patul lui.

— A adormit, șopti.

Stătea de mult timp așa, trează, în pat. Pe lumină dormitorul era mai încăpător, dar mirosea tot a fum și a aer învechit, și mai puțin acum a rufe curate. În cele din urmă ea își zise că nici dimineața aceea nu se deosebește de alte dimineți — cîte se adunaseră în ultimii doisprezece ani de cînd e căsătorită cu Tibi — și se dădu jos din pat. De altfel nici nu dormiseră împreună. Patul alăturat era gol, doar cearșaful — neted în rest — păstra urma trupului mare și a somnului profund, bărbătesc. Patul următor, din dreapta, păstra o urmă de trup încă neîmplinit. Aici, așternutul era mototolit. Expresia aspră și posacă făcu loc — pe fața care și ea începuse să se mototolească — unui zîmbet îngăduitor, nostalgic și plăcut. „Din păcate, își zise, îmi zîmbesc mie". Și totul i se șterse de pe față, ca atunci cînd un val mătură nisipul.

În curte, fetele de la cantină șușotiră ceva, una își îndreptă baticul galben și rîse. Cealaltă nu rîse. Ea își puse în gînd să le deseneze pe amîndouă, cît stă aici. Curtea era un pătrat de lumină fierbinte, un fel de centru de burg. Nici o adiere nu pătrundea în careul clădirilor cu acoperiș turtit, roșu, un roșu glumeț ca vinul. Fumul se ridica drept în sus. Ștergîndu-și fața, i se păru că palma îi este, oricum, mai răcoroasă. Aerul clocotea de căldură. Își zise că totul are acum o pulsație pe care și-ar fi dorit să știe cum s-o pună pe pînză, și se simți dintr-o dată ca într-o bluză prea strînsă. Desena de mult, încă din copilărie, urmase și doi ani la belle arte, apoi apăruse băiatul, apăruse renunțarea și în cele din urmă sentimentul că a îmbrăcat o bluză prea strîmtă.

La răscruce, în satul alb, un vînt fără putere stîrni praful. Aerul nu se clinti. Observă că la marginea drumului, se mișcă și frunzișul. Merse mai departe, încet, din cauza căldurii, și întîlni un convoi. Erau cai prelungi și subțiri, unii într-alții, o trupă înfrîntă dar mîndră, alcătuind un trup unic, dezgustător și rușinos. Vîntul le trecu și lor prin coame. Își puse în gînd să deseneze niște cai, la primul prilej, regretînd chiar că nu și-a luat blocul de schițe.

Desen de LIANA PETRUȚIU

Se opri la umbra unui salcîm, rezemată de trunchi și băgă de seamă că ramurile se mișcă și ele. Avu o presimțire: Tibi zboară cu Andrei, deși i-a promis că-l ia numai ca să-i arate aparatul. Știa că trebuie să zboare cît mai razant cu solul, la cinci metri, 160 la oră, adică cu 44 de metri pe secundă. Într-a opta parte dintr-un minut de neatenție... Își dădu seama că nu se gîndise niciodată la asta, cît timp zburase doar Tibi, și începu să urce cei cîțiva metri de pămînt uscat. Pe la jumătatea pantei vîntul îi bătu fasta și-i dezgoli genunchii rotunzi. Continuă să urce în grabă. Sus, în plină cîmpie, cît vedeai cu ochii ,era pustiu. Vîntul ridica paie uscate, frunze. Recunoscu bîzîitul constant, bineștiut și începu să calce repede, stîngaci, apoi aproape alergînd, atentă la gropi. Avionul trecu destul de departe, totuși ei i se păru că-i zboară chiar deasupra capului, că îi zărește pe cei din carlingă. Făcu un pas greșit și glezna stîngă îi pocni sec, ca și cînd s-ar fi răsucit un comutator. Șovăi în loc, cu ochii închiși, neputînd să scoată nici un strigăt. Încercă să meargă ; reușì, șchiopătînd ușor de tot. „Niciodată n-am făcut nimic extraordinar", își zise și se întoarse din drum.

Vîntul se întărise. Mișca în curtea gostatului puieții și scormonea prin gunoi, ridicînd ghemotoace de hîrtie în aer. Fetele de la bucătărie se certau. La dormitor, oblonul bătea în tocul ferestrei și ea își aduse aminte de enervarea pe care ți-o pricinuiește vîntul la mare, cînd îți bagă nisipul sub pleoape, în dinți, în așternut. Fărîmiță între degete un rest de țigară, se simți mai liniștită și mai aprinse una.

El intră singur, cu mersul său legănat. Apropiindu-se de cuier — un cuier-pom încărcat de haine, care ținea loc de șifonier — își dezbrăcă scurta de piele, își trase pantofii din picioare și își scoase casca.

— Sîntem în vacanță, zise, cu o voce ascuțită, instabilă, privind preocupată la piciorul pe care nici măcar nu izbutise să și-l scrîntească, și pe care-l legăna într-una, cu călcîiul sprijinit pe degetul mare al celuilalt picior. Lasă-mă să trăiesc fără emoții. Am venit să mă odihnesc.

— Ah, da, făcu el, dînd ocol patului său și așezîndu-se cît mai aproape de ea.

Stătea întinsă pe pat cu un braț răsucit sub cap, pe pernă, și altul întins în lungul trupului subțire, dar foarte frumos.

— Tu ești mereu în vacanță.

— Aș vrea să te văd pe tine în locul meu, vorbi cu mînie și neputință. Să te ocupi tu de dimineață pînă seara de cumpărături, de gătit și de spălatul vaselor, de rufe și de curățenie. Să te-ntrebi dimineața: „Ce fac de mîncare astăzi ?" La prînz: „S-o fi pregătit Andrei pentru ora de engleză ?" Seara: „E gata cu lecțiile pentru mîine ?"

— Nu-i vorba de asta.

— Dar despre ce e vorba ?

El tăcu. Simona îl supraveghie și ochii lui deveniră spălăciți, ca o perdea de fum care ascunde ceva.

— Ce urăsc mai mult și mai mult la tine, e tăcerea asta — încreți palid pleoapele și zîmbi.

O lăsă să-l urască. Zîmbetul ei se schimonosi. Bărbatul o măsură de astă dată ca de la mare distanță, căci trecerea de la zîmbet la strîmbătură ținuse pentru el mai mult : văzuse la început cum bărbia i se ascute, căpătînd altă valoare în economia feței, apoi cum buzele își pierd simetria — cea de jos dîndu-se înapoi și trăgînd după ea cutele gurii, destul de adînci, și-ale nasului, încă discrete ca un hașur în peniță, în sfîrșit observase cum ochii nu-i mai primesc lumina. Ochii lui erau două lentile opace din afară înăuntru.

— Fixează o dată oblonul ăla ! țipă ea cu o duioșie ciudată și aspră.

Tiberiu merse, apucă oblonul de cîrlig, suci „L"-ul de fier cu un gest care se voia dur, dar era lin, nesigur, și în cameră se făcu întuneric.

Simona aprinse un chibrit.

— Unde mi-am pus țigările ?

Găsi pachetul sub pernă, aprinse o țigară, după care ridică chibritul în aer și zise:

— Mi-ar fi plăcut să ai aici un fotoliu.

Potrivindu-și perna la spate, se săltă ca să se rezeme de perete, cu genunchii adunați la piept.

— Trebuie să admiți și tu că nu sînt prea profundă, dar nici ușuratică, însă toate s-au coalizat împotriva noastră — suflă fumul în direcția în care știa că el stă neclintit, tot cu spatele la perete.

— De ce spui *toate* și nu spui *toți* ?

Glasul îi sună obosit. Făcu o mișcare bruscă, jurîndu-și să nu mai scoată un cuvînt.

— Iartă-mă că-ți vorbesc așa, dar nu ne-am spus niciodată lucrurile astea — își simți singură buzele cum i se deschid și i se închid calculat. Trebuie să recunoști și tu că există un surmenaj al sentimentelor. Astenia o tratezi prin „decupare de mediu". Iei o peliculă de film, tai cu foarfeca unde ai nevoie, creezi un *respiro* și lipești filmul unde-ți convine. Așa am crezut ani întregi, pînă am ajuns să mă conving că așa iubiți voi bărbații: de la distanță și rece.

— Și ai nevoie de altcineva care să iubească de aproape și cald ?

— Lasă, nu fii ironic. Am ajuns să cred că nu mai vreau să iubesc. În dragoste nu poate fi vorba de nimic bun. Cînd obosești, medicii, chiar dacă-ți sînt părinți, îți pun simplu diagnosticul „nevroză astenică", îți interzic să mai pleci la mare și te trimit, după doisprezece ani, vara, la soț.

— Dacă eu sînt ironic, tu ești crudă. Găsești mereu un cuvînt crud de spus. Parcă am juca niște roluri schimbate.

— Da, încuviință calm. Și în asta, ca în toate, ai nevoie de curaj. Te-am luat de bărbat ca să mă răzbun și tu știi asta. Chiar și un om ca tine, după doisprezece ani, ar fi cazul să știe. Să mă răzbun pentru echilibrul tău, pentru sănătatea ta, pentru că abia m-ai băgat în seamă cînd m-ai cunoscut la Cici, pentru capacitatea ta de a nu te consuma în nici o împrejurare.

— Nu există nici un curaj în asta — vocea lui, în întuneric, sună resemnată și veselă. Curajul ține de altceva, poate de muncă. În asta există indiferență sau noroc. Tu le ai pe amîndouă, egale.

— Dacă crezi în noroc, nu ești chiar indiferent. Tatăl tău, da.

— Nu știu dacă l-ai înțeles.

— Ba da. A stat trei ani la pat, cu arterioscleroză, fuma, bea, și știa că asta e egal cu sinuciderea, dar aștepta ce avea să urmeze cu un fel de interes ciudat, și doar picta muntele acela cu zăpadă în vîrf. Ce zăpadă de vată, caraghioasă ! Am dus tabloul la institut, așa neterminat cum a rămas, și toți au rîs, am rîs și eu.

— Cred că ai dreptate. E nevoie de curaj și-n asta.

De patruzeci de ore nu zbura. Lipsa de mișcare îi prelungea senzația că totul se petrece încetinit, treaz. Vîntul se întețise, mișca acum copacii. Simona era în pat, tolănită leneș cu aparatul cu transistori așezat pe piept. Oblonul, legat cu sîrmă, nu mai izbea cerceveaua. Andrei citea trîntit în pat, cu cartea pe osul pieptului, adusă aproape, cam la o palmă de obraz. Umbra cărții căzu pe lentile, întunecîndu-le. Tiberiu privi din nou spre celălalt pat, cu aceiași ochi opaci, liniștiți și reci. Sunetele ajungeau pînă la el moleșite de trecerea prin aerul încins. Ascultă și ajunse să se vadă tot pe el la altă vîrstă, cînd timpul e imobil. Își aminti de noaptea aceea în care zăpada căzuse într-una, trezindu-l devreme, și-l găsiseră pe pilot în carlinga răsturnată, cu capul îngropat în zăpadă. Zăpada îl asfixiase. Era tînăr, dar cînd îi scoseseră casca de piele. avea părul alb. L-au învelit într-o pătură, l-au pus în două săniuțe și l-au dus de-acolo. Zăpada a mai căzut multă, niciodată însă ca în noaptea aceea; și pe urmă zăpada se topise, venise primăvara, apoi vara, toamna, și din nou zăpada, iar el își adusese aminte că pilotul avea părul alb și înțelesese cum trece un an. Acesta era unul din lucrurile importante pe care le aflase la adolescență, cînd totul ți se pare imobil, și tu, veșnic.

El tresări. Țîpise. Simona, aflată în picioare, dreaptă, îl privi triumfătoare. Cum el nu auzea destul de bine cu urechea stîngă, iar cînd se trezea din somn aproape că nu auzea de loc, se săltă în coate.

— Spune-mi, zise ea, ce părere ai de Bach ?

Sări în picioare, i se uită fix în ochi și-i trase o palmă.

— Îți mulțumesc, șopti femeia fără nici o tresărire. Ești într-adevăr curajos.

Andrei își trecu o dată degetul de-a lungul nasului delicat, lăsă cartea din mînă și fugi către ușă. Tălpile lui lipăiră pe podea. Simona clipi, apoi ochii ei fumurii se închiseră. Dar Tiberiu nu mai reținu altceva, cît alergă pe coridor după băiat, decît împietrirea care pusese stăpînire pe trupul acela frumos, foarte subțire. Coridorul era răcoros. Afară merse paralel cu peretele clădirii și-i păru rău de umbra pe care peretele și-o retrăsese. Lumina îl orbi. Dădu colțul și-l văzu pe Andrei cum stă lipit de perete și plînge. Se apropie, îi puse mîna pe creștet, băiatul își plimbă iarăși degetul pe nas, însă altfel, se uită la tatăl lui triumfător, așa cum se uitase mai înainte mama, în plus cu un licăr misterios, matur, apoi își puse ochelarii și plecă mai încolo. Tiberiu nu mai îndrăzni să se țină după el. Îl urmări cum se îndepărtează și retrăi sentimentul că ceva difuz, seducător dar dureros, îi separă pentru totdeauna, așa cum îl separase altădată pe el de părinții lui. „Mai tîrziu, gîndi, peste douăzeci sau treizeci de ani, Andrei o să-și amintească de ce se întîmplă în clipa asta. Dacă însă l-aș sfătui acum: „E primejdios, Nu fă așa", poate că el mi-ar răspunde: „Să lăsăm asta, tată". Își zise apoi: „Ce repede cresc", dar nu înțelese prin asta numai „Cît de mari cresc", ci „Cît de multe înțeleg". Simți un îndemn lăuntric să-și apere băiatul și se simți el însuși un copil rătăcit.

Rezultatul concursului literar

În cadrul Concursului literar organizat de revista noastră în cinstea celei de a XX-a aniversări a Eliberării patriei, au fost prezentate aproape 400 de lucrări. Dintre acestea, au obținut premii sau mențiuni, următoarele :

Premiul I : **POTMOLITURA de Valentin Berbecaru**

Premiul II : **ZIMBET PESTE TIMP de Iosif Petran**
PLOAIE CURATĂ de Alexandru D. Lungu

Premiul III : **FUGA de Ion Făget**
RESTAURANTUL SE NUMEȘTE „METALUL" de George-Radu Chirovici
LA MANIFESTATIE de Moscu Alexandru

Mențiuni : **URMATORUL ? de Marin Porumbescu**
VACANȚA MARE de Mihai Pelin
A DOUA ZI de Adrian V. Ionescu
MUNȚI ȘI FLACĂRI de Sergiu Tumanov
MIINE... de Felicia Dan

*

și calm. In hală nu se fumează. Cînd ies afară în curte tot grupul de ingineri și directori, cu directorul și cu Tincu, și încep să-și aprindă țigări, directorul, distrat, pune în gură chibritul în loc de țigară, dar nimeni nu ride, nici măcar Tincu. Unsprezece și cinci. Șantierul numai lumini-lumini și pustiu, doar paznici, cu excepția Sodei, unde se luase angajamentul că azi neapărat cu ? zile înainte de termen, în cinstea unei date importante, — intrare în probe tehmice, parțială. Azi de fapt ? ar trebui să fie zero. Nu-i. Se luase obiceiul de cîteva săptămîni să se scrie cu cretă albă pe o scîndură văpsită roșu la intrarea în Sodă, nu : „Mai sînt x zile pînă la", cl : ? Fiindcă deseori x, de dimineață pînă seară căpăta alte valori, mai mici, și nu te mai puteai încrede absolut în ce scria pe scîndură, se afla din gură în gură oră de oră. Ca la spital, pe foaia de temperatură, crește ? Ba încă ce ! Febră, într-adevăr, toți muncitorii. Da, dar acum, unsprezece și douăzeci, țigări în curte și ăla, la țevării, la fire, pe scări, cu ciocane, cu dălți. Plecaseră ziariștii, plecară și din ingineri, tehnicieni, ce-or mai fi fost. Șantierul, numai buburuze de becuri, pînă departe. Se auzeau țîrîieci în iarbă pe cîmp. hala Sodei e spre cîmp. Tincu fuma, singur, în noapte. „Bine că nu fumez, reflectă Mangu, topeam două pachete de cînd am sosit", și lăsase pe mîine discuția lui cu secretarul despre Neguț, se uita la țevării, ciulea urechea la ce putea fura, cînd izbutea, din discuțiile, foarte dese, la un telefon ori la celălalt, discutau inginerii între ei, și maiștrii, și Tincu.

Pe la două trecute se întoarse cu mașina directorul Combinatului, nalt, slab, calm. Vorbise cu Bucureștiul, cu direcția generală, Tincu, și el, zicea, de aici cu... Unul mai mare peste țevărie se temea să nu se producă explozie. „Nu se produce" îl asigură Tincu într-un gînd cu directorul. Nu se produse. Plesniră două țevi, nu le înjură nimeni, fu înjurat cineva absent care conducea montări acum în altă regiune. „„Lasă-l să doarmă, zise calm Tincu, e tîrziu, o fi obosit, îi trimitem felicitarea mîine, adică tot azi, peste cîteva ore, numai să se lumineze."

Înainte de patru, explozie. Ce vorbești ? Ai picat în cursă, în plasa mea ? Explozie de bucurie. Începuse brusc Soda ca un cal atins cu sfîrcul biciului, dudulau mașinile, numai cîteva, probe, dudulau egal, tropăiau pe-un caldarîm invizibil, calme. Tot calmul, altfel, al celor din hală, se dusese pe gîrlă. Tincu roșu, transpirat, nervos, îl stringea mîna directorului nervos, inginerii, tehnicienii, nervoși și ei, muncitorii, și montori și electricieni și operatori chimiști, toți, febrili, de gît unii cu alții, ura-trăiască, aplauze, mașinile dudulau, dudulau egal, oamenii printre ele fericiți ca dracii în infern. Și asudați, și roșii la față, — cînd se adunaseră din nou atîția, că parcă plecaseră după miezul nopții mai bine de jumătate ?

— Ce-i, mă ? îl luă Tincu pe Mangu.

— Tovarăș' secretar... cutare și cutare, vă felicit dar, zic, dacă tot am venit după' mneavoastră... Cu Neguț, tovarășul director la medie Neguț. Zic, dacă tot am venit...

Erau la poartă la Ifrim, sosise microbuzul, Tincu voia să urce lîngă șofer, celelalte mașini plecau rînd pe rînd, mari, care negre, care colorate, directori, ingineri. „Tu stai în colonie ? Hai că te duc, ce-ți face nevasta ? Urcă, mă, faci mai bine că nu vrei, dece să n-ai bază la anu' ? ai dreptate, dracu te-a pus să copiezi, vezi mă ? Vezi pe naiba, ești un derbedeu. Și ce, Neguț nu vrea ?

— Zice că.

— Treaba lui. N-ai decît să nu te duci.

— N-am, da' cum mă înscriu pe urmă la preparație ? Nu mă mai primește.

— Aha... Fugi, mă, de aici, mi-e somn al dracului și mă lau după tine, cum să nu te primească, cine ți-a spus ?

Îi spusese cineva. „Prostii ! Ai pierdut noaptea de pomană" — „N-a fost de pomană, tovar'șu secretar".

— Mm ? Aha. Bine.

„CÎND VIORILE TĂCURĂ“...

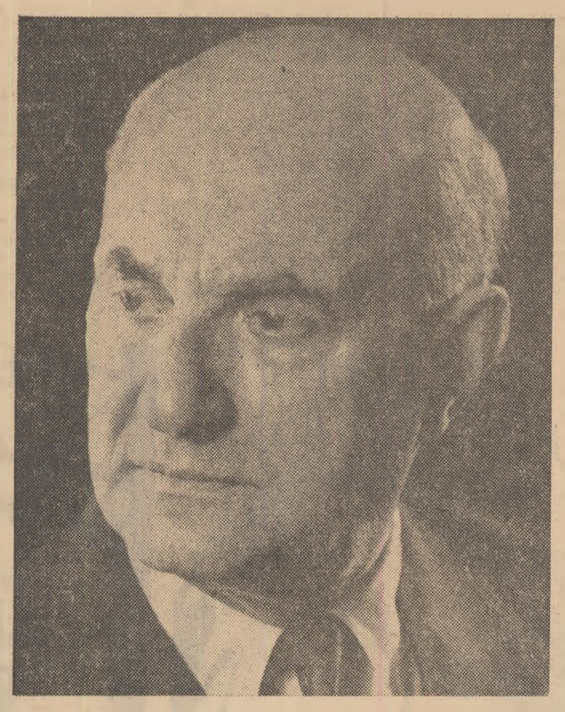

LA DESPĂRȚIREA DE GEORGE GEORGESCU

George Georgescu nu a închis ochii la pupitru, cu bagheta în mînă. Dar fără îndoială, omul acesta nu a crezut nici o clipă că se află pe patul unui spital. Se vedea de sigur din nou în fața orchestrei, gata să ne poarte, asemeni vrăjitorului din poveste, spre comori ale căror taine le cunoștea ca puțini alții. Dar bagheta sa a încremenit și pentru prima dată nu a mai ascultat porunca inimii.

A intrat în neființă în prima zi a toamnei un om care părea că nu se gîndește niciodată la moarte, ci dimpotrivă, a înfruntat-o și a sfidat-o atunci cînd și-a vestit sosirea cu cîțiva ani în urmă. N-a cedat nici cînd anii care se adunaseră fără ca noi să știm și fără ca el să țină seama, au început să-și pună amprenta asupra ființei omenești. De aceea George Georgescu n-a suferit propriu zis. Pentru el, cea mai cumplită suferință ar fi fost neputința de a mai dirija. Ori s-a prăbușit între două concerte, între seara memorabilă din iunie cînd l-a acompaniat pe Richter și serile cînd ne pregăteam să-l ascultăm alături de Szeryng și Rubinstein, — toți trei artiști de renume mondial, din a căror familie spirituală făcea parte George Georgescu. Cînd am auzit vestea cea neașteptată, deși știam că omul plecase iremediabil de săptămîni întregi spre „malul de gheață“, am tresărit îndureraţi, nu ne-a venit să credem și apoi, resemnați, ne-am amintit versurile lui Ștefan Petică:

„Arcușurile albe în noaptea solitară
Stătură: triste păsări cu aripile-ntinse
Păreau c-așteaptă semne...

Și flautul magic vorbi, tremurată
O notă stingace căzu peste clape
Ca vocile stinse în murmur de ape
Și-ncet simfonia căzu întristată.“

Ne-am gîndit atunci la ceea ce a însemnat pentru cultura noastră George Georgescu, dirijorul care timp de peste patru decenii a fost unul din cei mai cunoscuți și mai recunoscuți interpreți ai artei muzicale. A apărut și s-a impus în viața culturală românească la cumpăna dintre două epoci. În 1920, România și Europa confirmaseră geniul unuia din cei mai de seamă reprezentanți ai poporului nostru: Enescu. După o perioadă de pionierat, Enescu situa muzica românească și geniul nostru interpretativ pe orbita universalității. Odată cu el, Ion Cantacuzino, Babeș, Racoviță, Toma Ionescu, Henri Coandă, Aurel Vlaicu, A. D. Xenopol, N. Iorga, dovedeau oamenirii că în mai puțin de un secol de cultură, România parcursese drumul de veacuri al Europei și acum se situa alături de națiunile cu o viață spirituală îndelungată. Acești savanți ne-au deschis drumurile spre universalitate, consolidate apoi de generația care s-a afirmat după primul război mondial.

George Georgescu s-a numărat printre cei care au demonstrat că realizările înaintașilor n-au constituit o simplă întîmplare, un moment unic, nerepetabil, că fiii poporului român pot să-și apropie marile creații ale geniului universal, și să se situeze necontenit în prima linie a evoluției culturii mondiale. Acesta a fost rolul lui George Georgescu timp de mai bine de patru decenii. Prin el, muzicienii noștri s-au arătat apți să însoțească drumul celor mai străluciți interpreți ai artei muzicale din lume. De la Stravinski, Casals, Cortot, Enescu, Francescatti, Brailovski, Menuhin și pînă la Richter, Oistrach, Christian Ferras, Lipatti, cei mai de seamă tălmăcitori ai muzicii și-au aflat în George Georgescu pe unul din partenerii preferați, pe cel ce alături și odată cu ei au dat viață într-o armonioasă și deplină conlucrare, capodoperelor.

Dacă am pronunțat acest cuvînt, se cuvine să arătăm că George Georgescu s-a apropiat necontenit de marile valori ale muzicii universale, de lucrările fundamentale, dovedind astfel că sensibilitatea sa, a artiștilor noștri, este profund selectivă, că noi interpretăm, dar numai după ce am trecut totul prin filtrul unei judecăți personale, aptă să recepteze expresiile desăvîrșite ale spiritului, să înlăture ceea ce este perisabil. L-aș compara din acest punct de vedere pe regretatul maestru, cu Vasile Pîrvan, Tudor Vianu, Mihai Ralea. Repertoriul lui George Georgescu nu era repertoriul unui interpret neobișnuit înzestrat, ci al unui om de cultură care judecă și alege. El s-a îndreptat deci spre opere esențiale, pe care primul le-a înfățișat publicului românesc, educîndu-l și cultivîndu-l. Selecția pe care Georgescu o propune posterității poate prezenta unele lacune, dar include toate direcțiile majore ale muzicii, înscrie cele mai reprezentative lucrări.

Ceea ce constituie însă esența personalității lui George Georgescu este nivelul interpretărilor lui. Se citează adeseori rîndurile lui Richard Strauss în care marele compozitor german prezicea discipolului aflat atunci la începutul carierei sale de șef de orchestră un viitor strălucit. A avut dreptate. Pentru că George Georgescu a reușit în aproape cincizeci de ani de activitate să ne dea interpretări cu caracter exemplar. Cînd se va scrie o istorie a culturii românești, privită în complexul ei, George Georgescu se va situa printre acei creatori care deși au contribuit într-un mod hotărîtor la înnoirea domeniului lor de activitate, deși odată cu ei un nou capitol se deschide pe un anume tărîm, totuși n-au devenit adepții experimentelor sterile, n-au fost partizanii și propagatorii curentelor așa-zise novatoare.

Intr-o perioadă bîntuită de furtunile înoirilor efemere, George Georgescu a apărat și a dezvoltat marile tradiții ale umanismului. Prin ceea ce a interpretat, prin modul în care a interpretat, George Georgescu demonstrează cît de trainică este și ce eminenți reprezentați a avut această direcție sănătoasă a spiritualității românești, care merge în pas cu marile cuceriri ale omenirii, trăgîndu-și în același timp seva din valorile autentice ale trecutului.

George Georgescu a marcat prin activitatea sa un moment în arta interpretativă românească, influențînd întreaga viață muzicală a țării noastre.

Dar George Georgescu a mai avut încă o trăsătură care îl situează alături de marii oameni ai culturii române: toate darurile sale artistice s-au concretizat într-o activitate ce n-a cunoscut momente de răgaz și relaxare. Prin el, generații de oameni și-au săvîrșit nu numai inițierea muzicală, ci au urcat și treptele spre marea artă, au înțeles ce înseamnă perfecțiunea. De-a lungul a peste patru decenii, numărul auditoriilor săi a fost cu adevărat imens. De aceea, titlul de artist al poporului pe care l-a primit în anii noștri corespundea întru totul rolului pe care el l-a avut în muzica românească, îi definea locul și contribuția în contemporaneitatea socialistă.

Cu George Georgescu dispare deci nu numai un interpret desăvîrșit, dispare unul din artiștii care au avut rolul istoric de a afirma peste hotare virtuțile creatoare ale geniului romînesc, de a ne reprezenta pe meridianele globului ca un popor apt să tălmăcească îndrăzneț și original ceea ce a dat mai strălucit omenirea.

Valeriu RIPEANU

TEATRUL ÎN ANTOLOGIE *)

Dramaturgia contemporană poate fi, în sfîrșit, și citită, iar culegerea în două volume recent publicată în Biblioteca pentru toți încununează o cucerire. Lăsînd la o parte coeficientul de aproximație pe care orice selecție de acest fel îl presupune, trebuie remarcat că antologia oferă un tablou reprezentativ al dramaturgilor contemporani. Spunem al dramaturgilor, întrucît culegerea nu include piese ale unor scriitori care nu s-au dedicat în exclusivitate creației teatrale (Mihai Beniuc, Titus Popovici, V. Em. Galan, Eugen Barbu, S. Fărcășan etc). Firește că orice antologie își impune principiile ei limitative (ceea ce nu justifică însă absența din cea de față a unui autor ca Dorel Dorian, de pildă) și aprecierea critică se cuvine a fi făcută în raport (dacă nu în acord) cu aceste principii. Astfel privite, cele două volume „Dramaturgia română contemporană“ răspund menirii de a ilustra diferite virste, specii și stiluri ale creației dramatice de după Eliberare, constituind pentru cititor mărturia elocventă a innoirilor tematice și artistice fundamentale pe care realismul socialist le-a adus și în acest gen al literaturii.

Culegerea reflectă, în primul rînd, orientarea nouă a unor scriitori care și-au desfășurat o mare parte din activitatea literară în perioada dintre cele două războaie mondiale și pentru care actul de la 23 August și înregimentarea în cultura socialistă au constituit pragul unei înțelegeri mai profunde a lumii și a rosturilor artei. Lucrări ale lui Camil Petrescu, Al. Kirițescu, Victor Eftimiu, Mircea Ștefănescu, publicate aici, demonstrează, în proporții diferite, atît continuitatea liniei realiste majore din creația acestor dramaturgi cît și descoperirea, printr-un proces de reconsiderare și emancipare a propriului univers artistic, a unor drumuri și soluții inedite. Caracteristică în acest sens este noua valoare problematică și filozofică pe care o revelează „Bălcescu“ de Camil Petrescu în raport cu piesele sale anterioare, fără ca autorul să fi părăsit terenul predilect, acel al dramei cunoașterii. E de la sine înțeles că nici o modificare de concepție n-ar fi fost posibilă în opera unor astfel de scriitori dacă însăși structura creației lor dintotdeauna n-ar fi conținut premisele și condițiile receptării ideilor inaintate. Deaceea rivna dezinvoltă cu care unii critici caută încă „limite“ și „drumuri înfundate“ în chiar cele mai avansate posturi realiste probează nu numai o interpretare neistorică a etapei respective dar și incapacitatea de a explica trecerea la noua etapă a dezvoltării literaturii. Antologia dramaturgiei contemporane, alăturînd lucrările unor scriitori care au traversat două epoci istorice și ale celor ce aparțin și prin debut anilor noștri, subliniază încă o dată ideea dezvoltării marilor tradiții realiste ale teatrului romînesc

De altfel, „legătura“ cu preocupările artistice ale multora dintre înaintași o fac chiar unii dramaturgi din generațiile mai tinere. Vom recunoaște în „Citadela sfărîmată“ sau „Surorile Boga“, în „Trei generații“ sau „Arborele genealogic“, în „Passacaglia“ sau „Să nu-ți faci prăvălie cu scară“ interesul pentru procesul de disoluție a familiei burgheze „cumsecade“ și, implicit, a moralității burgheze, interes ce repetă, la alte dimensiuni, pe cel al literaturii realismului critic. Faptul a fost convingător analizat de Valeriu Ripeanu în prefață, arătîndu-se și diferențele specifice de abordare a problemei.

Mai presus de descoperirea unor medii necunoscute sau nefrecventate de vechea dramaturgie (clasa muncitoare, în „Cetatea de foc“, „Mielul turbat“, „Ferestre deschise“, țărănimea colectivistă, în „Nuntă la castel“), mai presus de descoperirea unor rezolvări sau a unor mijloace de compoziție inedite este, fără îndoială, descoperirea de către dramaturgia noastră contemporană a omului nou, eliberat de povara exploatării și a compromisului moral, stăpîn pe direcția propriilor aspirații și capabil de a și le realiza prin acțiune. Antologia readuce în fața cititorilor figuri dramatice bine cunoscute, eroi în conformația cărora intră ca o trăsătură esențială capacitatea de a-și apăra activ idealul etic: Arjoca din „Cetatea de foc“, Spiridon Biserică din „Mielul turbat“, Cerchez din „Ziariștii“.

Mișcîndu-se în același sens cu întreaga societate, eroii dramaturgiei actuale au dărîmat zidul care despărțea în chip tragic realitatea de năzuințele vechilor eroi, acțiunea de voință. Putem afirma că această culegere, chiar incompletă, ne prilejuiește spectacolul stenic al nașterii personajului activ, cel care în lupta pentru triumful noului investește inițiativă și energie morală, precum și o infinită putere de luptă; teatrul realist socialist soluționează astfel definitiv drama șirului de eroi înțelepți și buni, visători lucizi și temerari, dar paralizați de neputința lor funciară de a acționa.

Dincolo de unele imperfecțiuni de construcție, mai vizibile parcă la lectură și după trecerea anilor decît pe scenă, la premieră, stăruie imaginea acestui univers nou, în fața căruia încercăm emoții proaspete și pentru a cărui desăvîrșire artistică nici un efort creator nu este de prisos. Chiar dacă fiecare în parte dintre personajele dramaturgiei contemporane nu exprimă întotdeauna măsura și complexitatea omului de azi, Pavel Arjoca și Cerchez și Spiridon Biserică și Axinte (din piesa „Oameni care tac“), la care se adaugă alți eroi ai lucrărilor neincăpute în antologie, alcătuiesc împreună o familie caracterologică, legată prin trăsături spirituale definitorii pentru climatul etic socialist, oglindă a noilor raporturi dintre individ și societate.

Antologia publicată în Biblioteca pentru toți evidențiază nu numai succesele și posibilitățile dramaturgiei noastre, dar și anumite dificultăți și neajunsuri ale dezvoltării ei. Devine din ce în ce mai stringentă necesitatea aprofundării lumii sufletești complexe a omului contemporan ca și aceea a perfecționării meșteșugului dramatic, deoarece spectatorul de azi este tot mai puțin dispus să accepte repetarea unor identități și situații, servirea de către autor, peste capul eroilor, a unor soluții, modeste ca fantezie și realizare. Piesele cele mai bune din antologie pledează ele însеși pentru ridicarea continuă a nivelului dramaturgiei noastre.

Actuala culegere este deschisă de o prefață a lui Valeriu Ripeanu și însoțită de un tabel cronologic și note semnate de același critic. Meritul principal al prefeței ni se pare a fi argumentația istorică amplă și temeinică prin care sînt definite caracteristicile dramaturgiei noastre actuale în raport cu lucrările cele mai valoroase ale înaintașilor și cu dorința acestora de a realiza un teatru dăruit contemporaneității. Subliniind însemnătatea tradiției realiste în dramaturgia noastră, prefațatorul arată că scriitori ca Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Mihail Sebastian, Victor Ion Popa, G. M. Zamfirescu, Victor Eftimiu, Al. Kirițescu „au privit teatrul ca un factor colectiv de conștiință, ca un reflex al vieții sociale, al problemelor morale specifice vremii lor“. Precizare importantă pentru a înțelege greutatea elementului de continuitate în istoria contemporană a teatrului romînesc. Mai mult, criticul insistă cu dreptate — înainte de a face distincțiile calitative — asupra a ceea ce-l înrudește pe eroul pozitiv al literaturii actuale de eroul înaintat al scrierilor din trecut: „Eroul pozitiv al literaturii noastre de astăzi are drept înaintași pe acești oameni care au afirmat atunci idealuri de dreptate și demnitate umană. Au comun integritatea morală, disprețul față de compromisuri, față de tot ceeace reprezintă un univers sufletesc mărunt, îngust, meschin. Sînt apți de mari visuri, sînt naturi romantice și visătoare. Comună le este nu numai integritatea morală, ci și dîrzenia caracterului, tăiat în piatră nobilă refractară la eroziuni“. Aceste premise îi asigură prefațatorului temelia unei analize științifice a particularităților novatoare ale realismului socialist, analiză pe care o întreprinde făcînd referiri la cîteva dintre cele mai însemnate piese din ultimii douăzeci de ani. Pe alocuri, prefața capătă un ton descriptiv, lipsindu-i ambiția unui sondaj mai stăruitor și mai diferențiat.

Tabelul cronologic fixează momentele principale ale dezvoltării noii dramaturgii, iar notele realizează cîte un binevenit profil sintetic al fiecăruia dintre autorii antologați.

În rîndul inițiativelor editoriale privind tipărirea textelor dramatice, culegerea „Dramaturgia română contemporană“ reprezintă un eveniment și, desigur, o promisiune.

Dumitru SOLOMON

*) „Dramaturgia română contemporană“, Editura pentru literatură (B.p.t.), 1964.

ARTA

LITERATURA NOASTRĂ ȘI FILMUL

TRENUL - CARAGIALE

Este greu să sesizezi viziunea originală a lumii unui scriitor în limitele vagi ale unei singure schițe, în lucrările de mică densitate cu o respirație dramatică abia conturată. Aceste frugale lucrări de proză trebuiesc apreciate în ansamblu pentru a vedea cum se sprijină una pe alta, se completează, se întregesc. Detaliile, fugare cînd sînt cunoscute izolat, gata a se topi în forma în care au fost turnate, în viața care le-a zămislit, — capătă alte proporții, dezvăluie sensuri noi și cu mai multă putere cînd le articulăm într-un sistem mai complex, mai divers. Surprindem mai lesne și mai evident astfel marile linii directoare ale vieții care le străbat.

Nici culegerea cinematografică de schițe din opera unui autor — în care fiecare schiță are o autonomie absolută — nu pare să fie, o soluție mult mai fericită. În acest caz, asistăm la întîlnirea de atîtea ori capricioasă, întîmplătoare, a trei-patru schițe, fără nici o ordine, nedominate de vreo necesitate oarecare. Ar trebui să operăm asupra unui material mai vast pentru a ne elibera de sub tirania detaliului și să încercăm, atît cît ne îngăduie substanța pe care o avem în față, — ba chiar trecînd peste limitele și îngăduința sa — de a ne apropia de imaginea unei sinteze. În acest caz vom urmări integrarea acestor fărîme de proză într-un ansamblu, în același timp păstrînd fiecărui moment dramatic caracteristicile, fizionomia sa particulară. Va trebui să găsim acel fir, sau acele fire care vor trece prin toate sau prin cele mai multe schițe, ca să le adune într-o structură compozițională unică.

Să încercăm să exemplificăm cu opera întotdeauna tînără a lui Caragiale și să alegem un motiv oarecare, un element pitoresc din nenumăratele care se încrucișează, se întrepătrund sau merg paralel în toate direcțiile, de la o schiță la alta, și pe care l-am putea încărca cu forța de sugestie a simbolului. O primă asemenea constantă pe care o găsim este „Trenul“. Ca o prezență de prim plan sau o apariție incidentală, înobilat cu o anumită funcție dramatică, cointeresat deci în evoluția întîmplării, sau de natură pur decorativă, „trenul“ circulă prin următoarele schițe: „Bubico“, „Monopol“, „Idilă“, „Accelerat nr. 17“, „Luna de miere“, „25 de minute“, „Între două povețe“, „C.F.R.“, „1 Aprilie“, „O zi solemnă“, „Domnul Goe“, „Întîrziere“, „Tren de plăcere“. Putem aprecia că avem acum un punct de plecare precis, o legătură oarecum surprinzătoare care ne va permite stabilirea unei ordini noi, cinematografice, acționînd asupra unei lumi fluide, mozaicate, compusă la prima vedere doar din detalii autonome.

Ne putem imagina acum „Trenul Caragiale“, pornit de undeva, nu interesează de unde, în Romînia epocii sale, spre București. Pasagerii trenului vor fi cunoscuți rînd pe rînd, de-a lungul călătoriei, trecînd de la un vagon la altul, de la un compartiment la altul. Dialogul dintre personaje va fi astfel proiectat pe implacabilul ecran istoric, amplificat și stăpînit de marea, biruitoarea perspectivă a timpului, în care vor sta față în față un moment, fundalul social, oamenii adevărați din afara trenului, lumea reală deci, și mediul calcinat de ticuri, mișcat pe rotile, cu articulații mecanice, caleidoscopice sortită pieirii, dinlăuntrul trenului. În stații, alte posibile întîlniri cu eroii lui Caragiale (de pildă unele tablouri din piesele sale).

Aproape de destinație (o destinație relativă, pasageră) firele prin care putem observa, cunoaște și judeca societatea acestui tren-fantomă, se rup unul cîte unul. Începem să ne îndepărtăm, aerul de afară aduce un tulburător sentiment de eliberare și ușurare. Undeva, jos, trenul se pierde în depărtare, cu mersul său poticnit caraghios, plin de năduf. O lume exterioară, fără materialitate, asemeni unei simple volute de fum care nu lasă nimic în urma ei. Nu numai peisajul trece amețitor prin fața lor, dar însăși viața, viața care trebuia trăită în sensurile ei adînci, rămîne la distanță, afară. Sînt două lumi care se înfruntă, pe durata unei clipe: o lume stabilă, calmă, firească și o lume febrilă, care aleargă fără încetare spre un sfîrșit inevitabil. Trenul care o poartă duce spre vid, spre moarte. Contrastînd cu planul finit, condamnat, se înalță imobil, calm, majestuos, planul infinit, etern, oamenii care privesc cu uimire trenul cu fizionomia lui anacronică, holdele, pajiștile, pădurile, soarele, stelele. Și cu fumul locomotivei se împrăștie, se risipește în vînt, asemeni unei năluci, trenul întreg.

„Birja“ ar putea constitui o altă legătură posibilă, un alt centru de sudură, pentru schițele lui Caragiale, pe care le-am luat drept model. Dar ecranizarea poate fi înfăptuită, avîndu-se în vedere și o temă oarecare și nu un chip exclusiv, opera specifică a unui autor. Și Caragiale, și alți scriitori contemporani, Ranetti, Teleor, Nae D. Țăranu, Dr. Ureche — care dovedesc în revistele vremii o tehnică umoristică sigură, de o calitate scînteietoare, au vizat în operele lor, aceleași ținte, aceleași obiective sociale. Se creează astfel posibilitatea unor culegeri cinematografice de schițe, de autori diferiți, care să aibă în centrul lor, asemeni unui focar, una din instituțiile vremii: școala, presa, politica.

În procesul de atîtea ori complex, de cele mai multe ori ingrat, prin care opera literară capătă o viață cinematografică, realizatorul are nenumărate prilejuri de a-și exercita fantezia, de a-și dovedi originalitatea. Metoda de compoziție, stabilirea structurii filmice, constituie prima posibilitate, să spunem prima șansă, de afirmare a personalității artei ecranului.

Iordan CHIMET

A. JIQUIDI — Caragiale

AUGUSTE ACTUALITĂȚI

În drumul nostru către splendidele construcții și pavilioane de oțel, sticlă și beton de la „Șosea“, întîlnit popas și primele însemnări le-am făcut sub legănarea fîșiei de pădure bucureșteană, în răcoarea dimineților lui septembrie...

O expoziție nouă și interesantă și-a deschis porțile de sărbătoarea zilei de 23 August, în grădina cu trandafiri roșii a Muzeului Satului: cele două săli mari ale clădirii de intrare, pe stînga și pe dreapta bolților, cuprind și prezintă pentru prima oară, în idei și documente, bogăția artei populare a Regiunii București.

Expoziția nu e o simplă etalare de obiecte care, oricît de interesante ar fi, rămîn inevitabil în clasica atmosferă de resemnare a oricărui muzeu. Primul pas, prima uitătură, are darul miraculos al magnetului: ambianța, culorile, ineditul, se atrag și absorb reciproc în jocul lor de lumini curiozitatea, interesul, bucuria vizitatorului.

O scurtă trecere prin momentele cruciale din istoria satelor și sătenilor regiunii, ilustrate prin cîteva fotografii caracteristice, înfățișează exact și concis evoluțiile istorice definitive. De la telegrama prefecturii anunțătoare a izbucnirii răscoalei în Stănilești, flancată de peisajul trist al evenimentelor din 1907, sugerate fotografic și printr-un desen dur în alb pe fond negru de fum. Cîteva unelte ale muncii primitive de pînă mai ieri completează imaginea solitară și împlinesc firavele conture ale vieții satului de moșie boierească, de iobăgie, de suferință. Reforma agrară, înființarea primei Gospodării Agricole Colective, colectivizarea agriculturii și primele recolte bogate obținute prin modernizarea agriculturii — prezentul opus trecutului printr-o panotare subtilă și evocatoare — prima sală realizează contactul cu aspectele social-economice ale regiunii.

Dar, ca și cîntecul înginat pe arșița cîmpului la plug sau la secerat, sau seara murmurat în tindă, frumusețea sufletului sătesc nu lipsește de frăgezimi nici jugul boilor, încrustat ca o dantelă, nici blidul de fiertură, ulciorul, lingura sau căușul.

A doua sală de expoziție cu accente mai pronunțate pe arta populară și pe întrepătrunderile firești dintre viață, muncă, artă, pe lîngă subliniera aportului pe care științele, tehnica și învățămîntul le-au adus în progresul general al țării și, local, al regiunii, stabilește legăturile dintre folclor, arta populară și arta plastică modernă.

Cîteva piese de costum de o frumusețe parcă legendară, întregesc portretul material și spiritual al satelor din Vlașca, Turnu-Măgurele, Islaz. Titu, Odobești. Urmașii haiducilor și ai străvechilor locuitori pe care i-a fixat durabil drumul roman săgetător al Codrilor Vlăsiei și în a căror vatră nu s-a stins niciodată scînteia geniului poporului, Buriași, prezenți cu cele mai autentice jocuri și cîntece în marile festivaluri de folclor, au transmis Expoziției două costume întregi, în florile, cusăturile și întretăierile cărora se regăsesc iscusința, sensibilitatea și fantezia lor frumoasă.

Prelucrînd același lut, folosind aceleași zmalțuri și izbucnind din aceleași izvoare ale meșteșugurilor de tradiție, meșteri populari se întîlnesc în aceleași rafturi de cristal cu artiști moderni! Fluierițele pline de cîntec ale lui Marin V. Neculai, din Pisc — Cocoșul, Calul, Berbecul, Ursul, Țapul, perechea de porumbei — aduc aminte de tanagre și de conturele din peșteri. Călărețul bine așezat în spinarea unui cal puternic, cu coama lui bogată în vînt, frămîntat și modelat de mîinile simple ale Păunei Ioniță, parcă e Cavalerul Trac.. Ulcelele de pămînt ars, nezmălțuit dar încondeiat cu cîteva tușe albe de var, sînt din pămîntul încă o dată vestit al Odobeștiului încununați cu ciorchini și viță romînească de vie... În ceramică modernă, Maria Chelson stilizează cu finețe formele arhaice, în timp ce Didona Truță expune o sinteză de mare rafinament artistic pe inspirație populară: Cocoșul, un trunchi de con, o cană de fapt al cărei creștet e ciocul și creasta bătută, coada ținîndu-i coada cocoșului de zmalțuri alburi și gălbioare... În metal, deși arta populară nu a bătut niciodată fundul unei tipsii cu ciocanul, genul aparținînd paftalelor și căldărilor de aramă, Ana Mitrea expune talere cu subiect sau motive populare. Incrustări în piele, amintind de brîul ciobanilor cu turmele călătoare prin bărăgane, prezintă Lucreția Pacea, Cici Constantinescu, Alice Ivăneanu.

Dacă au trebuit doi ani de căutări prin satele regiunii București, dacă profesorul Gh. Focșa a trebuit să-și ia colaboratorii cercetători Geta Stoica, Natalia Popovschi, G. Dinuță, Gh. Lazăr, dacă bătrînii au căutat prin poduri și mătușile prin lăzi să scoată tot ce au mai frumos și dacă arhivele fotografice au dat tot ceea ce aveau mai semnificativ, expoziția „Aspecte din viața nouă a satelor din regiunea București“ nu ar fi putut căpăta coeziunea, cursivitatea și expresia ei superlativă de azi fără ochiul, iscusința, înțelegerea, sensibilitatea și truda altui artist de paletă și zugrăveli, ale cărui rădăcini se împletesc subtil cu fagul, cu motivul, stejarul, trifoiul și păpădia, Radu Dan.

Accentele de culoare și ornamentație realizează îmbinările sau deosebirile de idei pe care le impune materialul iconografic și obiectele respective, totul scăldat într-o ambianță care-l ajută pe vizitator să înțeleagă evolutiv momente și epoci diferite. Intervențiile discrete în lemnăria stelajelor sugerează traforul prispelor și incrustația stîlpilor de casă, fără abuzul excesiv al lacurilor și figurilor geometrice sau încărcările inutile de obiecte în care abundă de obicei o sală de artă populară. Aranjată cu mult gust, imperechind fericit arhaicul cu cerințele unei expoziții moderne și gradind interesul pe etape de dezvoltare a satelor regiunii București, expoziția reprezintă o valoroasă contribuție la cunoașterea transformărilor din satele noastre și la îmbogățirea marelui tezaur al Muzeului Satului.

Baruțu T. ARGHEZI

Comitetul de redacție

Teodor Balș; Ov. S. Crohmălniceanu (redactor șef adjunct); S. Damian; Ștefan Gheorghiu (redactor șef adjunct); Eugen Simion; Tiberiu Utan (redactor șef); Haralamb Zincă (secretar general de redacție).

Poșta redacției

I. TĂMAȘ. — *Sînt unele semne de progres. Continuați.*

Ion C.-Căpîlna, Gabriel Maria Vraja, Nicolae C. Marin, Ion N. Tudor, Ion Durac, Ștefan Iosif Stroia, Ion Vidrighin, Vasile Dumitru, Nicolițov Valentin : *nimic nou.*

O. JUGASTRU. — *Lucruri promițătoare, mai ales „Vîlvătăi" și „Adam". În „Răzvrătire", e veche și tema, dar și mijloacele. Așteptăm vești tot mai bune.*

Brăgaru Maria, V. Dobrogeanu, Iulian Sorin, Mandaj Mihai, B. Bălteanu *(Loco)*, Nicolae Căruceru, Baciu I. Gheorghe *(Pașcani)*, Chițu Elena, Stănescu Monica, Octavian Vetin, Ovidiu Cron Cîmpeanu, Florentina Popescu, Mariana Otilia Bojan, Micuț Ion, Rozalia Roșca, Niculiță Veniamin, Mihail Lupașcu, Ivan Emilian, Iorgu I. Savin, A. C. D.-Severin, Adrian Andrășescu, Ion Istrate, Dedu Dumitru, P. Bernant, G. R., Alexiu D-tru, Fronea Corneliu, Corolan E. G. Săvescu, Gh. Filipig-Trestia, Nicolae Boghian, I. Vîrtejanu, M. M. Tîrgoviște, N. Emil *(P. Neamț)*, Mioara Ursu, Vasile Pop, I. V. Pitești, Cristian Popescu-Ermel, Viki-Șevi, Munteanu Adrian, Emil Medescu, Constant Nicola, Joița Nicolița, Meteuță D-tru, Radu Țuculescu, Culcea Vasile, D. Udrea *(Craiova)*, Gîrjoabă S. Gheorghe, Dilancea Dan, Miranda de Liso, Ionel Cîmpeanu *(Mediaș)*, Ovidiu Pop *(Dej)*: *sînt compoziții de început, cu multe nesiguranțe și stîngăcii, dar și cu unele semne bune. E nevoie de multă lectură, studiu și exercițiu.*

BEATRICE LUNGU. — *Sînt, mai ales în „Rămas bun", și accente sincere, vibrații adevărate, dar lucrurile stau încă (mai cu seamă în „Nou și vechi") sub semnul improvizației ocazionale, diletante. Merită să acordați mai mult timp și mai multă pasiune și osteneală preocupărilor lirice. Așteptăm lucruri noi.*

DUMITRU GHEORGHE, (Pitești), TEODOR TODIREL. — *Manuscrisele dvs. sînt lizibile. Retrimiteți-le bătute la mașină sau în orice caz, caligrafiate mai atent.*

I. DINU (Giurgiu). — *Trimiteți-ne cîteva lucrări care vi se par mai bune și vom vedea. De preferință, dactilografiate.*

MIHAI I. STAN. — *Există verva și oarecare umor, din păcate prea adesea degenerînd în trivialități, în asociații ieftine. Nivelul de cultură și de gust lasă mult de dorit. Ca și gramatica și stilul, de altfel („să o găsească ca ceva necesar" e un imbatabil record de cacofonie!) Reveniți după stăruitoare eforturi de ameliorare.*

VALERICA PUFU. — *Sînt lucruri promițătoare alături de șovăieli de început. Stăruiți cu încredere pe drumul început, citiți și studiați serios și multilateral și țineți-ne la curent cu progresele obținute.*

GRAMA DINU (Loco) — Însușirile literare se văd, firește, mai ales în piesele cît de cît mai clare și coerente, ca de pildă „Furtună în suflet", „După dragoste", „Neliniștea păcii", „Lumea", „Mac presat" etc. Din nefericire, și aici, și, mai cu seamă, în celelalte pagini, lucrurile frumoase se pierd sufocate, fie într-un limbaj sibilinic, ermetizant, fie în teribilisme, poze și ajectări, în divagații incoerente și extravagante discutabile. Cînd veți ajunge la limpezimea deplină, adică la dimensiunile reale ale talentului dvs., vom putea ști, și dvs. și noi, despre ce este vorba. Noi bănuim că e vorba, totuși, de poezie adevărată. Om trăi și om vedea.

C. I. din Constanța. — Povestirea dvs. n-a ajuns la noi.

SANDEL STAMATE (Galați). — E un progres în sensul clarității, mai vizibil în „Dragoste", și „Despărțire", „Gîndurile oamenilor", „Santier" etc., lucruri frumoase prin simplitatea și firescul lor, prin vibrația sinceră, directă. În celelalte, deși nu lipsesc semnele bune (mai ales în „Trei fete"), versificația e încă nesigură, rudimentară, versul e greoi, nemăiestrit, lipsit de cursivitate. Tocmai de aceea „Trei fete", un motiv interesant și susținut de imagini frumoase, rătăcește pînă la urmă între schiopătările versului, între obligațiile prozodice stîngaci îndeplinite (mai ales versul final, e forțat și urît). Continuați-vă, deci ucenicia cu și mai multă rîvnă. Talentul trebuie hrănit, educat, dezvoltat. Țineți-ne la curent cu progresele obținute.

GABRIEL IUGA (Brînzoi). — Sînt unele semne bune.

VALER MUNTEANU — Continuați și țineți-ne la curent.

VĂCĂRUȘ V. ION (Cocargeaua). — Ceea ce ne cereți, pe lîngă că, deocamdată, nu e cu nimic justificat, e, în primul rînd, rezultatul unei judecăți greșite asupra situației în care vă aflați. Experiența pe care o străbateți acum e un lucru extrem de prețios și vă va fi de folos toată viața. (Nu uitați că unii scriitori formați, profesioniști, sînt nevoiți s-o facă, din păcate în condiții oarecum artificiale, mai grele încă). De ce să vă lipsiți de acest atu important pe care viața vi-l pune la îndemînă? Sînteți foarte tînăr, aveți timp pentru toate, treptat, fără grabă. Cine vă împiedică să urmați școala mai departe, fără frecvență, — sînt atîția oameni, mult mai vîrstnici chiar, care, rămînînd în producție (în munci nu mai ușoare ca a dvs. și nu tot atît de sezoniere) își dau an de an examenele și se îndreaptă către universitate. Dacă vreți să deveniți un om adevărat, cum spuneți, trebuie, pe lîngă pasiunile literare, să vă țineți cu tot dinadinsul de școală și de muncă. Paralel, citiți și studiați necontenit pe cont propriu, exersați-vă mereu condeiul (dar nu în romane, pentru care, ați văzut singur, n-aveți încă nici pricepere, nici experiență). Cel mai bun lucru pe care l-ați avea de făcut în acest sens, după părerea noastră, e să țineți un jurnal amănunțit al stațiunii în care lucrați. În cei trei ani, cît aveți de stat acolo, veți obține un manuscris prețios care, oricum, va putea fi baza unei cărți interesante. Aplicați-vă deci ambiția și puterile, pe lîngă producție, în aceste două esențiale preocupări: școala și ucenicia literară pe concret! Scrieți-ne și nouă din cînd în cînd cum merg lucrurile.

LIDIA SOLA — Sînt îndicii bune, deși, pe lîngă sensibilitate și freamăt liric, există și mult prozaism și multă nesiguranță și naivitate. Mai trimiteți.

BIECA DANAMIRCIU (Brad). — Sînt vibrații adevărate (mai ales în „Sete"), dar și multe locuri comune și naivități de începător. „Sete" merită să reveniți asupra-i, s-o supuneți unui efort de concentrare, de eliminare a vorbelor fără acoperire, a convențiilor livrești etc. Și mai ales, merită să păstrați, în lucrările viitoare, acest nivel, sau chiar să-l depășiți. Vă așteptăm.

MIHAIL UNGUREANU (Izvorul alb) — În „Confidențe" e o notă nouă, binevenită. Textul e dens, concentrat, distilat pînă aproape de esențe, expresia e sobră și precisă, metafora discretă și expresivă. Ce păcat că restul manuscriselor bate pe loc, în tradiția facilă și convențională a plicurilor anterioare! Încercați să consolidați și să extindeți acest succes, deocamdată incipient, dar plin de promisiuni.

RED.

Umanistul Andrei Wissowatius tradus de Dimitrie Cantemir

CU PRIVIRE LA IZVOARELE „DIVANULUI"

Lucrarea de tinerețe a lui Dimitrie Cantemir, *Divanul sau gîlceava înțeleptului cu lumea sau giudețul sufletului cu trupul*, scrisă grecește și românește și tipărită în tipografia domnească de la Iași, în 1698, a atras încă de multă vreme atenția istoricilor noștri literari. N. Iorga, Sextil Pușcariu, G. Pascu și alții au analizat în lucrările lor consacrate literaturii române vechi această „întîi născută roadă" a tinereților principelui moldovean, opera încadrîndu-se în genul larg răspîndit în toată literatura medievală, atît occidentală cît și orientală, a dialogului dintre suflet și trup. Iar dacă un N. Iorga sau un Sextil Pușcariu au socotit cartea ilizibilă și pedantă, G. Călinescu subliniia, primul, în monumentala sa *Istorie a literaturii române*, valoarea literară a *Divanului*, în deosebi a primei sale părți, dialogate, precum și meritul lui Cantemir de a fi făcut aci primele sforțări pentru crearea unei terminologii științifice și filozofice românești.

Problema izvoarelor *Divanului* a început însă să fie cercetată mai îndeaproape abia în cadrul studiilor monografice consacrate după 23 August 1944 operei marelui cărturar.

Primul care a abordat-o a fost P. P. Panaitescu care, în monografia *Dimitrie Cantemir. Viața și opera* (1958) formula ipoteza că modelul *Divanului* ar fi fost *Dioptra* lui Filip Solitarul, scriitor ascetic bizantin din sec. al XI-lea, ipoteză combătută parțial de Dan Bădărău (în *Filozofia lui Dimitrie Cantemir)*, care a arătat că asemănarea dintre cele două lucrări este mai mult exterioară și formală.

Atît P. P. Panaitescu, cît și Dan Bădărău au remarcat „surprinzătoarea" referire a lui Cantemir la renumitul gînditor unitarian polonez Andrei Wissowatius (1608—1678). Referirea la Wissowatius într-o carte a unui autor moldovean ortodox, apărută în tipografia domnească, care tipărea numai cărți bisericești ortodoxe, este realmente surprinzătoare. Într-adevăr, unitarienii (numiți în Polonia și arianiști sau „frați polonezi", în apus socinieni, alteori antitrinitarieni) au reprezentat unul dintre curentele cele mai înaintate și mai radicale din sinul Reformei, curent care s-a îmbinat strîns în Polonia, Transilvania și în alte părți cu umanismul. Unitarienii au supus unei critici raționaliste îndrăznețe unele dogme fundamentale ale religiei creștine, și înaiute de toate dogma trinității (de aici și denumirea curentului), considerîndu-l pe Hristos om și nu dumnezeu. Ei au fost socotiți eretici de biserica oficială, supuși persecuțiilor; pe la 1660 unitarienii din Polonia au fost izgoniți din această țară. În ceea ce îl privește pe Wissowatius, lucrarea lui *Religio rationalis* (1685), avînd subtitlul semnificativ *De judicio rationis in controversis etiam religiosis ac theologicis* (Despre dreptul rațiunii de a hotărî chiar și în controversele religioase și teologice) a avut un răsunet european, fiind tradusă în limbile franceză, engleză și olandeză. Cercetări recente au arătat că marele filozof englez John Locke a cunoscut scrierile lui Wissowatius și ale altor unitarieni și că ele au influențat direct formarea concepțiilor sale deiste.

Dar îndrăzneala lui Cantemir este cu atît mai mare, cu cît în *Divanul* nu este vorba de o simplă referire la Wissowatius. Formularea de la sfîrșitul cărții I-a a *Divanului*, în care apare numele lui Wissowatius, ne lasă să înțelegem că, în alcătuirea cărții a III-a, Cantemir s-a condus îndeaproape după „ale lui Andrei Wissowatius 77 de ponturi ce arată pre carele strămurarea bunătăților și friul păcatelor le numește"[1] sau chiar că cele 77 de capitolașe sau, cum le numește Cantemir, „ponturi" (puncte) care alcătuiesc cartea a III-a a *Divanului* nu sînt altceva decît cele 77 ponturi ale lui Wissowatius.

Lucrarea la care se referă Cantemir nu este alta decît scrierea postumă a lui Wissowatius *Stimuli virtutum, fraena peccatorum*, tipărită la Amsterdam în 1682, într-un volum cuprinzînd și alte scrieri ale lui Wissowatius și ale unor autori unitarieni anonimi[2].

Am socotit necesar să întreprindem o confruntare a textului cărții a III-a a *Divanului* cu *Stimuli virtutum* al lui Wissowatius pentru a stabili în mod precis raportul dintre cele două cărți. Făcînd această confruntare am constatat că cea de a treia carte a *Divanului* lui Dimitrie Cantemir este, în esență și în linii generale, o traducere a cărții lui Wissowatius. În același timp, unele mici adaosuri, amplificări, contrageri și alte modificări introduse de Cantemir, care nu ating, în genere, fondul principal de idei al lucrării, ne dau dreptul să vorbim într-o anumită măsură de o prelucrare sau adaptare a cărții lui Wissowatius făcută de Cantemir.

Confruntînd, de pildă, începutul prefeței lui Wissowatius, care are caracterul unei expuneri de principii, și al *Predosloviei* cărții a III-a a *Divanului* constatăm că cele două texte corespund unul altuia, cu excepția unor diferențe care par a proveni nu atît din intenția de a modifica textul, cît din dificultăți de traducere (de ex. Cantemir, derutat de multiplele sensuri posibile ale cuvîntului *par*, a tradus expresia *prout par est* prin „cîți către aceasta *de-a tocma* sînt", în loc de: „în măsura în care poate"). Ideea fundamentală a pasajului, „nevoința (străduința) bună" *(bonus conatus)* proprie tuturor oamenilor, ca ființe raționale, de a evita răul și de a urma binele, idee semnificativă pentru umanistul Wissowatius, a rămas nealterată în versiunea românească a lui Cantemir.

Cea mai importantă modificare o constituie titlul explicativ pus de Cantemir deasupra pasajului la care ne referim: *Pentru legătura prea fericitei păci.* Ea este menită să exprime funcția pe care o atribuie Cantemir în cadrul *Divanului* expunerii de principii a lui Wissowatius și, în genere, întregii cărți *Stimuli virtutum* tradusă de el. Cartea a III-a a *Divanului*, după cum se vede și din pasajul de la sfîrșitul cărții I în care apare numele lui Wissowatius, precum și dintr-un mic paragraf introductiv care precede *Predoslovia* cărții a III-a, este consacrată „păcii" între „înțelept" și „lume" sau între „suflet" și „trup". S-a remarcat, pe bună dreptate, că aceasta arată năzuința lui Cantemir de a respinge ascetismul creștin în formele sale extreme, de a realiza o îmbinare a moralei religioase cu cea laică filozofică[3]. Cartea lui Wissowatius, care subliniază demnitatea omului ca ființă rațională și împletește citatele biblice cu cele din autorii antici, a fost considerată de tînărul Cantemir potrivită pentru realizarea acestui program și acesta este motivul care l-a determinat să o traducă și să o includă în *Divanul*.

Concluzii similare îngăduie și operația de confruntare a capitolului I, intitulat „Cunoaște-te pre tine" *(Nosce te ipsum)* capitol care a atras atenția mai tuturor comentatorilor *Divanului*, fără ca ei să bănuiască însă că este vorba, de fapt, de o traducere. Confruntînd începutul acestui capitol sau alte pasaje din cartea a III-a a *Divanului* cu scrierea lui Wissowatius, avem prilejul să urmărim sforțările lui Cantemir, relevate de G. Călinescu, de a crea o terminologie filozofică românească, să pătrundem, în ceea ce s-ar putea numi atelierul lui de creație lingvistică. Așa, de pildă, el redă termenul etic de *virtus* (gr. *arete*), pentru care pe atunci nu exista încă termenul românesc de „virtute", cu „bunătate" (pl. „bunătăți"; în altă parte, de ex. în cap. VI el redă același termen latin prin „înțelepciune"). Pentru *habitus* („dispoziție, facultate"), Cantemir recurge la un calc: „averea".

În sfîrșit, să ne referim și la capitolul al 39-lea, în care se fac recomandări de lectură din autorii antici și creștini: Cicero, Seneca, Plutarh, Epictet, Erasm ș.a. Acest capitol a reținut, de asemenea, atenția comentatorilor care au remarcat, bunăoară, prezența numelui lui Erasm în *Divanul* (P. P. Panaitescu) ori s-au întrebat în ce măsură Cantemir a cunoscut pe marele umanist olandez (D. Bădărău). Se înțelege însă că, fiind vorba de o traducere, paragraful în chestiune nu ne permite să tragem vreo concluzie privitoare la lecturile sau preferințele lui Cantemir sau la influențele suferite de el din partea autorilor menționați aci.

Lucrarea lui Wissowatius *Stimuli virtutum* nu reprezintă singurul text tradus de Cantemir din volumul în care a fost tipărită această lucrare. La sfîrșitul *Divanului*, la p. 240—242, se află textele intitulate *Ale stoicilor porunci zece*, respectiv *A altuia învățătură*, care au fost socotite pînă acum ca aparținînd lui Cantemir și au constituit ca atare obiectul a diverse comentarii. În realitate, ele nu sînt decît traducerea textelor intitulate *Stoicorum praecepta X* și *Monitum cujusdam anonymi*, aparținînd unor autori anonimi și inserate în volumul *Stimuli virtutum* la p. 190—191.

De ce natură sînt, în genere, modificările pe care le-a făcut Cantemir în textul lui Wissowatius? Unele dintre ele trădează pe artistul Cantemir, care colorează, cu ajutorul unei metafore, textul arid al moralistului unitarian. În prefața citată mai sus, Wissowatius, vorbind de preceptele care ajută pe om să urmeze „năzuința bună" care îi este proprie, spune că acestea pot „forma sau întări sufletul" *(animum informare vel firmare queunt; Stimuli virtutum*, p. 2). Cantemir adaugă: „acestea (sufletului) munții, șesuri și hîrtoapele cîmpuri a-i face pot" (p. 182). El încearcă să redea în versuri cu rimă versurile latinești din cartea lui Wissowatius, adăugînd uneori un al doilea vers care nu există în textul latin: „Da vacuae menti quo teneatur opus". *(Stimuli*, p. 67) devine „Deșertei tale minți, vreun lucru îi dă / Cu dînsul să se țină și accasta-i zi fă" *(Divanul*, p. 216) iar „Nocturna versato manu, versato diurna" (p. 68) e tradus prin „Ziua și noaptea în mîini să-ți fie / Seara, dimineața, în minte să-ți vie". (p. 217).

Deosebit de semnificative sînt adaosurile cu caracter explicativ, introduse, de obicei, printr-un „adică" și care apar după unele neologisme, denumiri mitologice, termeni științifici sau filozofici, sau, în genere, după pasaje socotite mai dificile de Cantemir. De exemplu, introducînd în text neologismul „polus" (pol), Cantemir explică: „polus este steaua, căreia îi zic moldovenii fusul, prin carele cerul se învîrtește, spre carele piatra magnisului trage" (p. 197). Dacă vine vorba de Sirenele din mitologie, Cantemir adaugă: „acestea se cheamă fete de mare" (p. 201). La p. 228, redînd termenul latinesc *strategus*, Cantemir scrie „un strateg, adică un slujitor". Fiind menționat numele lui Filip al Macedoniei, Cantemir explică cititorului moldovean: „acesta a fost tatăl lui Alexandru marele" (p. 208).

Toate aceste adaosuri exprimă năzuința, prezentă încă în această primă operă de tinerețe de a răspîndi în rîndurile compatrioților săi cunoștințele științifice, de cultură clasică și generală, năzuință care va caracteriza întreaga operă a umanistului Cantemir și care se va exprima atît de pregnant în prefața *Istoriei ieroglifice* și se va concretiza în „scara cuvintelor streine tîlcuitoare", adevărat mic dicționar de neologisme, care precede lucrarea.

Raportul dintre *Divanul* lui Cantemir și scrierea lu Wissowatius prezintă atît un interes de ordin filologic, cît și unul istorico-filozofic.

Numeroase pasaje obscure sau chiar ininteligibile din cartea a III-a a *Divanului*, care se datoresc unor erori de traducere sau de lecțiune ale lui Cantemir sau unor erori ale tipografilor din 1698 se limpezesc imediat prin confruntarea cu textul latin al lui Wissowatius. De pildă, la p. 203 Cantemir a citit în loc de „abolere" („a nimici") „olere" și a tradus prin „a mirosi"; la p. 197 a citit în loc de „vitium morale", „vitium mortale" și a tradus prin „păcatul de moarte" etc.

Dar mai interesante și mai importante sînt desigur problemele de fond pe care le ridică raportul dintre cele două scrieri. Care sînt ideile fundamentale din cartea lui Wissowatius? În ce măsură tezele cele mai îndrăznețe ale unitarienilor sînt prezente sau implicate în această lucrare de etică a lui Wissowatius și ce atitudine a luat Cantemir față de ele? Influența ideilor lui Wissowatius se reduce la *Divanul* sau ea se resimte și în alte opere ale cărturarului moldovean? Numai cercetarea acestei din urmă probleme ne-ar permite să arătăm în ce măsură Cantemir și-a însușit și asimilat unele idei ale autorului pe care l-a tradus și adaptat în *Divanul* și care anume idei. Dezbaterea acestor chestiuni depășește însă cadrul articolului de față.

---

[1] D. Cantemir, *Opere*, Ed. Academiei Române, vol. V, p. 103. La această concluzie a ajuns și D. Bădărău, care arăta că din cuvintele lui Cantemir însuși rezultă că el a luat de la Wissowatius „substanța" care va forma partea a III-a a *Divanului* (op. cit. p. 122).

[2] Andreae Wissowatii, *Stimuli virtutum, fraena peccatorum, ut et alia ejusdem generis opuscula posthuma*, Amstelaedami, 1682.

[3] P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 50—53.

Petre VAIDA

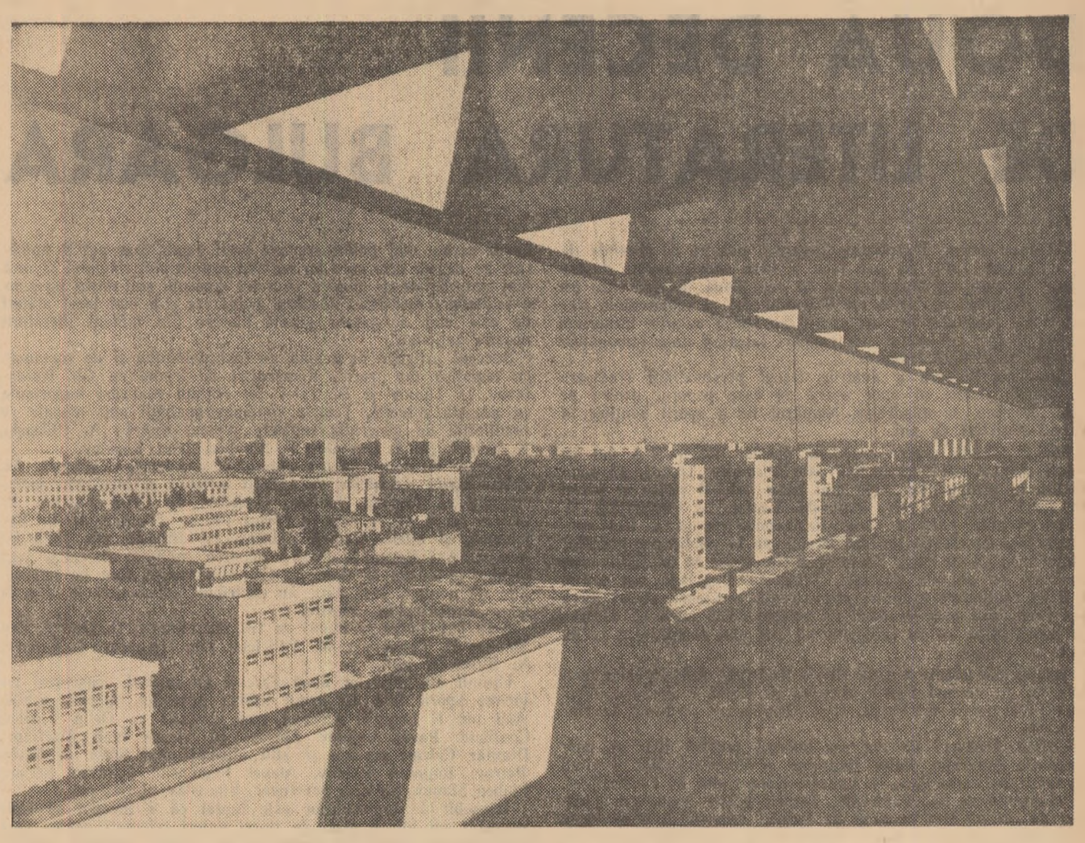

Cartiere noi în București — Fotografia: HEDY LÖFFLER

ÎNTÎLNIRE LA „ORA FÎNTÎNILOR"

Era asociat, numele lui Ion Vinea — și nici nu se putea să nu fie — de vacarmul ostilităților dintre moderniști și tradiționaliști, cu manifeste, insulte spirituale și poziții extreme, provocînd, la rivalii literari, manifestări identice și contrarii. Azi, cînd cearta spectaculoasă a răposat, depusă spre disecție în sala istoriei literare, cînd sulițele, zalele și săbiile spînzură pe pereți oxidate de sîngele figurat ce a maculat bătălia, azi ne putem apropia de primul volum de versuri al lui Ion Vinea (straniu debut, la 69 de ani!), fără prejudecăți. Nu e mult de atunci și pare totuși, vremea aceea, atît de departe, între noi și ea e prăpastia războiului, din care fumegă nori de sînge și, chiar cei de atunci care au sărit peste falia teribilă, privesc în urmă la bătăliile literare, cu mirare. Născut la 30 aprilie 1895, la Giurgiu, Ion Vinea debutează în 1912 în revista „Simbol" pe care o fondează împreună cu Adrian Maniu, Emil Isac și Tristan Tzara, iar după primul război mondial, deși se răspîndește prin numeroase reviste, numele lui e asociat de Contimporanul *(1923—1931), pe care a condus-o.*

Atitudinea revistei e definită și analizată în implicațiile ei de Ov. S. Crohmălniceanu, în Curs de istorie a literaturii române *între cele două războaie mondiale, (I., pag. 59—68), din care cităm:* „Contimporanul *fusese inițial o revistă politică de stînga, cu neascunse simpatii pentru lupta revoluționară a proletariatului. Ion Vinea colaborase la* Facla *și* Chemarea, *publicații pe care le scosese N. D. Cocea.* Contimporanul *anunță prin articolul de fond al primului număr că intenționează să continue tradiția democratică a omonimului său din 1881 — a publicațiilor socialiste, dinainte de război — și-și propune ca scop «trezirea publicului» într-o vreme cînd «crima devine mijloc curent de guvernare, iar vaerul e singurul delict de rezistență». Dar toate acestea se dizolvă în pseudorevoluționarismul avangardist.* Contimporanul, *asemenea publicațiilor dadaiste, dezlănțuie un atac furibund împotriva a tot ce constituia — după el — forme perimate ale culturii. Negația, fără distincții, e extinsă în mod nihilist asupra întregului trecut, cu violențe de limbaj căutate dinadins spre a scandaliza opinia publică". În continuare, criticul face o analiză amănunțită și severă fenomenului modernist, sublinînd erorile sale. Dar nu asupra acestui Vinea vreau, aici, să stărui. Evident, nu e tot Vinea în acest volum și părerea expusă nu poate fi globală. Mai întîi e publicistul admirabil, elevul lui N. D. Cocea, pe care-l egalează în incisivitate dar îl depășește în forța de expresie, publicistul democrat și antifascist — cu o ciudată și penibilă sincopă în anii războiului. Apariția noului roman,* Lunatecii *ne va da prilej să ne reamintim de proza fantastă și artistă, mai veche* (Descîntecul și flori de lampă, *1925,* Paradisul suspinelor, *1930). Nici poetul nu e tot în* Ora fîntînilor *— cam o treime, cred, din producția risipită prin reviste — și lipsesc piese fără de care o judecată globală nu se poate emite; dar e totuși îndestulător spre a nu greși prea mult. Omul era fermecător, cu o gravitate melancolică și ironică în priviri pe care o regăsesc în versuri. „Ion Vinea aducea o distincție nonșalantă, — scrie M. Petroveanu în studiul introductiv — ușor distrată și o undă de cordialitate nesilită. Conversația sa, nutrită de inteligență și un umor reverențios, excita prin zborul lin al fanteziei și aciditatea observației". E atmosfera volumului. Strînse la un loc, versurile amintesc vag, uneori, de Arghezi, alteori de Bacovia sau chiar de Minulescu, amintiri estompate ce dau cărții un aer de familie, de epocă. Nu, desigur, influențe directe ci acea contaminare aeriană ce dă scriitorilor diferiți și chiar opuși (sînt și acorduri pilatiene!...), la distanță, o asemănare care e a epocii.*

Definiția exactă o dă, ca de obicei, G. Călinescu. „Dotat cu un instinct tropic, ce-l face să se orienteze la cele mai mici schimbări ale soarelui liric, Ion Vinea e mai mult un poet de carnet poetic fugitiv foarte sensibil, dar și nepăsător..." (Ist. lit. rom.) Pamfletarul violent și animatorul cultural incendiar, plutește în poezie, *într-o melancolie subtilă, fără patetism, fără mari sfîșieri, o melancolie de fapt stenică, a unui tip robust sufletește. Există, aproape permanent, un control al lucidității artistice asupra stării poetice, la Vinea îmbinîndu-se, cum observa Mihail Petroveanu, „simțul critic și voluptatea imaginii". Receptivitatea poetului e deschisă în cele patru vînturi dar, spre deosebire de Arghezi, Bacovia și Blaga, care-și impuneau viziunea artistică obiectelor, constituindu-le în universuri poetice bine precizate, Vinea pare a se lăsa el influențat de atmosfera temei, astfel încît diferitele cicluri interioare sînt oarecum disparate. Impresii diverse fac să vibreze o sensibilitate inteligentă și cultivată, cu fină pricepere la cuvîntul potrivit, atentă la proporție și măsură pe care, teoretic, vroia să o forțeze.*

Ceea ce e comun unor efluvii diverse, e un dezacord cu lumea vremii, o nemulțumire mai profundă decît tristețea exprimată prin melancolie, un sentiment de înstrăinare și refuz în care recunoaștem, deși indirect, pe protestatarul social. Nu ne referim aici doar la poezia evident socială, ci și la aceea — de exemplu — marină, modernele Triste *și* Pontice, *ale unui altfel de exil. Dacă melancolia lui Vinea e stenică, receptivitatea lui extinsă și fugitivă e completată de o mișcare contrară, critică, lucidă și refractară. Așadar o largă bunăvoință și receptivitate, corijată de o respingere ironică. Coexistența melancoliei receptive cu ironia, o întîlnim, desigur, și la alți poeți ai epocii — Topîrceanu, Minulescu — dar deosebirile sînt notabile. Vinea nu are, în poezie, verva extravertită a lui Topîrceanu și Minulescu, e mai reculeș, iar ironia lui nu se referă la propria stare sentimentală, ci e mai degrabă o neîmpăcare, o respingere a acelei lumi, o mefiență față de structura ei.*

Ora fîntînilor este ora creației, a expresiei dezlegate, a manifestării de sine în vers. Nu aleargă repezi rîuri, nu se tălăzuesc puternice fluvii, nu se prăbușesc cataracte, ci țîșnesc elegante, grațioase fîntîni, îmbinare a spontanului — tainica vînă de apă — și efortului uman ce captează și controlează inspirația, căci, indiferent de „manifeste" poetice și teoretizări și de tumultul metaforic asociativ, versul lui Vinea e mereu sub controlul lucid și ponderator al gustului, încît pînă la un punct, se poate vorbi de clasicismul modernistului. Din junețea simbolistă, Vinea a păstrat, atenuate mult, tentația călătoriilor refuzate, orizonturile lui invită la mari plecări pe care poetul, ideal vorbind, le respinge cu un suris. Tot de acolo, probabil, vin materialele pentru universul poetic: cer, argint, fildeș, sunete de vioară sau de goarnă, mult albastru, o mare fluidă și oarecum aeriană, etc. „Ora fîntînilor lunii" este: „Oră de liniști stelare, / clar semn de lumi fără nume, / largul în ambru și-n jar, e / Thalassa-n ritmuri apune". (Ora fîntînilor). Poezia lui Vinea trăiește într-un prezent continuu, e un moment, cu cîte un rar și delicat „Regret", „Dintr-o toamnă" (anotimp preferat), cu cîte un ușor „Dor" de „Vals vechi". Nici trecutul, nici viitorul nu-l obsedează iar spațiul e cît vezi cu ochii, cînd privești, nu mai departe. Melancolia („O tristețe întîrzie în mine / cum zăbovește toamna, pe cimp". — Declin) își are izvorul mai adînc în însatisfacția difuză a însingurării, e tristețea luptătorului care nu luptă. Deși angajat în bătălia generală pentru democrație, Vinea nu a reușit să ajungă la concepția despre lume a clasei muncitoare. „Ivoriu" e foarte semnificativă pentru singurătatea unui om care refuza singurătatea: „Într-un sfîrșit, în marginea orelor moarte, / nalt și aspru, Turnul a crescut, / Zi cu zi, noapte cu noapte, / întemnițîndu-mă". De remarcat că turnul de ivoriu nu e lăudat, poetul îl privește ca pe o temniță din care vrea să scape: „unde sînt visele? unde izvoarele?". „Pumnul zadarnic izbește în piatră. / Cine e de vină? Cine mă desparte?"

Sentimentul alienării în societatea burgheză, analizat de atîtea ori și cu atîtea prilejuri, apare ca sentiment al exilului în ciclul marin cel mai bun, cred, al volumului („Tomis", „Nox", „Tristia", „Chemare", Casa din Mangalia", „Popas", „Tuzla", etc.). Umbra lui Ovidiu apasă asupra stării afective, îi creează un spațiu de rezonanță. Fenomenul de înstrăinare a aperceput cu acuitate, poetul se simte forțat la singurătate, de aceea o resimte drept exil. Deși nu captează cauzele obiective ale fenomenului de alienare în societatea capitalistă, este meritul lui Vinea de a nu-și justifica singurătatea ci de a se zbate împotriva ei. Ciclul ar merita, desigur, o analiză amănunțită. Poezia lui Vinea rămîne, cu toate astea, stenică, tocmai prin vitalitatea profundă a celui ce nu abdică, nu se lasă învins, ca și prin acuitatea percepției. Senzația e, în fond, robustă: „Primăvară. Mi-amintesc: / izbucnise orchestra soarelui. / Pe fluviu dănțuiau sloiurile. / Pe cîmp fringeau săbii luminile" („Koh-i-noor"). Dacă sentimentele se citesc fără emoție „Gina", „Celei adormite", „Sfintei de azi", „Celei venite", „Romanță", „Vals vechi", „Dedicație", „Hram", ș.a.) fiind prea datate, desuete și din toate vînturile, din erotica lui se rețin destule poezii prin îmbinarea de melancolie și ironie, prospețimea senzației și acel mătăsos cantabile („Chip", „Ioana", „Mustrări", „Amintirile false" mai ales, ș.a.). Deși femeia are multe nume, ea e de fapt Diana, suplă, lunară, tăcută, visătoare (desigur, nu Diana cu ogari de vînătoare) și oarecum sălbatecă. Dacă Victoria se integrează în obsesia exilului, amintită, orice antologie a toamnei românești va trebui să rețină „Alții", „Septembrie" și „Vilegiatură" pentru bogăția cascadei colorate de imagini și vibrația lină a sensibilității. O singură formulă nu cuprinde opera diversă a lui Ion Vinea și nici măcar întreaga sa poezie care e o vibrație fină, melancolică și ironică, o fantazie imagistică fără prăpăstii, deschisă generos spre varietatea realului.

Paul GEORGESCU

MARIA BANUȘ: „La porțile raiului"

(Urmare din pagina 1)

eterne, a bărbatului și a femeii care, înfruntînd împreună adversități, iau cu asalt porțile paradisului pămîntesc păzite de neoameni. Relatările ce formează osatura epică, de altminteri simplu pretext pentru generalizările liricofilozofice, au ceva din simplitatea naivă a versetelor biblice, al căror cuprins îl reproduc într-o variantă esențial refăcută și într-o interpretare care îi modifică sensul fundamental. „Adam și Eva se țin de mînă / și se apropie de porțile raiului. / Pomul vieții / cu merele lui de aur / cuibărite-n frunzișu-ntunecat / licăre-n fundul grădinii / și-i cheamă. / Heruvimi cu sabia de foc / stau de pază la porți. / Heruvimii îi văd. / Ridică sabia și-o așează de-a curmezișul intrării, / cum cer rînduielile slujbei. / Adam face un pas. / Se uită la heruvim, / se uită la sabie / și zîmbește: „—Eu sînt cel ce fac revoluții, / portare!" Heruvimul tace nepăsător, / potrivit rînduielilor slujbei. / — Bine, spune Adam, / încă o poartă — / o vom lua cu asalt".

Poate întrucîtva diluate, minate pe alocuri de prozaism, paginile care conțin dialogul dintre bărbat și femeie — dintre un Adam modern, care a dobîndit cunoașterea în experiența dură a luptelor de milenii, și o Evă care i-a fost sprijin și stimulent în avîntările temerare — au, în alcătuirea poemului, rolul de a explicita istorisirea, comentînd asemeni întrucîtva corului din tragediile antice, faptele ce ne sînt evocate, de a puncta cît mai vizibil sensurile care se degajă din aceste fapte. Leit-motivul poemului fiind căutarea fericirii, toate evocările conlucrează la potențarea adevărului că ea nu poate fi decît iluzorie fără un suport trainic, iar acest suport îl asigură angrenarea în colectivitate, abolirea individualismului. Însul nu se poate realiza într-o lume ce refuză principial posibilitatea realizării tuturor și în consecință visul de autoimplinire este sortit să rămînă sterp cîtă vreme nu este încorporat luptei pentru crearea unui cadru prielnic, prin însăși natura lui, afirmării nestăvilite a valorilor umane. Rezumînd dialectica iubirii care, spre a se împlini, e silită uneori să se detașeze temporar de ea însăși, transformată în forță pusă în serviciul unor scopuri superioare, replica Evei (în fapt un amplu monolog) dă relief — ca și aceea, anterioară, a lui Adam, de altfel — ideii întregului poem: „Ca să fiu alături de tine, / sînt plecată departe / Ca sărutarea noastră să nu se termine, / te chem de-atîtea ori noaptea cu buze arse de sete / din cortul bătut de vînturi, / de pe cîmpul de luptă. / Și ziua merg mai departe / și îmi înnăbuș spaimele și osteneala / și uit de mine, uit de dragostea noastră / și ceea ce am de împlinit împlinesc, / pentru ca ochii tăi să mă privească zîmbind / și să-mi spună: / «E bine, dragostea mea, / fetița mea curajoasă, e bine. / Ai făcut ceea ce trebuia să fie făcut. / Căci fericirea e-a tuturora / sau a nici unuia»".

Mistuind epicul în liric, unind percepția vie a concretului senzorial în comentariul generalizator, asociind confesiunea intimă reflecției, poemul La porțile raiului sintetizează virtuțile uneia din principalele direcții de dezvoltare, poate cea mai fecundă, a creației Mariei Banuș. Alături de alte piese de rezistență din volumele ce poartă semnătura poetei, acest poem și-a cîștigat pe deplin temei dreptul de a fi citat printre înfăptuirile majore ale liricii noastre din ultimele două decenii.

Dumitru MICU

DOUĂ DECENII DE LITERATURĂ BULGARĂ

Cei care cunosc dezvoltarea literaturii noastre de dinainte de 9 septembrie 1944, își pot face o idee cuprinzătoare despre ritmul în care s-a dezvoltat ca în cele două decenii care au urmat. Scriitorii în vîrstă au dezvăluit noi și remarcabile trăsături ale talentului lor, noi creații au sporit valorile tezaurului nostru literar, au apărut noi creatori talentați care îmbogățesc peisajul beletristicii bulgare.

Literatura bulgară a avut în trecut personalități creatoare de seamă, autori ai unor opere cu care poporul nostru pe bună dreptate, se mindrește. Numărul lor a sporit simțitor în ultimii douăzeci de ani.

Cîteva cuvinte despre cuceririle poeziei noastre: A dat ea valori estetice noi? Răspunsul este afirmativ. Trebuie să semnalăm, în primul rînd, cele mai bune versuri scrise în acești ani de E. Bagriana, Hr. Radevski, Lamar, N. Furnadjiev, M. Isaev, și alții. poeți a căror fizionomie literară a fost conturată încă în creația lor din trecut. De la publicarea poeziilor Fiului meu de pe front, Soare și altele, scrise la începutul celor douăzeci de ani de libertate, Elisaveta Bagriana s-a arătat a fi în continuare în plină efervescență creatoare. Acest lucru s-a vădit, mai ales în ciclul de versuri Cinci stele și, deosebit de convingător, — în culegerea sa cea mai recentă De la un țărm la altul.

Interesante poeme a scris Hristo Radevski, autorul celor două culegeri de versuri Patria cucerită și Cerul e aproape. Vom aminti aici poezii ca: Patria, Deși discuția mai continuă, Lacrimi și altele.

Ultimii douăzeci de ani au întregit profilul liric al unor poeți din generația dintre Bagriana și Radevski. Pot fi citați M. Isaev, N. Furnadjiev, N. Lancov, Dora Gabe, M. Grubeșlieva, N. Marangozov, D. Panteleev. Pentru acești poeți, cei douăzeci de ani au fost deosebit de rodnici, marcînd o nouă etapă în creația lor.

Au apărut în această perioadă și versurile inspirate din viața satului ale lui N. Staicov, versurile despre rezistență ale lui Al. Muratov, Al. Gherov, I. Burin, B. Dimitrova, B. Bojilov. În mod deosebit se remarcă poemul lui Valeri Petrov În toamna cea blîndă, o meditație poetică asupra anilor ce au trecut și a schimbărilor pe care ei le-au adus.

În acești douăzeci de ani inimile tinerilor cititori au fost cucerite de Cîntecele partizanilor scrise de Veselin Andreev, de versurile înflăcărate ale lui Penio Penev, de lirica lui Veselin Hancev. S-au afirmat și talente noi: D. Metodiev, P. Matev, G. Djagarov, I. Davidcov, D. Ovadia, N. Vălcev, V. Racovski, P. Ștefanov, L. Stefanova, L. Dascalova, și alții fără a mai aminti de promoția celor mai tineri, care intră în viață și în artă încrezători, conștienți de vigoarea lor: A. Stoianov, V. Bașev, Slav Hr. Karaslavov, L. Levcev, N. Indjov, A. Ghermanov, D. Dameanov, P. Karaangov, și alții. Printre ei sînt talente care îndreptățesc speranțele cele mai optimiste. Cultura lor poetică, noutatea ideilor, tendința lor de a oglindi realul din unghiuri de vedere inedite, originale, sînt o chezășie a faptului că schimbul de mîine va duce cu cinste mai departe ștafeta poeziei bulgare.

O dezvoltare deosebit de favorabilă a cunoscut în ultimele două decenii proza noastră, și în primul rînd romanul. Scriitorii din generațiile mai vechi, au continuat să creeze dînd la iveală noi opere valoroase. Gheorghi Karaslavov, autorul romanelor Opium și Nora, cu care a demonstrat marele său talent de observator al vieții țăranului bulgar, a început publicarea ciclului de romane Oameni obișnuiți. Trei dintre ele sînt de acum în mîinile cititorilor. Ele reconstituie viața satului bulgar în vremea primului război mondial și puțin după aceea. În două direcții autorul înregistrează succese de necontestat: pe linia zugrăvirii evenimentelor politice la sate în acea perioadă și în construirea unor eroi vii — Stanca, Pinta, Ilcov, — personaje centrale ale acestei narațiuni.

Ultimele două decenii s-au reflectat deosebit de favorabil și asupra talentului de romancier al lui Dimităr Talev. În anii noștri el s-a afirmat cu trilogia Sfeșnicul de fier, Clopotele din Prespa, Ziua sfîntului Ilie. Eroii acestei trilogii (Sultana, Lazar, Nia și alții) îmbogățesc galeria personajelor vii, veridice ale romanului bulgăresc.

Dacă vom răsfoi pagini din istoria literaturii bulgare dintre cele două războaie mondiale, vom vedea că pe vremea aceea nu se scriau mai puține romane decît acum. Dar pot fi numărate pe degete cele care au rezistat examenului timpului și încă mai sînt căutate de cititori. În acest domeniu anii noștri au adus o schimbare esențială. Romanul bulgăresc și-a luat locul alături de cele mai dezvoltate genuri literare din tabloul literaturii noastre naționale.

Succese artistice de seamă au fost dobîndite și de romanele cu tematică din trecut. Romancieri de frunte ca Gh. Karaslavov, D. Dimov și D. Talev au obținut realizări importante în această direcție. Temele contemporaneității sînt atacate cu predilecție de generația mijlocie și mai tînără: A. Guleași, K. Kalcev, St. T. Dascalov, P. Slavinski, Em. Koralov.

Succese de necontestat a obținut și dramaturgia bulgară. Au apărut opere dramatice cu calități artistice și ideologice indiscutabile ca Alarma, Iubirea, Fericirea de Orlin Vasilev, În fiecare seară de toamnă, de Ivan Peicev, Furtuna de B. Balabanov, și altele. Kamen Zidarov, cu dramele sale Milă regească, Ani incordați, Pentru onoarea militară, Blocada, Ivan Sișman și Lozan Strelcov cu Contrainformații, Ora de fericire, Zile de neuitat, Întîlnirea, au contribuit substanțial la dezvoltarea dramaturgiei noastre.

S-au mai remarcat autori ca Gh. Karaslavov, D. Dimov, Em. Manov, M. Petcanova, M. Velicicov, Gh. Djagarov, I. Radoev, N. Rusev și alții.

Ultimii ani ai celor două decenii au marcat deasemeni un interes sporit față de genul scurt: povestire, nuvelă, schiță. Aici pot fi amintiți scriitori mai vîrstnici ca Orlin Vasilev, Conflicte, Pavel Vejinov Băiatul cu vioara Ivan Martinov, Dimităr Celcaș, precum și alții afirmați mai tîrziu ca Ivailo Petrov, Bogomil Rainov, Alexei Segrenski, Zdravco Srebov, Liuben Stanev, Serafim Severneac, Stanislav Sivriev etc.

Deosebit de îmbucurător este faptul că a început să scrie povestiri un întreg grup de tineri autori talentați pentru care genul scurt reprezintă domeniul lor literar preferat. Printre acești povestitori se remarcă în mod deosebit Iordan Radicicov, Dico Fucedjiev, At. Nacovski, Ivan Ostricov, Liuben Ditov, Gh. Mișev, Constantin Colev, V. Popov, și alții. Este un lucru deosebit de prețios faptul că ei, aproape fără excepție, se inspiră din contemporaneitate. Și tocmai povestirile tinerilor scriitori sînt acelea care reflectă în modul cel mai veridic chipul real al vremurilor noastre. O cît de sumară trecere în revistă a realizărilor obținute de literatura noastră în cei douăzeci de ani impune o concluzie importantă și anume: dezvoltarea literară în perioada amintită s-a îmbogățit cu creatori și creații noi, s-au afirmat autori deosebit de înzestrați, talente artistice și individualități incontestabile.

Literatura noastră contemporană dispune de forțe însemnate. Ea și-a creat un detașament numeros de reprezentanți talentați, care pot rezolva cu succes problemele artistice puse în fața literaturii bulgare de epoca noastră. Această sarcină a fost formulată foarte exact la cel de al VIII-lea Congres al Partidului Comunist Bulgar în raportul tovarășului Todor Jivcov. Acolo se spune că scriitorii trebuie să-și îndeplinească „prima lor datorie de onoare — să imortalizeze, cu mijloacele artei faptele eroice și munca poporului nostru — constructor al socialismului și comunismului".

Către rezolvarea acestei probleme de mare răspundere duc multe căi. Fiecare scriitor o va rezolva în felul său.

Principala sarcină care stă acum în fața literaturii noastre nu poate fi îndeplinită fără o exigență sporită, fără lupta pentru atingerea unui nivel înalt ideologic și artistic.

„Literatura și arta trebuie să-i ajute pe oamenii muncii să vadă ceea ce este măreț, esențial în viața noastră, să-i însuflețească, să-i ajute să aprecieze just fenomenele și să elimine tot ce e mărunt și efemer" — spune tovarășul Todor Jivcov în cuvîntul său de salut la recepția dată cu prilejul aniversării la 19 noiembrie 1963, a 50 de ani de la înființarea Uniunii Scriitorilor bulgari.

Scriitorul poate atinge aceasta numai dacă stă pe înaltele poziții ale ideologiei comuniste, dacă este profund interesat de soarta poporului său, dacă urmărește îndeaproape schimbările care se produc și dacă privește cu încredere și hotărîre viitorul, dacă dă dovadă de o severă exigență față de propria sa muncă literară.

Ivan RUJ

ELISAVETA BAGRIANA

MEDITAȚIE

O, nu ți-a fost deloc ușor urcușul
Spre piscul marii sărbători de astăzi!
Cei douăzeci de ani întrec în fapte
Oricare veac al tău de altădată.

Dar n-au fost începuturile crude?
Și linia de start n-a fost cu sînge
Trasată oare? Totuși noi deplină
Încredere-am avut în drumu-acesta.
Și am crezut în visul fără moarte
Al fiilor și fiicelor bulgare
Căzuți în lupta pentru libertate
În munții tăi și-n șesurile tale!

Noi focul lor cel viu, ca pe o ștafetă
L-am preluat și nu se va mai stinge
Cum niciodată nu s-a stins pe vîrfuri dure
Pe-abrupte stînci și drumuri neumblate.
Fără popas, neobosiți și-adesea
Bătuți de vînturi aspre, de arșițe
De nemiloase ploi, lipsiți de hrană
Și fără de-acoperămînt, așa purtarăm
Slăvitul foc ce-n veci nu se va stinge
Voi, douăzeci de ani măreți! Voi veți rămîne
De-a pururi neuitați, prin ale voastre
Gigantice și fără seamăn salturi
Nici într-un veac al'dată îndrăznite!

Pe piscurile voastre strălucite
Cămășile vi-s umede în spate.
Noi trecem peste triste amintiri și fără
De ochelari îmbrățișăm aceste
Orașe noi născute și aceste
Privelești izbăvite de urgie.
Îmbrățișăm nu după calendare
Toți anii-nșiruiți, ci-n panorama
Amețitoare a minunii muncii
Ce-a modelat și omul și pămîntul!

În cerul nostru pașnic, ca ocheane
Stau pironite coșuri mari de fabrici
Să vadă, să descopere mai bine
Victoriile noastre viitoare
Din anii douăzeci care urmează
Și care-ar fi și ei mai plini în fapte,
Decît un veac al țării de-altădată!

MLADEN ISAEV

BULGARIE

De-asupra leagănului meu, Balcanul
Și-a aplecat privirea lui, șoptindu-ți,
Bulgarie, neîntinatu-ți nume!
De-atunci răsună numele-ți într-una
În glasul fiilor tăi vajnici, și în codrii
Tăi milenari! În rîuri, în furtună
Și chiar și-n liniștea cea mai adîncă.

Respiră cernoziomul tău sub soare
Și aburii se urcă-n cer — iar omul
Pe verdele pămînt cu plugul scrie.
Dînd pinteni tu, Bulgarie, pe caii
Tăi de oțel pornești în zbor spre mîine!
Balcanul de lumini se înconjoară
Și-și naltă umerii de uriaș — Privirea
Ta ageră se-ndreaptă peste Strangea
Și peste Eltepe — și peste-ntreaga
Întindere a ta. Mă-nchin în fața
Slăvitei frumuseți și-a bărbăției
Și-a tot ce-i sfînt și-a tot ce poruncit-ai!

LILIANA STEFANOVA

INVOCAȚIE CĂTRE ZI

Mă rog de tine, zi, să n-asfințești!
Nu mă lăsa în umbra rece-a serii,
Nu-i timpul de odihnă încă. Nu-i
Nici ceasul încă de-a visa în perne.
Cu mîini neliniștite eu te rog:
Nu-ți strînge alb catargul zilei încă!
De ce să ne oprim cînd prea puțin
Ne-am mistuit în flăcările tale!
Te roagă ochii mei fierbinți și ei:
Mai zăbovește! Nu apune-n noapte!
Nu te-afunda în bezne s-adormim,
Cînd n-am văzut priveliștile toate!
Și inima-mi se roagă: Nu pleca!
Vreau să trăiesc din plin. Eu vreau lumină,
Lumină pretutindeni și oricînd
Să-mi fie luminată bucuria
De-a fi părtașă marelui triumf,
De a simți poporul meu ce simte!
De ce dai pinteni calului și pleci?
E prea devreme, pentru somn, e prea
devreme!
Nici pasărea nu doarme -atît de mult...
Rămii! Mă rog de tine, zi. Nu amurgi.
Am mult de mers. Mi-e drumul lung.
Te-ndură!

Scenă din noul film bulgar „Hoțul de piersici", turnat după nuvela cu același nume a scriitorului Emilian Stanev

LITERATURA ROMÎNA ÎN BULGARIA

În Bulgaria, de-a lungul celor două decenii de putere populară au fost editate peste 50 de volume din creația literară românească, atît a scriitorilor clasici cît și a scriitorilor de frunte contemporani, într-un tiraj total de peste 375.000 de exemplare. Cititorului bulgar îi sînt bine cunoscute numele scriitorilor literaturii clasice românești ca: Mihail Eminescu, Ion Luca Caragiale, Mihail Sadoveanu, George Coșbuc, Liviu Rebreanu, numele unor scriitori contemporani ca: Tudor Arghezi, Mihai Beniuc, Cezar Petrescu, Z. Stancu, M. Preda, T. Popovici, E. Camilar, Ion Călugăru, N. Cassian și alții.

Deosebit de popular este la noi Mihail Sadoveanu — marele meșter al cuvîntului românesc. Sînt traduse și editate la noi romanele sale Mitrea Cocor, Nicoară Potcoavă *și* Baltagul, *precum și un număr de povestiri apărute în culegerea* Povestiri de război. *Pana satirică a lui Ion Luca Caragiale este cunoscută la noi prin volumul* Opere alese *(1960), în care sînt incluse cele mai populare povestiri și schițe ale scriitorului, precum și comedia sa* O scrisoare pierdută, *jucată de nenumărate ori pe scenele noastre. Cu trei din cele mai bune romane ale sale este cunoscut cititorului nostru contemporan și un alt reprezentant de frunte al literaturii clasice românești Liviu Rebreanu* (Ion *(1948),* Răscoala *(1957) și* Pădurea spînzuraților *(1962).*

Din creația lui Cezar Petrescu au fost editate în traducere bulgărească romanele Calea Victoriei *(1948) și* Apostol *(1956). Din lucrările celor mai populari prozatori români contemporani cititorul bulgar cunoaște creațiile lui Zaharia Stancu —* Deșculț *(1955), Marin Preda —* Morometții *(1957), Titus Popovici —* Străinul *(1960), romanul-cronică în două volume al lui Eusebiu Camilar —* Negura *(1950—1951), Ion Călugăru —* Oțel și pîine *(1953), Horvath Istvan —* Brazdă peste hotari *(1953), Dumitru Mircea —* Pîine albă *(1954), V. Em. Galan —* Bărăgan *(1955), Al. I. Ștefănescu —* Să nu fugi singur prin ploaie *(1962) și altele. În ultimii ani au apărut în traducere bulgărească și romane cu tematică militară: Florian Grecea —* Născut a doua oară *— (1963), Theodor Constantin* La miezul nopții va cădea o stea *— (1964).*

Este cunoscută destul de bine în ansamblul ei poezia clasică și contemporană românească. În anul 1956 a apărut în traducere bulgărească un volum masiv — antologia Poeți romîni, *cu o prefață semnată de Demostene Botez. În antologie sînt prezenți 32 de poeți. Sînt incluse poezii de Cezar Bolliac, Vasile Alecsandri, Mihail Eminescu, George Coșbuc, Alexandru Vlahuță. Alături de versurile lor în antologie întîlnim numele și versurile poeților contemporani: Tudor Arghezi, Mihai Beniuc, Demostene Botez, Cicerone Theodorescu, Eugen Jebeleanu, Maria Banuș, Veronica Porumbacu, Eugen Frunză, Dan Deșliu, Ștefan Iureș și alții.*

Cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la răscoalele țărănești din 1907 a fost editată culegerea de poezie și proza românească — „1907". În această culegere sînt prezenți poeți și prozatori ca Alexandru Vlahuță, George Coșbuc, M. Bujor, Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, N. D. Cocea, Panait Cerna, Liviu Rebreanu. În anul 1961 a apărut culegerea de versuri Cîntecul redutei *— poeți romîni despre Războiul de independență din anii 1877—1878. S-au mai editat două culegeri de versuri: Mihail Eminescu —* Versuri alese *— (1963) și Mihai Beniuc* Toboșarul timpurilor noi *— (1959). În anul 1959 a fost tipărită în volum comedia lui Aurel Baranga* Mielul turbat, *jucată cu succes pe scena Teatrului satiric din Sofia și pe scenele altor teatre din țară.*

Literatura română pentru tineret și copii, atît cea clasică, cît și cea contemporană este reprezentată prin opere ca: Nada florilor *de Mihail Sadoveanu,* Fram ursul polar *de Cezar Petrescu (1958) două volume de O. Pancu-Iași, romanul pentru tineret al lui Tudor Popescu* Ultima aventură *(1961) și* Luntrea sublimă *de Victor Kernbach (1963). Din scrierile pentru cei mai mici cititori notăm:* Rici—Rici *de A. Sahighian (1951) și* Cei patru copii din codrul vechi *de Domnița Moldoveanu (1963). De asemenea în anul 1959 în cadrul colecției* Povești din lumea-ntreagă *a apărut culegerea de basme românești* A fost odată.

Periodicele din R. P. Bulgaria găzduiesc adesea în coloanele lor versuri, povestiri, fragmente de roman aparținînd scriitorilor romîni clasici și contemporani. Răspîndirea tot mai largă de care se bucură literatura română în țara noastră este încă o contribuție prețioasă la întărirea și dezvoltarea colaborării dintre cele două popoare vecine și prietene.

D. C. BOȘNACOV

DOUĂZECI DE ANI DE LA ELIBERAREA BULGARIEI DE SUB JUGUL FASCIST

BORIS APRILOV

CĂLDURA OAMENILOR

Vîntul turbat își trimise deodată o rafală și noi ne pomenirăm aruncați din mare în rîu. Ne cuprinse pe toți panica, și, fără nici o rînduială, ne îmbulzirăm cu bărcile prin estuar. Pe-aproape se zăreau cîteva colibe de stuf, însă ele erau ticsite cu pescari veniți pentru întreg sezonul pălămidei, așa că dracu 'știe unde mai aveam să înoptăm și noi; probabil sub cerul liber. Ne priveam în tăcere, posomorîți. Apoi am început să strîngem niște vreascuri, dar fiecare pe cont propriu, fiecare cu focul său. Pe niciunul din noi nu-l interesa ce face celălalt, dacă are sau nu nevoie de ceva... La un moment dat cineva scoase la iveală un aparat de radio cu transistori și încercă să ne „delecteze" cu niște muzică de dans, dar tăcerea noastră îl descumpăni în așa fel, încît bietul om fu nevoit să-l închidă, ascunzîndu-l de privirile noastre. Aproape că nu ne vorbeam. Cred că în clipele acelea fiecare prefera să-și amintească doar de lucruri neplăcute: care despre scrîntelile nevestei-si, care despre socoteli vechi și răfuieli personale, care despre banii dați cîndva cu împrumut și în a căror posesie n-a mai reușit să intre. Mulți rămăseseră fără benzină, dar nimeni nu îndrăznea să ceară de la ceilalți. Părea că ne dușmănim, ori că nu ne cunoaștem. Claie peste grămadă, luam apa din șipotul din apropiere, îi tulburam limpezimile și ne înjuram birjărește. Oare ce se întîmplase cu noi? Ne purtam ca niște străini, fără pic de omenie. Și-apoi colac peste pupăză, începu și-o burniță rece, făcîndu-ne să ne ridicăm gulerele șubelor, să ne strîngem pe lîngă focuri. De sus ploaia cădea în rafale, nemiloasă, dar flăcările ne încălzeau și din trupurile noastre se ridicau aburi...

Deodată se auzi un cîntec. Cineva cînta foarte fals, dar cu multă înflăcărare, dîndu-și silința să acopere duduitul unui motor care se apropia. S-ar putea spune că motorul îl acompania.

Hei, dac-ați ști ce arătare se ivi!... Oricît m-aș strădui, tot n-aș reuși să vă descriu barca aceea, care aducea mai curînd cu un coșciug plutitor! Și ce păcănit avea motorul! Te scotea pur și simplu din sărite. Ascultîndu-l, îți venea să urli. Și ce ritm! Ba se grăbea accelerîndu-și bătăile, ba și le încetinea pînă la oprire.

Barca însă a amuțit deodată cuminte și și-a înfipt prora în nisip, scuturîndu-și oasele vechi, bătrîne. Omul cel mai tînăr din echipajul ei sări pe mal și strigă:

— Noroc, mă curci plouate!... Saluto!

Noi ne-am ascuns și mai bine în șube și, dacă nu mă înșel, cineva dintre noi a scos un cîrîit ca de curcă.

Mai întîi de toate, să vă descriu însă barca. Bordul stîng turtit de-a binelea, și îndoit înăuntru (asta o poți vedea și la alte bărci), Restul? Nicio scîndură nu se îmbină cu cealaltă și printre ele atîrnau ciucuri de cîlți dați cu smoală, — chipurile barca era călăfuită! Ici, vopseaua sta gros de un deget, în alte bărci). Restul? Nicio scîndură nu se îmbină cu cealaltă și prinile scămoșate și putrezite și legate și răsucite din sfori de diferite grosimi, coverta, harcea-parcea, căsca în mai multe locuri niște găuri de mai mare dragul, scîndurile erau rupte... Și acum motorul! Ei bine, motorul, — îi plîngeai de milă! Un morman de fiare vechi, legate cu sfori și sîrme ruginite. Și blocul motor, și carburatorul și pompa de injecție, toate erau piese vechi, cîrpite, luate de la automobile de diferite mărci, că te și cruceai cum de nu s-au risipit pe drum și cum de mai plutește încă pe mare, coșciugul acesta.

Artiști amatori ai ansamblului folcloric din Rodopi

Și astăzi mă pufnește rîsul cînd îmi amintesc de stegulețul lor. N-avea formă, nici culoare, nu-ți puteai da seama ce e: pavilion bulgăresc, panamez, sau cumva cîrpă de șters coverta? Dar cea mai comică particularitate a acestei bărci eroice era numele ei: Normandia. Și cum mai era scris numele acesta, Doamne! Pornea strîmb ba spre dreapta, ba spre stînga, și pentru că vopseaua, grăbită, cursese în jos, cineva încercase s-o șteargă, dar nu reușise decît s-o întindă. Iar numele, Normandia, mai și era pus între ghilimele...!. Cum să vă descriu toate acestea? Genial să fiu, și tot n-aș reuși.

Cel care ne învrednicise cu „Noroc mă curci plouate!" și „Saluto!", își aprinse o țigară, își săltă puțin căciula și le întinse pe rînd mîna celorlalți doi din echipaj, ajutîndu-i să sară pe nisip. Aceștia erau mai în vîrstă, unul din ei avea un picior de lemn și proteza, se-nțelege, era prost întreținută așa încît scîrțîi cumplit, ne făcu pe toți să ne oțărîm. Erau foarte săraci tustrei, negri ca niște diavoli și nerași din timpuri străvechi. Șubă nu purta niciunul. Paltonul zdrențuit, pus de-a dreptul peste flaneaua pescărească, groasă, și căciula sau șapca sau bereta. Cam asta le era echipamentul lor. Umezeala îi pătrunsese pînă la oase; îți venea să-i iei și să-i întinzi pe funie la uscat. Dar ei acum nu aveau vreme de asta. Se apucară să tragă „Normandia" pe uscat și făcură treaba aceasta cu multă îndemînare, răcnind de două ori „hei rup", de se cutremură văzduhul. În barcă — apă, apă murdară, mirosind a benzină. După ce isprăviră cu barca, cel mai tînăr dintre ei o bătu pe bord, cum ai bate pe crupă un „pur sînge" și parcă spunea: „Să ne trăiești"!... După aceea își luară tustrei sărăcăciosul lor bagaj — o foaie de cort și o raniță soldățească — și se apropiară de noi.

— Aveți lemne uscate? — ni se adresă cel cu bereta, om urît, pocit dar vesel.

Noi îl priveam în tăcere, vă închipuiți cum. El deschise gura din nou și zise:

— Vă întreb, ca să intrăm în vorbă, mă oameni buni!... Hai cu mine, Pancio!

Cel mai tînăr dintre ei porni în urma lui spre pădure și amîndoi începură să cînte ceva, dar din cîntecul lor nu puteai înțelege nimic, pot doar să vă spun că era ceva foarte vulgar. Cel cu piciorul de lemn începu, la rîndul său, să fluiere o melodie săltăreață. Apoi scoase două scăunele pescărești și se așeză pe unul din ele.

— Al dracului vînt! — exclamă și ne privi pe rînd. Pe un timp ca ăsta, peștele chior de-ar fi, și tot nu dă în plasă! Voi ați prins ceva?

Noi continuam să tăcem și să ne încălzim la foc... Dar am uitat să vă spun cine eram noi. În majoritate, pescari amatori.

Ceilalți doi se întoarseră încărcați cu vreascuri. Vorbeau însuflețit și, din cînd în cînd, continuau să fredoneze cîntecul acela pe care noi nu-l înțelegeam; făcură însă, vă spun drept un foc, pentru care îi puteam pizmui. Își întinseră tustrei mîinile spre flăcările jucăușe, și cel mai tînăr dintre ei zise:

— Ah, tătucă! Iar cel cu bereta adăugă: Bine-i la foc, a?

Focul se înteți. Echipajul „Normandiei" se trase mai în lături, iar cel mai tînăr din toți se răsuci și se așeză cu spatele. Voia omul să-și încălzească puțin și spinarea. Se vede treaba că asta îi plăcu deosebit de mult, fiindcă-și desfăcu brațele în lături și își îndreptă palmele spre flăcări. Avea două palme late și vîrtoase, înnegrite de ulei de mașină și, drept să vă spun, tare mai semănau cu niște lopeți, dar în adevăratul sens al cuvîntului. Cel cu piciorul de lemn se aplecă și scormoni prin raniță. Scoase o pîine întreagă, tare, veche de cine știe de cînd, apoi găsi și un cuțit. Și, fără să scoată o vorbă, începu să taie pîinea felii. Dar ce felii! Am văzut multă lume tăind pîinea felii, dar în felul acesta niciodată; întocmea niște felii subțiri, netede, cu marginile pur și simplu ca desenate, așa cum doar mașina de tăiat sendvișuri poate să facă. Între timp, cel cu bereta aduse un grătar de sîrmă pentru fript pălămida și cum grătarul mirosea a pește îl băgă în foc. Grăsimea sfîrîi, începu să ardă și picături de foc se prelinseră încet pe pămînt. Cînd sfîrși treaba asta, duse grătarul la nas și-l mirosi. Bineînțeles că nu mai mirosea a pește. Îl așeză liniștit pe primul strat de jăratec, după care se dete la o parte, iar în locul său se așeză cel cu piciorul de lemn. Acesta puse pe grătar cîteva felii de pîine. Imediat se răspîndi în jur un miros puternic de pîine prăjită.

Noi începurăm să înghițim în sec și să ne privim în tăcere. Mă întorsei să văd ce fac ceilalți vecini ai noștri, ursuzi ca și noi. Unii din ei începuseră să-și taie din pîine.

Curînd aroma pîinii prăjite copleși mirosul ploii și al hainelor noastre ude. În clipele acelea credeam că pe lume nu există o aromă care s-o întreacă pe cea a pîinii prăjite.

Cel cu aparatul de radio cu tranzistori își luă inima în dinți și suci din nou butonul. Nimeni nu-l privi chiorîș.

— Ohooo, avem și cimpoi! — strigă entuziasmat cel mai tînăr din echipajul „Normandia" și veni bucuros la noi. Cînd se apropie mai mult, îl auzii cum ronțăie pîine prăjită și-i văzui fălcile mestecînd. Stăm bine, dacă avem cimpoiul cu noi. Adio griji! Se ridică zvoană de glasuri în tabăra noastră. Ne înviorarăm și vorbirăm mai omenește. Curînd se făcu cald și ne simțirăm bine. Unii din noi începură să bată tactul, în ritmul melodiei. Continuînd să ronțăie pîine prăjită, cel mai tînăr din echipajul „Normandiei" începu să joace. Noi rîdeam veseli.

Era chiar plăcut.

PAVEL MATEV

VIITORUL

Va fi să se ivească o cometă
Și-un mare bard al lumii să se nască!
El va lua din cîntecele noastre
Doar un crîmpei și-l va-mpleti în gama
Atît de vastă-a cîntecelor sale.
Atunci noi vom afla uimiți că lumea
În care ne-am născut e mai bogată;
Că are chiar și rațiunea sunet;
Că sentimentul are rațiune;
Că oamenii, cînd cîntă, stau de vorbă
Cu o durere-a lor; cînd plîng, desigur
Sînt însetați de-a fi mai buni; că orice
Furtună sau izbîndă strălucită
Din suflet omenesc își ia izvorul.

Vor fi cu mult mai fericiți îndrăgostiții
De viață cînd vor înțelege
Că păsările împușcate mai visează,
Că se avîntă-n zbor să-și prindă stolul.
Ce-i un poet? Un univers! E lupta
Vitezelor și-a timpului! Vor fi ca mîine
Rachetele din lumea-ntreagă strînse
La sărbătoarea interplanetară!

Și totuși
Vor rămînea și-atunci destule piscuri
Neasaltate încă și destule
Neîmplinite năzuinți și multe visuri
Ne-mpărtășite-n inimile voastre!

Acestea, toate, tu ești —— Poezie!
Eu trec prin vasta ta împărăție
A cinstei veșnice și-a vechei slave.
A dreptei legi și-a unor drepturi sfinte!
Tu mîine iar vei tălmăci și iarăși
Vei înălța ce-i de-nălțat în viață!

În tine lumea va vedea simbolul
Credinței, dragostei și frumuseții!
Și, Poezie, tu vei fi ființa
Și numele și semnul și-nțelesul
A tot ce-nseamnă: oameni, păsări, lucruri!

În romînește de V. DEȘLIU și V. TULBURE

D. C. BOȘNACOV

ЛИТЕРАТУРЕН ФРОНТ

Pagină redactată de „LITERATUREN FRONT"

ORGAN AL UNIUNII SCRIITORILOR BULGARI

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon: 12.91.44; 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon: 18.63.99. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei
Tiparul: Întreprinderea Poligrafică „Informația", str. Brezoianu 23—25